

૪૨૧૨

ભવાનાકૃતરવાના:

બ્રહ્મક્ષેત્રાદૈરજ્ઞરત્ન:

ગ્રંથ

અક્ષાની એક ય તથા ઈકરનું વર્ણન.

શ્લોક:

ઈડરંપંચરત્નાનીઃભૃગુબ્રહ્માગદાધરઃ ॥

ચતુર્થકલ્લનાથસ્યઃપંચમંભવનેશ્વરં ॥૧॥

રચનાર વિશે.

દાહરે.

અર્ધ ભાગ ઈડર તથા, ઈનામ કુંડડી ખાય.
ભવાન ગાંધ હુંડાલનો, વીંપ્રોદીચ્છ સહસ્રાય.
સંતમર્ત્ત દ્વીગ્ને નસું, કવી રાય કર એડ.
ખોટા શકલ ક્ષેત્રા કરો, કોઈ નવદેશો ખોડ.

મુખ્યમાં દેકાણા વિશે.

દાહરે.

બુલેશ્વર ચક્રો ભલો. બીમ શરાફની ચાલ.
ભોજનશાળા ભાવતી. ભવાન હીરાલાલ.
શરણ શામુદ્રી માતનું, મધ્ય મેડય શ્રીરામ.
શાંતિ ચીમનલાલજી, વૈષ્ણવનો વીંપ્રાંમ.

૧

૨

છ. પાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર પોતે
આવૃત્તિ પેલ્લી.

મુખ્ય:

ઈડિયન પ્રીટીંગ પ્રેસ, કાંદાવાડી લેન.

સને ૧૮૮૮.

કિમત ૩. ગા.

કવીવીશે.

ઢાહોરો.

અતુરાર્થ શામલભટતણી, દલપત કાવ્ય દીવ્ય નેન;
વ્રદ જીવાન જન બાલકાં, ગાતાં શરણું એન. ૧.
માન્ય મલ્લું મહીપતી ગ્રહ, પામ્યા અદલે નામ;
કાવ્ય કીધાં બહુ કામનાં. વાંચ્યાથી વીશ્રામ. ૨.

પ્રસ્તાવના.

શ્રીગણેશાએનમઃ શ્રી ગુજરાતના ઉત્તર ભાગની સીમાયનાંની મારવાડ નામે દેશ છે. ત્યાંની રાજધાની શ્રી ઈલ્લવલદુરગ નામે તેને હાલ ઈડરઘઢ કેહેછે. કીયો ઈડરઘઢ : કે હમો ઈડરીયો ઘઢ જીત્યારે આનંદ ભલા. ॥ એવી રીતે દેશી લોકોમાં વીવાહ ઉછાહમાં સ્ત્રીઓ ગાયછે તે ઈડરઘઢ. તેમાં મુખ્ય રાજધાની માહારાજધીરાજશ્રી માહારાજ શ્રીકિશરીસીંધજી માહારાજ શ્રીઈડરઘઢ ગાદી ઉપર બીરાજ્યા તે વખતે થયેલો હર્ષજીસ્થાહ : તેને સંક્ષેપ માત્ર વરણન કરેલું બાપણ, તે શીવાઈ માહારાજધીરાજ શ્રીજીવાનશીંગજી માહારાજ જરે કેલાશવાશી થયા ત્યારે માહારાજ શ્રીકિશરીસીંધજી કીશોર વય એટલે ઘણી બાલાવસ્થા હતી. તે વખતે માહારાણી સાહેબે તેમના રાજકાજ તથા તેમની સંભાળના રાખી. તરણવસ્થા શકલ ગુણમય જોઈ અતિ ઉચ્છરંગ હરપોછાહથી ગાદીપર બીરાજમાન કરયા તે વીશે માહારાણીજી વીકટોરીયા સાહેબની સંભાળના પ્રજપાલણ, રાજનિતિ વીશે વીકટોરીયા વીજ્ય વીલાસની એક વારવા રચીછે તેમધેથી સંક્ષેપમાત્ર દોહોરા, ચોપાઈ, છપા, આઈડરંગ, રત્નમાં મેળવેલા છે. હવે વીકટોરીયા વીજ્યવીલાસ એટલે માહારાણીજી વીકટોરીયા સાહેબનું રાજ થયું તે. આઘ અંગ્રેજેતપતી. તેનાં રૂપગુણ લક્ષણ રંગરાગ, ગાનતાન, હું નર, કળા, બળ, બાહાદુરી, સુધડતા, ચાતુરી, તથા બોલી ચાલી. કાયદો, વહીવટ, પેપાર, અકલ હુંશીયારી, એ શકલગુણ સમજવામાં આવશે. અને આગળ પણ રાજ ઘણા થયા. તેની પણ બળબાહાદુરી ઘણીજ હતી. પરંતુ એવી કોઈએ હું નર, સંચકળા કરી નથી, અને કદાપી કરી હશે તો આગળના શમા પ્રમાણે કરી હશે. તો જીવો કે આગળ સતજીગ, ત્રેતા, દ્વાપર વીશે દેવતાઈ વારો હતો તે કરે તેમાં શી નવાઈ. પણ વીચાર કરશો તો હાલ વખતમાં આગલની એવી નીશાણીયો નજરે દેખવામાં થોડી આવેછે. શું કે તારથંત્ર, રેલવે, ગીરણીયા, આગબોટ તથા બીજી સકળ વસ્તુ જણસ ભાવ કોઈબી હું નર સંચકળાનો પાર નથી. પણ કદાપી કાળેકરી ઘણા વરશે એ નીશાણીયા સર્વે જશે. પણ પર્વત પાહાડ ફોડીને ગાડીની ચુકાઓ કરીછે. તે નીશાણીયા નીરબે કરીછે તે ક્યાંઈ જવાની નથી. અને કદાપી હાલના વખતમાં કોઈ પાહાડને વીશે આપણ ચુકા દેખીયે છીયે તો વીચાર કરીયે છીયે કે આ

કોઈ દેવતાઈ જગ્યા છે. એમ વરણ વધારે વીતા પછી એમ કેહેવાશે કે અંગ્રેજના રાજમાં વૈમાન ચાલતાં હતાં તે વૈમાન જપાટે જાતે. પરવતે મારગ આપ્યો છે. તે દાહાડાની આ ઠેકાણે ગુફાઓ પડી છે એમ જોયામાં આવશે. તથા કેહેવામાં ખી આવશે. એમાં સંદેહ નથી. બીજું શું કે આગળના ઘરડાંની કેહેવત એવી છે કે સોમું બાડું અને શીફપુરની જત્રા એ શબ્દ હાલ વખતમાં મળી આવે છે. જડવો કે, કયાં મુંખાઈ, કયાં કલકતા, કયાં જંગનાથ, કયાં ગોફળ, મથુરા, કયાં ગંગાજી, કયાં અયોધ્યા અને કયાં શીફપુર એવાં દુર દેશથી જતાં આવતાં ઘણું બાડુંતોડું ખાવા પીવા રસ્તામાં ઘણાં જંગલ રાંન મૈદાન ડુંગરા ચોલંગી ઘણા કષ્ટથી કેટલેક દીવસે શીફપુર આવે; તે હાલ વખતમાં ચાર માસનો રસ્તો તે અંગ્રેજ બાહાદુર બે દીવસમાં પોચાડે છે અને બાડું જો જોવા જૈયે તો સેહેલ છે. અને સુખાનંદમાં મોજ કરતાં નીરબધે કોઈનો બધ નહીં એવી રીતે પોચાડે છે. એ સુધું બાડું ને શીફપુરની જત્રા. એવો શબ્દ આગળનો ચાલ્યો આવે છે. તે હાલના વખતના માણસોએ નજરે દેખ્યો. એ સમજી મીત્ર મંડળી કબુલ કરશે એવો મને ભરૂંશો છે. બીજું વીકટોરીયા વીજ્યવીલાશનો વીસ્તાર તો વધારે છે, પણ સંક્ષેપ આઈડરંગ રત્નમાં વરણન કરેલું છે.

હવે શ્રીઈલ્લ દુરગ તેને હાલ ઈડરધઠ કેહે છે. તેમાં સુખ્ય રાજધાની માહારાજધીરાજ શ્રી જીવાંનશીગજ સાહેબે શુરજવંશી ઘણા વીચક્ષણ વિદ્વાંના કળા કૌશલ્ય રાજનીતી પ્રવીણ સુત્ર સર્વે ગુણ સંપૂર્ણ હતા. ને પોતાના સંસ્થાનથી ઉત્તર દીશામાં અઢી જોજન એટલે દશ ગાઉ ઉપર પોતાના ખાલશામાં સુખ્ય ક્ષેત્ર નામે એક પુણ્ય સ્લોક તીરથ ત્યાં હીરણ્યાક્ષગંગા નામે નદી છે. તે નદીના ઉત્તર કીનારા ઉપર પોતાને હવા ખાવા માટે બંગલો બનાવેલો છે, તાંહાં પોતે બીરાજમાન થયેલા હતા. ને ત્યાં મોટા મોટા વીદ્વાંન સત્પાત્ર સદ્ગુણી બ્રાહ્મણ આદી સુબટની સભા બરાઈને બેઠી હતી. ત્યાં તીર્થ યાત્રાદીક પુણ્ય ક્ષેત્રની પ્રાચીન કથા વીદ્વાન જન માહારાજ સાહેબને શ્રવણ કરાવતા હતા. તેમાં આ ક્ષેત્ર એટલે બ્રહ્મક્ષેત્ર તેને આજ બ્રહ્માની ખેડય એ રીતે કેહે છે. તે ક્ષેત્રનું માહાત્મ્ય વરણલું. તે એ બ્રહ્મક્ષેત્રમાં સુખ્ય સ્થાનક બ્રહ્માનું જ-ગુરૂશી નીલકંઠ પંખેશ્વર કણેશ્વર આદિ એક જોજન એટલે ચાર ગાઉમાં બ્રહ્મણે પુરવે જંગન કરેલ તે વખતમાં ઈદ્રાદીક દેવ તથા રૂશીગણ ઈત્યાદીક શરવેને સ્થાપન કર્યા. ત્યાં હીરણ્યાક્ષ બીમાશંકરી અને કૌશંબી એ ત્રણ નદીનો સંગમ થયેલ છે. ત્યાં પીત્રીયોનો ઉદ્ધાર થાય છે. તથા નારાયણબળી જીતબળી વગેરે પંચબળીયો થાય છે. ને જેમ ગયાજીમાં શ્રાદ્ધ કરે ઉદ્ધાર થાય છે તેમજ

આ બ્રહ્મક્ષેત્રમાં હજાર થાય છે. અને ત્યાં પૌત્રીગણ ઘણા મોક્ષને પામ્યા છે. અસદ્ગતીવાળાને સદ્ગતી પમાડે છે. અને ત્યાં શીવજીનું બ્રહ્મકપાળ ત્રીવેણી-શંગમમાં ગયું છે. તથા બ્રહ્મહત્યાદી કરીને મોટા મોટા પાપ નીવારણ શ્નાન તથા દર્શને કરીને મુક્તી થાય છે. એ વગેરે કેટલી તરેહનું ક્ષેત્રમા દર્શન તથા ત્રીવેણી-શ્નાન કર્યાથી કોટાંતકોટ જગનનું કળ મળતાં છતાં વીણુ પદને પામે છે. એવી કથા બ્રહ્મપુરાણમાં બ્રહ્માહાત્મ્યમાં છે, એવું કહ્યું વળી આ એવું પુણ્યક્ષેત્ર ત્યાં પુરવે જાત્રાણું લોક લક્ષાવધી આવતા, અને પેપારી શાહુકાર મેવાડ, મારવાડ, માળવો, વાગડ, શીરોઈ, ગુજરાત, કર્ણ, કાઠીયાવાડ. આદી દેશ દેશના મનુષ્ય આવતાં અને હીરણ્યાક્ષ નદીના દક્ષીણ કીનારા ઉપર શાહુકારની હુકાનો માંડી લાખો રૂપીઆનો માલ ખપતો, તથા ચતુરપદ આદી વણજ કરતા. તે મેળો દીન ૧૫ રહેતો. તે મેળાની રચના એવી કે જાણે વિરવકરમાય કોઈ નવું શહેર વસાવ્યું. એવું શાંભળી માહારાજ સાહેબે કરમાવ્યું કે, એવો મોટો મેળો શાકારણથી બંધ થયો? ત્યારે સભા સકલે જહેર કર્યું કે, રાવ કલ્યાણની વખતમાં ઘણી કુચાલ હતી. તેથી મેળાનો બંદોબસ્ત રહ્યો નહિ. અને દેશમાં દંગો થયો તેથી મેળો બંધ થયો. એવું વર્ણન શકળ શાંભળીને માહારાજ સાહેબે બ્રહ્મક્ષેત્રની વારતા શાંભળી. બ્રહ્મપુરાણ મંગાવી તમામ વંચાવી બેસું તો તે માહાત્મ્યના તુલ્ય કોઈ સમરથ થાય નહિ એવું સમજાયું : પછી વિચાર કર્યો કે લોકના કલ્યાણને અરથે પાછો મેળો ચાણ કરવો ને આ ગ્રંથ ગીરવાણ બાપામાં હતો તથી કોઈને જરોબર સમજવામાં આવશે નહી. પછી તે બ્રહ્મપુરાણ સુલભ રીતે શકળને સમજાય એવી રીતે શ્લોકાદીકની પ્રાકૃત ટીકા ગોવીંદરામ શાસ્ત્રીએ આરંભે સંસ્કૃત શ્લોક કાથેમ રાખી પ્રાકૃત ટીકા કરી માહારાજ સાહેબને પ્રતે બાપણ કરેલું હતું તે કવીતામાં ગ્રંથ રચી પ્રસીદ્ધ કર્યો છે. તે વાંચી જોતાં સ્વધરમ નીષ્ઠાવાળા પુરૂષોને એ તીરથ કરવાનો ઘણો હિત્સાહ પ્રગટ થઈ આવશે અને આ તીરથ માહાત્મ્ય સંક્ષેપ માત્ર વર્ણન કર્યું છે. તે જે પુરૂષ નીત્ય વાંચી શ્રવણ મનન કરીને શ્રદ્ધા રાખીને શુદ્ધ બાવ સહીત નીમ ધર્મ સહીત યાત્રા કરવા આવશે તે પુરૂષનાં પાપ આ જનમનાં તથા પુરવ જનમનાં બળી ભરમ થશે. તેમાં કાંઈ સંશય નથી અને આ તીરથમાં સ્નાન દાન બ્રહ્મભોજન શ્રદ્ધા પ્રમાણે શુદ્ધ બાવથી કરશે તેનો મોક્ષવાશ થશે એવું ઉત્તમ આ બ્રહ્મક્ષેત્ર છે.

શ્રીગણેશાયનમઃ શ્રીસારદાયનમઃ શ્રીશુરૂપ્યોનમઃ શ્રીસરસ્વતૈનમઃ

અથ શ્રીબ્રહ્મક્ષેત્રાદૈંદરકુરત્નઃ

ઈંડરોપમાર્ચણ.

દાઉરા.

શ્રીશુરૂ ગણપતી સરસ્વતી, જગદીશ જગદાધાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૧
ભારતી ભવ શંકટ હરો, હંસ ઉપર થૈ સ્વાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૨
દુઃખ બ્રહ્મી બહુ દેવર્ષ, અવનીપર અવતાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૩
પેરણ ચોળી સુંદરી, શકલ શબ્દો શક્તિગાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૪
ચાલ્યાં દૈતને મારવા, હાથ ધરી હથીયાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૫
સકળ દૈત મંહારીયા, સુખ શાંતી સંસાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૬
આરાસુર ખીરાગ્ર્યાં, વરત્યો જ્યજ્યકાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૭
ઈંડર ઘટની ઊપમા, કહું સંક્ષેપે સાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૮
આઘ નામ ઈલ્વલદુર્ગ, હાલ ઈંડર નીરધાર ;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૯
ઈલ્વલદુર્ગ તે કુંગરો, હાલ ઈંડર ઘટ ગામ ;	
પ્રથમ તાંહાં રાક્ષસ રહે, દૈતદુર્ગા સુરનામ.	૧૦

જંગલ વનમાં એકલો, નહી વસ્તી વીસ્તાર ;	
પશુ પંખીને માનવી, સકળ કરે સંહાર.	૧૧
વસ્તી વડનગર વિશે, જાણો જુનું સેહેર ;	
બાકી બીજી વસ્તી નહી, એવો અસુરનો કેર.	૧૨
પંચદેવ પ્રથમ રક્ષા, ઈલ્લલ દુરગની પાસ ;	
પ્રણામ કરે પંચદેવને, પુરો મનની આસ.	૧૩

ચોપાઈ.

ઈલ્લલ દુરગ ઈડરનું નામ, પંચદેવ વશે તે ઠામ ;	
પ્રથમ જ્યુ બીજ પ્રણામ, ત્રીજ ગદાધર વૈકુંઠરામ.	૧
અતુર્થ કલનાથ ભવનેશ્વર પાંચ, શરણે નાવે જાંની આંચ ;	
પંચરત્ન એ જોતપ્રકાશ, પુજન કરતાં પુરે આશ.	૨
પ્રણામજ્યુ શ્રીનાથ જંગતાત, ભવનેશ્વર બોળા કળનાથ ;	
પંચરત્ન એ ચોંતામણી, દેવળ શીખરની શોભા ઘણી.	૩

દાહિરા.

હવે ઈલ્લલ દુરગ તે કુંગરો, તાંહાં અસુરનો વાશ ;	
ચાર જોજન પર ચોદીશા, જીવ મનુષ્યને ત્રાશ.	૧
ઈલ્લલ દુરગથી વાવ્યખુણ જંગલ, મોટું જાણ ;	
વસે વેણી વછરાજ તાંહાં, પ્રતાપ પાંડવ પ્રમાણ.	૨
વશે જંગલમાં એકલા, પાસે રહે એક શીશ્ય ;	
નીત ચરાવવા જાય તે, કામ ધેનુ દશવીશ.	૩
એક દીવસ શીશ્ય બોલીઓ, સાંભળો સ્વામી વાત ;	
કેઈ દીશા જાઉં નહી, લેઈ કામ ધેનુ સાથ.	૪
વચન શેવકના સાંભળી, બોલ્યા વેણી વછરાજ ;	
અગ્ની ખુણને આજથી, નીચે કરજે તાજ.	૫

છપો.

બોલે બેણી બછરાજ, ખાત કહું સુન બે બચ્યા ;
 નાહી જના કોઈ દીન, અગ્ની કંણ મેં નહી અરધ્યા ;
 વાંહાં રહેતા રાક્ષસ, દુરમતીકા ડર ભારી ;
 ઈહાં ડરસેં ઈડર, નામ ધરા નરનારી ;

એસે અસુર ઉન્મત્ત હે, ફીરતા જોજન ચાર મેં ;
 પશુ પંખી ઔર મનુષ્ય કું, પકડ લે જવે દ્વાર મેં. ૧
 શીશ્ય કહે સ્વામીન, બડા ડર મુજકું લાગે ;
 મીલે પકડ લે જાયે, પીછે મેં કેસા ભાગે.
 લેકર જાય સો દ્વાર, પીછે કયા કામ કરેગા ;
 કયા કરના હપાએ, અસુર દુષ્ટ કેસા મરેગા ;
 બચન સુની જગ્ગ શીશ્યકો, બોલે બેની બચ્છરાજ જહું ;
 હપાય કહું સુન પુત્ર મેં, ઓહી કરના તુંમ કાજ જહું. ૨

દાહર.

વેણી વચ્છરાજ તાંહાં બોલીયા, શેવક સાથ વચન ;
 જડજેડી એક જેષ્ટીકા, કરી મંત્રાવાહન. ૧
 આપી જેષ્ટીકા શીશ્યને, કહું શકળ વૃતાંત ;
 મળે અસુર કોઈ દીનતો, બાહું મનની જાંત. ૨
 ખાગિ ખાગિ કરતો આવશે, લેઈ જશે તે દ્વાર ;
 ઈલ્લલ દુરગ ડુંગર વીશે, તેલ કડાઈ નીરધાર. ૩
 તેલ કડાઈ ઉકાળશે, પછી પુછશે વાત ;
 કેહેશે પ્રદક્ષણા કરો, એમ કરી કરશે વાત. ૪

ચોપાઈ.

પ્રદક્ષણા ફરવા કેહે તુને, તારે કેહેજે નવ આવડે સુને ;
 કરી દેખાડો મુજને કાજ, કહું હું તે પ્રમાણે આજ. ૧
 ફરવા જાય અસુર જે વાર, કરજે જેષ્ટીકાનો પ્રહાર ;
 ગુર વચન જેષ્ટીકા વડે, તરત હચકી તેલમાં પડે. ૨
 મરશે અસુર ઉગરશે તમો, એ વૃતાંત કહું છું હંમો ;
 એવાં ગુરનાં સુણી વચન, શેવક અચરજ પામ્યો મન. ૩
 નમી ગુરને વારંવાર, નીત્ય જાયે તે વન મોજર ;
 ગુર આપી જેષ્ટીકા ધરે, ચારે ગોને વનમાં ફરે. ૪

છપો.

વશ્યા વેણી વચ્છરાજ, વીકટવન વગડો બેઈ,
 તારણ માતા ત્યાંહે, મળે નહીં માણસ કોઈ ;

ધદ તારંગા પાશ, દેવ શ્રાવકના કાહાવે,
 ઈલ્વલધી વાવ્યણુણ, જંગલ બહુ નજરે આવે ;
 એવા મળે નહીં માનવી, જાડાં જંગલ જહાડ છે,
 શીઘ્ર સુની વસ્તા તાહાં, મોટા પરવત પાહાડ છે. ૧
 માણિકનાથ માહારાજ, આજ પરવતમાં રહેછે,
 ઝરે પથરથી હુધ, હુધલમા તેહેને કેહેછે ;
 અમતકારી બહુ દેવ, જઈને પરવતમાં પેઠા,
 કોઈની પડે નહીં દૃષ્ટી, અદૃષ્ટપણેથી બેઠા ;
 માણિકનાથ માહારાજ એગી, આવ્યા અમદાવાદથી,
 માણિકચોક કેહેવાએછે, અમદાવાદ એ આઘથી. ૨

દોહરો.

ઈડરથી પશ્ચિમ દીશા, વાવ્ય હુતર ઈશાંન ;
 પુરવ દીશામાં પેશીએ, જહાં તાહાં જંગલ રાન. ૧
 ઈડર પાછળ ઔપધી, વનસ્પતી ભાર અઢાર ;
 ચતુરાઈથી શોધન કરે, તો આપે દૃવ્ય અપાર. ૨

ચોપાઈ.

હવે વેણી વછરાજ નણા જે શીઘ્ર, જેષ્ટીકા કરમાં અહોનીશ ;
 અઘોર જંગલમાં ફરતો ફરે, ગયો જહાં પથર પથ ઝરે. ૧
 માણિકનાથ શુક્રાંતે ભણી, સાથે કામધેતું હુઝણી ;
 ગો સાથે આવ્યો તે ઠાર, પુરવદીશા ચાલ્યો નીરધાર. ૨
 ઈલ્વલ અસુર દુરગાસુર નામ, આવ્યો ફરતો તેણે ઠામ ;
 ખાજીખાજી એવો થાએ ભયંકાર, આવ્યો અસુર તે વનમોજર. ૩
 કામધેતું નાઠી તે દીશ, આલ્યો વેણી વછરાજનો શીઘ્ર ;
 ચાલ્યો શીઘ્ર લેઈ તેણીવાર, ચેલો મન કરતો વીચાર. ૪
 જે શુરદેવને ગમ્યું તે ખરું, હવે ઈષ્ટપ્રતાપે હીમ્મત ધરું ;
 જેષ્ટીકા આપી શુરદેવ, કહું અહોનીશ તેની શેવ. ૫
 શુરપ્રતાપે પ્રાક્રમ કહું, હીમ્મત હારી હવે કેમ ડરું ;
 એમ વીચારે મન શંકાત, આવ્યા આજ અસુરને હાથ. ૬
 શુરએ કહ્યું જે દાણવ મળે, તો લેઈ જઈ તુજને તેલમાં તળે ;
 શુરએ કહ્યું તે સાચી વાત, હવે એ કરશે માહારી ધાત. ૭

જડ જેઠીકા ગુરૂ ઉપાય, મંનમાં એમ વીચારતો જાય ;
ઈલ્લલ પર આવ્યો અશુર, જાંઘાં આશંન પોતાનું પુર.

દાહરો.

હવે અશુર શેવક લેઈ આવીયો, ચડ્યો ડુંગરપર દઈત ; ચેલો નજરે જેઈ વળ્યો, કડાયા તેલ સહીત.	૧
મંનમાં થરથર પુજીઓ, પણ હીમ્મત રાખી જણ ; વીનય વચનથી બોલીયો, અસુરસાથે વાંણ.	૨
વેહલા થાઓ ખાઓ મુજને, નહીં લગાડો વાર ; છુટયો માહા શંકટથી, રખડવું રણભોજર.	૩
વીનય વચન કીધાં ઘણા, શેવક અતુર શુભણ ; તેલ કડાઈ તાતી કરી, પછી અસુર બોલ્યો વાંણ.	૪
પરદક્ષણા એની ફરો, સમરો તમારો ઈષ્ટ ; પછી પેશો આ તેલમાં, એમ બોલ્યો પાપીષ્ઠ.	૫
વેણી વછરાજી શીઘ્ય બોલીયો, કરી જાઓ પ્રણામ ; કહો કેવી રીતે કરું, દેખાડો આ ઠામ.	૬
દૈતને મંન કાંઈ ડર નથી, તરત હઠયો તે વાર ; પરદક્ષણા કરવા ગયો, શીઘ્ય ગુરૂ શંભાર.	૭
મારી જેઠીકા જોરથી, લેઈ લેઈ ગુરૂનામ ; તરફડી પડ્યો તે તેલમાં, દુરગાસુર તે ઠામ.	૮
પડતાં તે પ્રલય થયો, ગુરૂતણે પ્રતાપ ; ઈલ્લલ દુરગ દૈત મારીયો, ટળ્યો શકળ સંતાપ.	૯

ચોપાઈ.

અસુર ઉસ્કી તેલમાં પડ્યો, શીઘ્ય ઘાટ દાનવનો ઘડ્યો ; ગુરૂ વચનથી માર્યો એમ, અસુર કાયા બની તે હેમ.	૧
ગો નાઈ જે અસુરને ત્રાશ, ગઈ વેણી વછરાજીને પાસ ; ગુરૂને તરત થઈ છે જણ, અસુર શેવકના લેશે પ્રાંણ.	૨
ઐટલામાં આવ્યો તે શીઘ્ય, દાંણવ મારી તેણે દીશ ; શીઘ્ય ગુરૂને શરણે ગયો, શમાચાર તે સઘળો કલો.	૩
જાણ્યું શીઘ્ય કરી આવ્યો કાજ, હઠયા તરત વેણી વછરાજી ; આવ્યા ઈલ્લલ દુરગની ધરણ, જીવે તો મુઠ પામ્યો છે મરણ.	૪

સુવર્ણ શરણું શબ દેખાય, ચમત્કાર શબ્દ સંભળાએ.	
મુજ મુસ્તક વીનાનું સર્વ, કાપો દેહ જેમ જેએ દ્રવ્ય.	૫
અસુર તણી કાયા બહુ પુષ્ટ, પછી કાળ્યો પદનો અંગુષ્ઠ;	
દીવશે કાપે પદનું હેમ, રાત્રી પાછું તેમનું તેમ.	૬
જેમ કાપે તેમ વધતો જાય, તેનો ઈંડર ઘડ બંધાય;	
દીવસના કાપે અંગુષ્ઠ, રાતે પાછો પુષ્ટનો પુષ્ટ.	૭

દાહિરા.

એમ એક અંગુષ્ઠથી, ઘડ બંધાવ્યો જણ;	
પછી પધરાવ્યું કુંડમાં, અસુર શબ નીરવાણ.	૧
હાલ પરીક્ષા તેહની, મળી આવે કોઈ દીન :	
સુંવરણનો ફરશો ફરે, કુંડમાં એવાં ચીન્હ.	૨
રાજ વેણી વછરાજનું, ટળ્યો શકળનો શોક;	
ઈંડરીયો ઘડ જીતીયા, ગાયે જગતમાં લોક.	૩
કન્યા પરણ્યા નાગની, થયાં શકળ સુભ કામ;	
ઈલ્લલ એ તે ડુંગરો, દુરગ કીલ્લાનું નામ.	૪
ઈંડર ઘડ ઘણા વરષ તે, વેણી વછરાજનું રાજ;	
સુખ શાંતી સહુ લોકમાં, કીધાં ઘણાં એક કાળ.	૫
ત્યાર પછી ગાદીપતી, થયા બહુ રાણા રાવ;	
વનસ્પતી ફુલી રહી, ઈંડર ઘડ ગરકાવ.	૬
આજ ઈંડર ગાદી તણા, સુરજવંશી માહરાજ;	
કોરટ કેશરી સીંધની, રીતી રામ સમાજ.	૭

છપો.

ઈંડર ઘડ બર કહાવ, આવ ઈંડરની ગાદી,	
કેશરીસીંધ માહરાજ, આજ ધણી ધન્ય ધર્મીદી;	
બલો પ્રાંસણ પરબાવ, પ્રજાપર પ્રીતી રાખે,	
સુરવીર માહાધીર, ભુંડું બાપણ નવબાખે;	
ચતુર શીરોમણ સેહલડો, સકલ ગુણ બંડારછે,	
ઈંડર ઘડ ગાદીતણા, જીવાનસીંધ કુંમાર છે.	૧
રૂપતણો નહીપાર, જેવો શોભે સીંહલડો,	
રીત પ્રમાણે રાજ, નીતીમાં બાહાદુર બંડો;	

ધીર વીર ગંભીર, શકળ વાતે તેં શ્યાંતી,
 સાંન ધ્યાન પુન્યવાન, કળા સુરજની કાંતી ;
 માહરાજ રાજશ્રી રાજમણી, અનીત્ય અંગથી તાજછે,
 કમી નહી કોઈ વાતમાં, ઈડરઘઠ માહરાજ છે. ૨

સવંત ઓગણીશિં અડત્રીશ, અશાડમાસ આણંદકારી,
 શપ્તમી સુકરવાર, ઈડરઘઠ સોબા સારી ;
 માહારાજધીરાજ, રાજરાજેશ્રી આજે,
 કેશરીસીંધ માહરાજ, ઈડરઘઠ ગાદી બીરાજે ;
 શન અદારસે બ્યાશીમાં, જુગતી જુલાઈની અંણીયે,
 તારીખ સુંદર સાતમી, સું સોબા વખાણીયે. ૩

ધન વરખે ધનધોર, ધણી એક ગર્જના કરતો,
 વીજળી તણો અંમકાર, અથ દળ વાદળ ભરતો ;
 વ્રસ્ઠી વસ્તી વંન, ગામ ઉજડને પાહોડે,
 વ્રસ્ઠી રાન મૈદાંન, વ્રસ્ઠી અંહાં જંગલ બહોડે ;
 દેશકાળ દુકાળમાં, વરસાત આવી વરષતા,
 તેમ ગાદીનૃપ નીરખીને, હૈંસ હૈયે શહુ હરષતા. ૪

શહુને હરખા નંદ, માહરાજ બીરાજયા ગાદી,
 શહુને હરખા નંદ, માત વળી રાંણી આદી ;
 શહુને હરખા નંદ, ગાયે ગુણી જન બહુ ગીતં,
 શહુને હરખા નંદ, ઉજરા ઈડર આદીતં ;
 હરખ મંત્રી પ્રધાંનને, કારભારી કોટવાળના,
 કેશરીસીંધ ગાદીપતી, ધણી ચૌદશે સુંભાળના. ૫

દાહોરો.

ઈડરઘઠ રણીયાંમણું, માહરાજ કેશરીસીંધ,
 જુવાન સીંધજી જશ પાંખીયા, કૈલાસવાસી શીવલીંગ. ૧

ઓપમા અધીક વરણવ કરું, ઈડરઘઠના રાવ ;
 માહરાજ કેશરીસીંધનો, આદર બાવમનું માવ. ૨

કૈલાસ પીતા પાંખીયા, કેશરીસીંધ બહુ બાળ ;
 ચૌદ વરસ સાહેબ તણી, રાજકાળ સંભાળ. ૩

આજ રાજ રાણી તણું, અજવાણું અંગ્રેજ ;
 સંભાળ રાજ રંકની, નીતી રાજની એજ. ૪

સાહેબની ચતુરાઈ ઘણી, બહુ ધીરજ બહુ ધાક ;
 દેશ શકળ સુધારીયો, લીજીટ ફીલીપ ને બ્લાક.
 રાજ રાણી વીકટોરીયા, તમે તપસ્યા તેજ :
 આણ કરે શહુ દેશમાં, અદલ રાજ અંગ્રેજ

૫

૬

માહારાણી વીકટોરીયાના રાજ વીશે, વીકટોરીયા વીજ્ય વીલાસની
 એક વારતા રચીછે તે મધેથી સંક્ષેપ છપા, દોહરા, ચોપાઈ,

છપો.

રાણી કેહું રાજ, કાજ કુડાં નવ કરશે,
 રાણી કેહું રાજ, કરશે તો નીચે બરશે ;
 રાણી કેહું રાજ, તસ્કર તરફડવા લાગ્યા,
 રાણી કેહું રાજ, ભુંડા જન બચથી બાગ્યા ;
 માહારાણીનું રાજ, આજ અંગ્રેજ તેજ બહુ અંણીયે,
 કોરટ શાબાસુર લોકની, અધીક શું વખાણીયે

૧

સાહેબ વીશે છપો.

સાહેબ ચતુર સુઅંણ, દેશ દેશાવર કરતા,
 ભુત પ્રેત પીશાય, નહી ડાકણથી ડરતા ;
 છોટ સુંઠ શહુ જીઠ, સુંઠ ખાધી નહી માયે,
 બેયો નહી જન કોઈ, સાહેબને સામો થાએ ;
 થયો નથી થાશે નહી, આજ કોઈ અંગ્રેજ સારખો,
 ચતુર મન શોધી જીવો, પંડીત પુરાણી પારખો.

૨

દોહરા.

શકળ વાતનો કાયદો, શકળ વાતનો સંચ ;
 દેવતાઈ લોક દેખાયછે, કોઈ ન જણે પ્રપંચ.
 ગોરામાં તો ગુણ ઘણા, કાળું કપટનું આહાડ ;
 કાળાથી કશું નવ બને, ભુરા તોડે પાહાડ.

૧

૨

મહમ સાહેબ વિશે દોહરા.

આગે વચન સીતાતથું, રામતણી કપાય ;
 દેવે દૃષ્ટી અમત કરી, લો કેમ નીરબય નવ થાએ.

૧

આગે હતી તે દેવાંગના, ઉત્તમ કરતી કામ ;	
સ્વર સુકી મધ્યમ કરી, માટે મડમ નામ.	૨
આગે હતી જે દેવાંગના, શું તેનું એંધાંણ ;	
પરી પ્રમાણ દેખાયછે, હાલ પરીક્ષા જણ.	૩
બોલી ચાલી કાયદો, સુંદર નૃત્ય શણગાર ;	
માથે ટોપી મલયતી, દેવાંગના અવતાર.	૪
દેખીતી દેવાંગના, કળા વીના નહી કામ ;	
સુંદર મુખ રળીયામણું, મડમ જેનું નામ.	૫
ગડબડ નહી કોઈ વાતની, કરે નહી કોઈ કલેશ ;	
ખાથે પીથે સુખી કરે, હાંસવદન હમેશ.	૬
પ્રતક્ષ જુવો પારણું, નહી કોઈનું મન ઉદાસ ;	
લોક શકળ આણંદમાં, શોભા ઈંદ્રઅવાશ.	૭

તાર્યન્ન વિશે છપા.

ખખરદાર સુખતાર, વાત અચરજની એઈ,	
ખખરદાર સુખતાર, પાર પામે નહી કોઈ ;	
ખખરદાર સુખતાર, હાર પામે એઈ જાઓ,	
ખખરદાર સુખતાર, વીરમય થાએ રંકને રાજ.	
ખખરદાર, સુખતાર છે, શું આવે શું જાય છે ;	
કળા એઈ અંગ્રેજની, શહુ જન વીરમય થાયછે.	૧
શું આવે શું જાય, કહો તેમાં શું રહેછે,	
શું આવે શું જાય, ખખર જઈને કોણ કેહેછે ;	
શું આવે શું જાય, ભલા પણ ભેદ ન જાણે,	
શું આવે શું જાય, વસ્તી તો સહુ વખાણે,	
કાળું લોક ખહુ કામમાં, પણ કળા કોઈને પડતી નથી ;	
અમત્કાર સાહેબતણો, તે કવીતા શું કહીયે કથી.	૨
મનથી જાઓ વેગ, પવનથી પેહેલો ચાલે,	
કલાકે કોશ હજાર, ખખર તે જઈને આલે ;	
ધડીએ ગૌશત ચાર, તાર ચાલે એ રીતે,	
સતસહસ્ર જુબાપ, કહે જઈ પુરણ પ્રીતે ;	
શું આવે શું જાયે જુવો, અચરજ શરણ આજ છે,	
વીચાર કરે વિરમય થશે, અદલ અંગ્રેજ રાજ છે.	૩

આગગાડી વીશે છપા.

રેલવે તણો ખેલ, મૈલ પર ધ્વજ ધરીછે,
 જંગલ રાંન મૈદાંન, ડુંગર પરદેરડીયો કરીછે ;
 અંહાં તાંહાં કુશલ ખેમ, ટેમપ્રમાણે ચાલે,
 કોડે ખણે નહી કામ, તેહેનો એક પૈસો આલે ;
 થયો નથી યાશે નહી, આજ કોઈ અંગ્રેજ સારખો,
 અતુર મંન શોધી જીવો, પંડીત પુરાણી પારખો. ૧
 ગાડી કેરી સીશ, દીશ દશ ડુંગર ગાજે,
 જીવ જંત વહં વાગ, લાગ જોઈને બાજે ;
 ભુત પ્રેત પીશાય, જક્ષતું જોરનવ ચાલે,
 કુંણ માત્ર મનુષ્ય, જપાટે જતી જાલે ;
 પ્રાંકમી કોઈ પુરો નહી, આજ કોઈ અંગ્રેજ સારખો,
 અતુર મંન શોધી જીવો, પંડીત પુરાણી પારખો. ૨
 પુલતણું નહી મુલ, સુલ સ્થંભાંની દીશે,
 પાંણીનો નહી પાર, લોહ સ્થંભજીને વીશે ;
 વજ્રવડે લે પંન, બાંધ્યાં શીધુ શરીતાય,
 ભરી લાખોમણ ભાર, ગાડીશત ઉપર જાય,
 પાર નહી લોખણ તણો, કોશ હજારો પાથરયું,
 અચરજ આજ દેખાયછે, દેખતાં દીલ અવધી ઠરયું. ૩
 કયાં લોખણની ખાણ, ભુંગળાં ભારી ઘડયાંછે,
 અન્ય શકળ શામાન બરાબર બીંબે જડયાંછે ;
 કુંણ ખણે તે ખાણ, અગ્નીમાં કુંણ તપાવે,
 કુંણ ઘડે એ ઘાટ, બીબામાં બહાર બનાવે ;
 બહુ પોળાં લાંબાં ઘણાં, શકળ સંચારી મેળવે ;
 જીગતી કોઈ અંણે નહી, કાણું લોક શહુ કેળવે. ૪
 ચાતરક લોહની વાડ, પાહાડ પરવતને પાણી,
 કોશ હજારો હજાર, શકળ હુંનીયાંયે જણી ;
 અંહાં તાંહાં લોહની વાટ, ઠાઠ તો ઠીક ઠરાવે,
 નીશ દીન જમીન, શરકાર તે સાફ કરાવે ;
 પરવત પડયા લોખણ તણા, અંહાં તાંહા રસ્તામાં ઘણું,
 અદલ આજ અંગ્રેજછે, રાજ રૂડું રાંણી તણું. ૫

મુંબાઈ વીશે છયા.

- મુંબાઈ મોટું મેહેર, લેહેર દરીયાની ઝાણ,
 સીતા લક્ષ્મી અવતાર, આવી મુંબાઈ બીરાણ ;
 વરણ ચાર અડાર, સાહે શરવેની કરતાં,
 ચાર જોજન વીસ્તાર, દેવનાં દેવળ કરતાં ;
 ચોતરફ દરીયો મડઘડે મધ્ય મુંબાઈ બીરાજતી,
 માહારાણીનું રાજ છે, મુંબેગાર પર ગાજતી. ૧
- મુંબાઈ શરણું શેહેર, આજ લંકાસમ કાહાવે,
 મુંબાઈ શરણું શેહેર, બીજી નજરે નવ આવે ;
 મુંબાઈ શરણું શેહેર, હુંનર તો લક્ષ હજારો,
 મુંબાઈ શરણું શેહેર, મહસૂ બસે બજારો ;
 દેશદેશનું માંનવી, બહુ વીધ બાવન બોલ છે,
 ચોરાશી બંદરનો આવટો, છપન જાતનાં તોલ છે. ૨
- શેરી ચોટાં હાટ, ઠાઠ તો ઠીક ઠરાવે,
 રૂડા રસ્તા મેદાંન, શડક ખુબ સાફ કરાવે ;
 પાણીનો સંટકાવ, રસ્તો બહુ દીશે રૂપાળો,
 લંકાસમ આ બેટ, દરીયાને પેટ નીહાળો ;
 બહુ બેલ ઘોડા ગાડીયો, નૌતાંમરચના જેવા તણી,
 સુંદર મેહેર શાહાંમણું, સુર શોભા આવી બણી. ૩
- લંકાસમ આ બેટ, બહુજ સ્ત્રીને બળીયો,
 લંકાસમ આ બેટ, મુલખમતવાલો મળીયો ;
 લંકાસમ આ બેટ, કેહેવાય બહુ શેઠ શેઠાંણી,
 લંકાસમ આ બેટ, રાજ રૂપાળું રાંણી ;
 લંકાસમ આ બેટછે, ઠેઠ ઠક રાજ લંકા તણી,
 શોભા તેની નવ કહીશકું, લંકાંપુરી આવી બણી. ૪
- સાત માળના મેહેલ, શોભા તો જેવા સરખી,
 લક્ષ્મીછે ભરપુર, પ્રજા જેઈ પુરણ હરખી ;
 કરે વણીક વેપાર, બજારની બાહાર બણેછે,
 દેવળમાં દસવીસ, વાડવતો વેદ બણેછે ;
 જાંચી અગાશી ગલેરીયો, રૂડી રચના બહુ મેહેડીયો,
 વસ્તી ભુવન નવ લાખની, પંચલક્ષ છે પેહેડીયો. ૫

બહુ નાટા રંગ થાયે, ગાયે ગુણીજન બહુ ગીત,
 બહુ નાટા રંગ થાયે, હજસ જેમ ગિયો આદીત ;
 બહુ નાટા રંગ થાયે, ગુણ કાયો ગ્યાંન કરેછે,
 બહુ નાટા રંગ થાયે, મોટા કોઈ ધ્યાંન ધરેછે ;
 વાજંત્ર વાજે વીધવીધનાં, શું કહું અર્ચું કથી,
 મુંબાઈ સરખા શેહેરની, શેહેર શોભા બીજી નથી. ૬
 પુન્ય તણો નહી પાર, આવે દીનવાર પ્રવણીયો,
 પુન્ય તણો નહી પાર, કુણ પૈશો કુણ રણીયો ;
 પુન્ય તણો નહી પાર, ત્રપત બીશુધને કરતા,
 પુન્ય તણો નહી પાર, પોતાનો ધર્માચરતા ;
 પુન્ય તણો નહી પાર, પ્રથમ સકળ લોક ધર્મમાં ધસે,
 ધર્મથી પ્રભુ પ્રસનછે, જાણ પ્રભુ તાંહાં લક્ષ્મી વસે. ૭
 સદા હપકારી સંત, બજે બગવતને ખેડા,
 સદા હપકારી સંત, આવી મુંબાઈમાં ખેડા ;
 સદા હપકારી સંત, જ્ઞાન ગોસ્ઠી બહુ થાય,
 સદા હપકારી સંત, ગુણ ગોવીંદના ગાય ;
 સદા હપકારી સંત સકળ, પાળે લોક ધર્મ સર્વથા,
 સંત સમાગમ થાયછે, નીત નીત કીરતન કયા. ૮
 તણ હજર મણ તેલ, દીવેલ બજે દીવાનું,
 તણ હજર મણ તેલ, જોઈયે ખાવા પીવાનું ;
 ચાર હજર મણ ઘૂત, તરત જોઈયે દીન ગિજે,
 સવા લાખ મણ અન્ન, જન સરવેને પુગે ;
 અન્ય વસ્તુ તો અતી મણી, જાણ તાંહાં નજરે દેખીયે,
 કેહે બવાન બવ આસમે, મુંબાઈ લંકાં લેખીયે. ૯

ઘડીયાળવિશે છપો.

વાજે ઘંટ ઘડીયાળ, ખખર પળ પળની કેહેછે,
 વાજે ઘંટ ઘડીયાળ, રાતદીન સંચો વેહેછે ;
 વાજે ઘંટ ઘડીયાળ, કલાકની અડી મડી છે,
 વાજે ઘંટ ઘડીયાળ, તેમાં મોઢે મીનીટ જડી છે ;
 ચોવીસ મીનીટની એક ઘડી, મીનીટ કલાકની સાઠ છે,
 મડી પળ પ્રીતે કેહે, એ ઘડીયાળ કેરો ઠાઠ છે. ૧

આગપેટીવીશે ચોપાઈ.

- બાકસ એક બાહાદુરતું એઈ, તેનો વીચાર કરો સહુ કોઈ ;
સળીયો વેહેરી ચારે કોર, એ કીચા કરખતતું એર. ૧
- એટલી ઔષધી ભેગી કરી, ક્યારે સુકવી ક્યારે બરી,
તે પર સુંદર પેટી જડી, કહો પેટી એ ક્યારે ઘડી. ૨
- પેટીપર કાગળ શોભીત, ચીત્રછાપ છબી જ્યનીત ;
એક તરફ ચોટાડી રજ, અગ્ની દેવ કીધા કબજ. ૩
- આજ રાજ રાણી સેવતા, સકળ પ્રજા પાસે દેવતા ;
સળી ગસતામાં પ્રગટ થાય, અંધારું અણગું તે જાય. ૪
- આગપેટી બાકસ કેહેવાય, પરચુરણ પાઈએ વેચાય ;
મેહેનત બેતાં મન અકળાય, વીચાર કરે મન વીસ્મે થાય. ૫
- એમ સકળ વાતનો સંચો કરે, તે એઈને બહુ મનડું ઠરે ;
વીકટોરીયા વીજ્યમાં સકળ વીસ્તાર, આતો કલ્પો સંક્ષેપે સાર. ૬

દોહરા.

- માયા ઈંદ્રજીતની, કોઈ નવ પામે પાર ;
વીકટોરીયા વીજ્યવીલાસનો, સંક્ષેપે વીસ્તાર. ૧
- હીંદુસ્થાન સુધારવા, રીપન લાખેણા લાડ ;
પ્રજા પુરુષ વ્રસ્ટી કરે, મેષ વ્રસ્ટી રમ જહાડ. ૨

છપો.

- માહારાણીનું રાજ, કાજ કુડાં ન કરીયે,
માહારાણીનું રાજ, ધ્યાન લાવી ચીત ધરીયે ;
માહારાણીનું રાજ, કળા નવ જણે કાળું,
માહારાણીનું રાજ, અંગ્રેજ તણું અજવાળું ;
સાહેબ મડમમાં ગુણ ઘણા, કાળુ લોક બહુ કેળવે,
બેઠ કોઈ જણે નહી, સું બવાન બાવારથ મેળવે. ૧

દોહરા.

- એવું રાજ રખીયાંમણું, શહુની કરે શંભાળ ;
પ્રજા પર પ્રીતી ઘણી, સાચવે માત જેમ બાળ. ૧
- એમ સંભાળ સાહેબ તણી, કોઈ કુખી નવ થાય ;
સીંહાસન વીક્રમ તણું, જેમ બોજરાખનો ન્યાય. ૨

તર તોફાન તરકટ નહી, નહી પુરચાઈ નહી લાંચ ;
 માહારાણીના રાજમાં, નાવેળાની આંચ. ૩
 સંક્ષેપે વરણવ કરચું વીકટોરીયા વીજ્ય વીલાશ ;
 જુગતી જોઈ જુખીલી તણી, સોબા ઈંદ અવાસ. ૪

માહારાણીજીની જુખીલી બીરો.

રાગ હોરી ૧.

સખી આજ રાણીની જુખીલી જુખીલી,
 રચના બણી ખુબ ખુખીલી, સખી આજ રાણીની જુખીલી ટેક.
 સવંત ઓગણીસેં તેતાળીસ માંહે, માધમાશ રહ્યો ખીલી,
 કૃષ્ણપક્ષ નવમી ખુધવારે, રાસી રતુ છે રસીલી ;
 રાન અડારસે સત્યાસી હુમીલી. સખી આજ. ૧
 કેબરવારીની સોળમી તારીખ, જહાં તાંહાં રચના ફુલીલી,
 જાણ્યું ઈંદાસન લંકા ફુલાઈ, જોઈ સુધખુધ જુલીલી ;
 પ્રજા સહુ હરખમાં હુખીલી. સખી આજ. ૨
 સાલીવાહન શક રાત અષ્ટાદશ, અષ્ટ હપર હબીલી,
 વીજયરાજ વીકટોરીયા રાણી, પ્રજા કોઈને નહી દુખીલી ;
 વીલાત હીંદુસ્થાન ખુંખીલી. સખી આજ. ૩
 તપે ઘણું તેજ માહારાણીજી, વરસા સીતેર છુખીલી,
 વરસ પચાસ પુરાં યયાં ગાદી, તે પર ખુશાલી ખુંખીલી ;
 રચના દેસોદેસ ખુંખીલી. સખી આજ. ૪
 આજની ખુશાલી સકળ પ્રજામાં, ખુંખાઈ કલકતા દીલ્લી,
 રાજરજવાડાં અમદાવાદ અજમીર, વડોદરા સુરત બણીલી ;
 શકળમાં વીકટોરીયા ધણીલી. સખી આજ. ૫
 વાત વખાણે શકળ નરનારી, વખાણ બાલોટર વડીલી,
 સદાકાળ રહે એવી ખુશાલી, ભવાની શંકર કેહે ન કીલી ;
 તપો તેજ એ મનસુખીલી. સખી આજ. ૬

હોરી બીજી.

વીજયરાજ આજ માહારાણી, જુખીલી ન જય વખાણી, ટેક.
 જીવો જીવો ઘણા વરસ વીકટોરીયા, સતી પુરણ પ્રમાણી ;
 મુખ જોતાં દુઃખ દુર ખસે, એવી રાણીની છબી છપાણી ;
 જુખીલી દેસોદેસ જણી, વીજયરાજ. ૧

- મુંબાઈમાં બડી મોજ બણાઈ, શોભા તે લંકાસમાણી ;
પ્રજ સકળ જોઈ પ્રસન્ન થૈ મન, રશનાઈ રચના આણી ;
દેરા તંબુ દીધા છે તાણી, વીજ્યરાજ. ૨
- જેવાની વેળી પ્રજ થૈ જોળી, જણ્યું સહુ દુનીયાં તણાંણી ;
બીડ બારી નરનારી ને બાળક, ઘોડાગાડી ન ગણાણી ;
બેલગાડી જાજી જણાણી, વીજ્યરાજ. ૩
- મુંબાઈ શહેરની શોભાતું વરણન, શું કહું સુખચકી વાણી ;
રાણી સાહેબે આ શહેર વસાવ્યું, આગે કોટ બીજું પાણી ;
રચના તો સાહેબની શોભાંણી, વીજ્યરાજ. ૪
- શેહેર સુધારી લંકા સમ કીધું, સુખ પામ્યા બહુ પ્રાણી ;
સુલક સુલકનાં માણસ મતવાલાં, પ્રજ બણી પશ્રાણી ;
પીછાન તો પાગડીએ ઝેંધાણી, વીજ્યરાજ. ૫
- અદભુત માયા ઈંદ્રજીત કેરી, ગાડી શુક્રાની નીશાણી ;
સકળ વસ્તુ તો સંચાધી બણાવે, સાત માળ નળ પાણી ;
કરો મોજ શેઠ શેઠાણી, વીજ્યરાજ. ૬
- આસલેત વીજ્યજીના દીપક ચમકે, કળા કોઈથી ન કળાણી ;
તારનો પાર કોઈ નવ પામે, વેદીયા પંડીત પુરાણી ;
પ્રજ જોઈ સકળ હરખાણી, વીજ્યરાજ. ૭
- આગે પ્રજને દુઃખ હતું ઘણું, ઘણા તરકટ તોફાણી ;
આજ રાજ રાણી એક લાકડી, પીલે તસ્કરને ઘાણી ;
રાજ રંકની નહી હાણી, વીજ્યરાજ. ૮
- આજતું રાજ રૂંડું માહારાણીજી, આનંદ જીબીલી બોલાણી ;
ધનવાન નીરધન એક આરે, રશનાઈ રચના રોલાણી ;
બંધીવાન બેડી બોલાણી, વીજ્યરાજ. ૯
- મધ્ય અવસ્થા દયાવંત દીશે, અન્ય છબી તે જવાની ;
હાસ વદન રૂંડું રૂપ જોઈ, જીબીલી અરજી રવાની ;
રચના જોઈ શંકર બવાની, વીજ્યરાજ. ૧૦

ચોપાઈ.

એ વીકટોરીયા વીજ્યવીલાસ, તખ્તપર પુરણ વરસ પચાસ ;
શું જીગતી કહું જીબીલી તણી, ઈંદ્રાસનથી શોભા બણી.

રાજ રંક તણી સંભાળ, રાણીસાહેબ પ્રજાપતી પાળ ;
 થયો નથી થારો નહીં કોય, એવી બળ બાહાદુરી હોયે. ૨
 માટે માહારાજધીરાજ, ઈંડર તખ્ત ખોરાજ્યા આજ ;
 કૈલાશ પામ્યા પીતા જવાન, કરેછે જશતું બાષણ બવાન. ૩

દોહરા.

તાત જે કેશરીસીંધના, લીંગમયસીંધ જવાન ;
 પામી ગયા જશ જગતમાં, તે બાષણ કરે બવાન. ૧
 પંડુર પું નાભણી, સુંદર છતારા ગાંમ ;
 રૂડા રતનસીંધરાયજી, રાણી મણીમયનામ. ૨
 પુત્ર બેહુ પ્રગટ થયા, જેડવા કેરી બેડ ;
 રાજ રાણી હરખીયાં, પોચાં મંનનાં કોડ. ૩
 પુત્ર રૂપ રણીયામણું, બેઈ હરખ્યા રાજન ;
 દીન દીન પ્રતે મોટા થયા, વધે વેલ વંન વંન. ૪
 બાર વરસ બેહુને થયાં, પડ્યું પીતાતું તન ;
 તખ્તપર તરત બેસાડવો, પુત્ર બે રૂપ રતન. ૫
 પ્રથમ પુત્ર પ્રશવ થયો, તે ગાદી અધીકાર ;
 એ રાજ રૈયત તણો, સભા સકળ વીચાર, ૬
 જીવાંન સીંધજી જીગતી વડે, બોલ્યા સાહેબની સાથ ;
 પ્રથમ પુત્ર બેસાડવો, એ અણધટતી વાત. ૭
 વચન શબ્દ શહુ શાંબળી, મંનમાં વીરમે થાય ;
 પ્રથમ પુત્રને પરહરે, એ શું બોલ્યા રાય. ૮

છપો.

સહુને મંન સંધેહ, રાય શું બાષણ કીધું,
 પ્રથમ પુત્ર નહીં રાજ, તખ્ત ખીજને દીધું ;
 સાહેબ શોધ અપાર, જીગત કોઈ નવ જણે,
 ન્યાય કોઈથી નવ થાય, પ્રથમને સહુ પ્રમાણે ;
 સાહેબ કેહે ચતુરાઈથી, જીવાનસીંધ જલદી બણો,
 ન્યાય કરો નીતી યકો, અધીકાર જે ગાદી તણો. ૧
 માહારાજધીરાજ, આજ સહુ પડદો ખોલે,
 જીવાંનસીંધમાહારાજ, સાહેબને સાથે બોલે ;
 સુણો સકળ દ્રષ્ટાંત, બેદ બાંજી તે મંનનો,

નીચમે થાય રંક રાય, જય સંધેહ સહુ જનનો ;
 ચીત દેઈ શભા સહુ શાંબજે, વચન બોલ મીઠા ઘણા,
 માહારાજ રાજ રાજેશ્રી, જે સાહેબ ઈડરઘટ તણા. ૨
 બંદુક એક બળવાન, ગોળી બેહુ તેમાં બરીયે,
 દેઈ દારૂનો દાબ, તડાક લડાકો કરીયે ;
 પ્રથમની ગોળી જેહ, તેહ પાછળથી ધારો,
 પાછળ નાંખી જેહ, તેહ આગળથી જરો ;
 માટે પ્રથમ પછી પ્રશ્ન થયો, પ્રથમ હુંદ બંદુકગતી,
 કેહે જવાનસીંધ જરૂરી, એ ગણવો ગાદીપતી. ૩

ચોપાઈ.

ગોલી જેમ બે બંદુકમાં બરે, આગળ ભરી પાછળ નીસરે ;
 માટે પ્રથમ હુંદનો જે પુત્ર, સુધોરાજ ગાદીઘર સુત્ર. ૧
 સહુના મનમાં નીચે થયો, સંધેહ સકળ સભાનો ગયો ;
 સકળ કહે રાજ સમર્થ, અદલ આજ મેળવીયો અર્થ. ૨
 પછી પ્રસન્ન્યો તે પાંચો રાજ, ઈડર પતીનાં એવાં કાજ ;
 જુગતી વડે જરા પાચ્યા બણા, મહીમા વધાર્યો મેળા તણા. ૩
 નીહાળી જુવો મહુ નેત્ર, ખેડય બ્રાહ્મણી તે બ્રહ્મક્ષેત્ર ;
 પુણ્ય શ્લોક તીર્થ કેહેવાય, એકસમે તાંહા બેઠા રાય. ૪
 સભા સકલ પંડીત પુરાણ, જેસી રાજાને વીદ્યાન ;
 બ્રહ્મક્ષેત્રનું બાપણ કરહું, માહારાજ સાહેબે ત્રવણે ધરહું. ૫
 સુર્યવંશી વીચક્ષણ ઘણા, કલાકૌશલ્ય ગુણમાં નહીં મણા ;
 સભા સદગુણી બ્રાહ્મણને સાથ, માહારાજ સાહેબ બોલ્યા વાત. ૬
 આગે મેળાનું માહત્તમ બહુ, આજ મેળો નવ નજરે લહુ ;
 તેનું શું કારણ કહો આજ, બોલી સભા મુણા માહારાજ. ૭

દાહરો.

મેળાનો મહીમા બણા, આવે જત્રાણું શોક ;
 બ્રહ્મક્ષેત્રને બાળતાં, ટળે સંતાપને શોક. ૧
 આવતા ઘણા વેપારીયો, શું કહું આજ વાત ;
 મેવાડ મારવાડ ને માળવો, વાગડ સીરોઈ ગુજરાત. ૨
 કાઠીયાવાડ કચ્છમાંડવી, બણે મેળાની બાહાર ;
 સુલખ સુલખનુ માનવી, હુકાંન હજરો હજર. ૩

જેઈતી જણસ સરવે મળે, કમી નહી કોઈ વાત ;	
પડતરી પંનર દીનની, દ્વાર ખોલાં દીન રાત.	૪
પછી રાવ કલ્યાણમલ મહીપતી, ઘણી હતી કંચાલ ;	
દંગો થયો બહુ દેશમાં, બંધ મેળો તતકાળ.	૫
એવું સભામા સાંભળી, હરખ્યા પોતે રાય ;	
મેળો પાછો ચાલું કરો, જેમ પરમારથ થાય.	૬

ચોપાઈ.

બાપણ સુણી બ્રહ્મક્ષેત્ર તણું, રાજ મનમાં હરખ્યા ઘણું ;	
મેળા તણી સગવડ બહુ કરી, ચાલુ કીધો પાછો ફરી.	૧
લક્ષ્મણ તણો પેપાર, રાત દીન ઉમાડાં દ્વાર ;	
બણે બજાર બહુ જંગલ રાન, નહી તરકટ તસ્કર તોફાન.	૨
હારોહાર દીશે હુકાંન, તાંહા માહુરાજ તણું મકાંન ;	
જીગતી બણે બહુ જો વાતણી, ખેડય મેળાની શોભા ઘણી.	૩
એ માહુરાજ જશ મેલવી ગયા, અંતે કૈલાસવાસી થયા ;	
મેળાનો બાંધ્યો મહીમાય, જીવાંનસીંગ ઈંડરબદ રાય.	૪
આજ મેળાનું માહાત્મ ઘણું, એતો કામ જીવાંનસીંધ તણું ;	
માટે બ્રહ્મક્ષેત્ર જે નાહાય, તેનું પાપ તો પ્રલય થાય.	૫

દોહરા.

એવો જશ જગ પામીયા, યયાં પુરણ સહુ કામ ;	
શાસ્ત્રી ગોવીંદરામને, આપ્યું અદલે નામ.	૧
કીશોર દુભારસીંધ કેશરી, પીતાસીંધ જવાન ;	
ઈંડરોપમા અરપણ તણું, બાપણ કરચું બવાન.	૨
કર જોડું કવી માત્રને, પુજ્ય પંડીતના પાય ;	
શાસ્ત્રી પુરોણી વેદીય, ક્ષેમાસાહેબ રાખય.	૩
પિંગળબીનુંટીંગલ રચ્યું, રાખશે નહી કોઈ રોસ ;	
અક્ષર કાંના માત્રની, સુક નવ દેશો દોરા.	૪
સર્વત ઓગણીશે સુખાલીસ, બલ્યો બાદપદ માસ ;	
સુકલપક્ષ ત્રયોદશો, મંગળવાર હજાસ.	૫
ઈંડરોમાર્પણ કરચું, કેશરીસીંધ જવાન ;	
સદા રહો ચડતી કળા, બાપણ બ્રહ્મબવાન.	૬
મંતાને ચરણે નચું, કવી આગે કર જોડ ;	
એક વાર સહુ બોલજો, જય જય ત્રીરણછાડ.	૭

સંપૂર્ણ.

અથ શ્રીબ્રહ્મક્ષેત્ર કથા.

રાગ રામઝી.

શ્રીગુરુ ગોવીંદને શીશ નામુંજી, કરૂણા કરી જીવો મુજ સામુંજી,
કમળવીંધી ઉત્પન્ન બ્રહ્મદેવજી, મને કૃપા કરો તતખેવજી.

રાગ વણુજાશના.

શ્રીગુરુગોવીંદને હું નમું, સુખકારીરે ગજનંદને લાગું પાપ બરૂશોં
હુંડાલો દુઃખબંજનો, સુખં માતા જેહેની ઉમીયાય. બરૂશોં ૧
પીતા તે શંકર દેવછે, સુખં પ્રથમ પેહેલો પુન્યય; બરૂશોં
ગજના તે સરખી નાશીકા, સુખં સેવા કરે સુરરાય. બરૂશોં ૨
શરીર શીંદુર સોબતું, સુખં રૂડો મોદીક અહાર; બરૂશોં
કટી પીતાંખર સુંદર, સુખં મુશક વાહન સાર. બરૂશોં ૩
સુધસુધ બેહુ સુંદરી, સુખં છે વીઘા તણા બંડાર; બરૂશોં
દેવતા તે સકળ સેવતા, સુખં પુણ્ય પેહેલો ગૌરી કુમાર. બરૂશોં ૪
શેષું મા સરસ્વતી સારદા, સુખં વાણી આપો મંભાય, બરૂશોં
રૂંક બણીને કરૂણા કરો, સુખં મનોરથ પુરણ થાય. બરૂશોં ૫
હંસ ઉપરમા સ્વાર છે, સુખં વેણા તે પુસ્તક હાથ; બરૂશોં
આધાર છે તારા નામનો, સુખં કરૂણા કરો મુજમાત. બરૂશોં ૬
જેપર કરૂણા હશે તમ તણી, સુખં તેને સદાય મનાનંદ; બરૂશોં
વાણી તે નીરમળ આપજો, સુખં કયુકથા પદ છંદ. બરૂશોં ૭
બાવટ બાગજો બવઉમા, સુખં બય હરણ બોલાનાય; બરૂશોં
સાહે કરો શીવશંકર, સુખં હેતથી જાલો હાથ. બરૂશોં ૮
કથા બાંજુ બ્રહ્મક્ષેત્રની, સુખં સુણતાં તે શંકટ બય; બરૂશોં
શિવ પારવતી સંવાદછે, સુખં સાંબળતાં સુખ થાય. બરૂશોં ૯
દોશ બયો તાંહાં બ્રહ્મા તણો, સુખં બસ્મ બચુતુ પાપ; બરૂશોં
ત્રીવેણીનો તાંહાં સંગમ છે, સુખં સ્નાનથી ટળે સંતાપ. બરૂશોં ૧૦
સુત કહેછે સૌનકને, સુખં કથા તે વાણી અમ્રત; બરૂશોં
બાવેશેવે બ્રહ્મક્ષેત્રને, સુખં પાવન થાય ત્રાણીત્રત. બરૂશોં ૧૧

અબીમાનને અજમે કરો,	સુખં નીચની સંગતતાજ ;	બરૂશો ૦
સુપાત્ર સંગત કીજીયે,	સુખં સરે તે સગળાં કાજ.	બરૂશો ૦ ૧૨
અમુલખ મનુષ્યા દેહછે,	સુખં બજો બજો બગવાન ;	બરૂશો ૦
દયા તે દીલમાં રાખીયે,	સુખં નવ કરીયે અબીમાન.	બરૂશો ૦ ૧૩
કોપને કરીયે કારમો,	સુખં બજીયે સીતાપતી રામ ;	બરૂશો ૦
સંગત કરીયે સંતની,	સુખં તજીયે તે મરેછર કામ.	બરૂશો ૦ ૧૪
નીરબય નારાયણ નામ છે,	સુખં નેહો બજો નંદલાલ ;	બરૂશો ૦
શંકર શેવે શમશાંનને,	સુખં સમરે શ્રી દીનદયાળ.	બરૂશો ૦ ૧૫
પ્રભા કેહેતાં પ્રભરૂપ છે,	સુખં કોટીતે સુર્ય પ્રકાશ ;	બરૂશો ૦
શકુળવીરવતું તેજ છે,	સુખં સત્ત સત્ત અવીનાશ.	બરૂશો ૦ ૧૬
તેની ગતી કોઈ જાણે નહી,	સુખં પામે નહી કોઈ પાર ;	બરૂશો ૦
બકતને કારણ શ્રીહરી,	સુખં અનેક લેછે અવતાર.	બરૂશો ૦ ૧૭

૫લાણ.

અનેક અવતાર લે શ્રીહરી, કોઈ પામે નહી પારરે ;
 પ્રણક્ષેત્ર બાવે કહું, શ્રોતા સુંણો નર નારરે. ૧
 ઈતી શ્રી પ્રણચરીત્રે પ્રણપુરાણે પ્રણક્ષેત્રે બવાનીશંકર સ્તુતી પ્રથમોધ્યાય : ૧

રાગ રામગ્રી.

કહું કયા તે પ્રણપુરાણજી, સુંણો શ્રોતા તે ચતુર સુજણજી ;
 સુંણતાં સંધેહ મનનો જાયજી, પ્રણાની ખેડય પ્રણક્ષેત્ર કેહેવાયજી.

શ્લોક:

સત્યંતારકતત્ત્વમોમિદમણુસ્થુલંચતુષ્પાદકં ॥
 જાયત્રસ્વમસુષુપ્તિગસ્મૃતિવશાદિશ્વાયતીતંવિભું ॥
 મુનાસાંતરુપાસ્યમાનમમૈસ્તુત્યંતુરીયાત્મકં ॥
 ભક્તાનુગ્રહવિગ્રહંકમલજંદેવંભજેહંવિધિં ॥ ૧ ॥

રાગ માઝ.

સત્ય સત્ય એવા અવીનાશ, જાણે કોટી તે સુર્ય પ્રકાશ ;
 પ્રણવનાદ રૂપ ઓંકાર, જેનો કોઈ પામે નહી પાર. ૧
 આત્મારામ તે એક રવરૂપ, સ્થુળ સુક્ષ્મ કારણ રૂપ ;
 સત્ય સૌર્ય દયાને તપ, એવા ધરમનો રાખીએ અપ. ૨

- પ્રાણ કહેતાં તે વીશ્વનું તેજ, અગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ એજ ;
બુદ્ધ્યાબીમાન અળગો કરીયે, ચોથી તુર્યાવસ્થા રૂપ તરીયે. ૩
- બ્રહ્મટીને નાશીકાસમીધ્ય, કરે ઉપાસના મોટા સિદ્ધ ;
બગવત બકતનાનું ગ્રહ કરતા, લીલા અનેક અવતાર ધરતા. ૪
- બ્રહ્મા કમળચક્રી હૃત્પન્ન, તેહેને બજુંધું રાત દીન ;
એવા શમર્ય છે તે બ્રહ્માય, તે આ બ્રહ્મસેત્રની કથાય. ૫
- સૌનક પ્રત્ન તે સુતને પુછે, સકળ સાસ્ત્રનો સાર તે શું છે ;
સકળ સાસ્ત્રની વાત તે જાણો, બ્રહ્મસેત્ર તે બાવે વખાણો. ૬
- નીશ્ચયે કરાવો હૃદયે નેત્ર, બોમીપર કીધું બ્રહ્માનું ક્ષેત્ર ;
શામાટે તે કીધો જગન, સુત કહો થઈ મનમાં મગન. ૭
- જેહની પુરાણ પુરેછે શાખ, અમને સાંભળવાનો અબીલાખ ;
માટે કહો તે માહાત્મ્ય કથાય, જેથી મંધેહ મનનો જાય. ૮
- સુણી સૌનકની સુદ્ધ વાણી, વળતા બોલ્યા તે સુત પુરાણી ;
રૂડું પ્રશ્ન પુછ્યું તમો રૂપી, માહારં મન થયું બહુ જુશી. ૯
- સાંભળતાં બ્રહ્મસેત્ર કથાય, પાપી જન તે પાવન થાય ;
સુણતાં બ્રહ્મસેત્રની વાત, એતાં પરીક્ષા મજે સાક્ષાત. ૧૦
- સુત પુરાણી બોલ્યા તે વાણ, સુણો સૌનક બ્રહ્મપુરાણ ;
તમો પ્રશ્ન પુછ્યું મને આજ, બોલ્યાં પારવતી શીવમાહરાજ. ૧૧
- બોલ્યાં પારવતી શીશનાંમી, બ્રહ્મસેત્ર કહો મુંને સ્વામી ;
શીવસંકર બોલ્યા વાણી, સુણ સુણ પારવતી રાણી ; ૧૨
- બ્રહ્મસેત્રની કથા કહુંધું, બ્રહ્મસેત્રમાં હું પસંદહુંધું ;
એતો આવશે સકળ કથાય, સંકર બોલ્યા સાંભળ હમીયાય. ૧૩
- બ્રહ્મસેત્રની કથા સાંભળતાં, કોટી જનમનાં પ્રાચીત બળતાં ;
ચીત ધરી સાંભળ જે તેહ, ટાળું મન તણો મંધેહ. ૧૪
- સ્નાન ગંગાદીક તીર્થનું થાય, બ્રહ્મહૃત્યાદીક પાપ પળાય ;
બાઈ બેહેનનું લગ્ન થયેલું, પ્રાચીત બ્રહ્મસેત્રથી મથેલું. ૧૫
- બોલ્યા સંકર પારવતી સાથ, કથા સાંભળ સતી વીજ્યાત ;
સુણતાં સંકટ સરવે તે જાય, દેહાત્મા સુધ નીરમળ થાય. ૧૬
- હવે પુરવતણી જે કથાય, કેહે સંકર સુણ હમીયાય ;
તાહારં લગ્ન થયું જેણીવાર, સકળ દેવ આવ્યા તેણે ઠાર. ૧૭
- આવ્યા બ્રહ્મા વરૂણ ને ઈન્દ્ર, આવ્યા કુંભેર સુર્ય ને ચંદ્ર ;
આવ્યાં શારદા સરસ્વતી તાહિ, આવ્યા મુંની સબા ને મોહિ. ૧૮

વળી આવીયા અગ્ની દેવ, અન્ય દેવ આઠ્યા તતખેવ ;
 આઠ્યા ગાંધર્વ કરતા જ્ઞાન, સહુ ને દીધાં તે આદર માન. ૧૯
 બ્રહ્મદેવે બાઠ્યા પારવતી, કીધી દસ્ટી તમાં પરશતી ;
 તેની કથા કહું વીસ્તારી, સુણો શ્રોતા, પારવતી નારી. ૨૦

વક્ષણ.

સુણ પારવતી તમપીતા ભુવંન, કઈક આઠ્યા સુંની દેવરે ;
 સરવે જોઈ આણંદ પામ્યા, ટાળીમન અહંભેવરે. ૨
 ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે શીવપાર્વતી સંવાદે દ્વીતીયોધ્યાયઃ ૨.

શ્લોક.

સુતજાનાસિસર્વત્વં શાસ્ત્રાણાંસારઉત્તમં ॥
 વદવિશેષતઃસર્વં બ્રહ્મમહાત્મ્યમુત્તમં ॥ ૧ ॥
 સાધુપ્રશ્નમાહાવુદ્ધે કથયિષ્યામિતેનદા ॥
 યચ્છ્રુત્વામુચ્યતેજંતુર્જન્મસંસારબંધનાત્ ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

શૌનક સુત પુરાણી ને પુછે જી, ઉતંભ શાસ્ત્રનો સાર તે થુંછે જી ;
 સુત બાઠ્યા શાંબજો સુંની દેવજી, બ્રહ્મક્ષેત્ર કહું તતખેવજી.

રાગ ઢાળ.

હવે કેહે શીવ સુણ પારવતી, બ્રહ્મક્ષેત્રની તે કથાય ;
 સુણતાં તે શંકટ નાસશે, માહા પાપી તે પાવન થાય. ૧
 તાહારા પીતાયે તાહાઈં લગ્ન કર્યું, તાંહાં આવીયા મુની દેવ ;
 હીમાચળ જે પીતા તમારો, તેણે મંડપ રચ્યો તતખેવ. ૨
 રૂપ જોઈ દેવી તમતણુ, થયા બ્રહ્મા તે વીવળમન ;
 તેહ તણી કથા કહું સહુ, સુણજો તે શ્રોતાજન. ૩
 વીરંચી વીષયની દસ્ટી કરી, માટે લાગ્યો તેહેનો ત્રાપ ;
 વીરંચી મનઝાકુળ થયા, અરે કીધું ઘણું મી પાપ.. ૪
 તે વીર્યત્રાપ નીવારણકારણ, ગયા બ્રહ્મા જહા બગવાન ;
 તાંહાં જઈ પ્રાર્થના કીધી પ્રભુની, દેવઘરે જેહેનું ધ્યાન. ૫
 હે દેવના દેવ દયાળ નારાયણ, જય જય જગતના સ્વામી ;
 વ્યાપક વીશ્વ બ્રહ્માંડના, પ્રભુ જય જય અંતર અમી. ૬

વીર્યજલીતનો દોશ લાગ્યો મુને, લુલી ગયો સહ બેદ ;	
સામર્થ્ય ગયું સહ તેજુ, માટે સુજે નહીં મુંનેવેદ.	૭
તે માટે સ્વામી ઉપાય બતાવો, તેજ સામર્થ્ય આવે ;	
તમોવીના શ્રીત્રીભોવનનાથા, ઉપાય કુંણ બતાવે.	૮
વળતા તે વીર્યું બોલીયા, તમો સુણો વીરંચી વાત ;	
અંબુ દીપ બરતઅંડ છે, તમો તાંહાં જવો સાક્ષાત.	૯
તાંહાં હવમ એલુ ક્ષેત્રછે, મુની મંડળ દેવ બોલાવો ;	
વેદ બણેલો બ્રાહ્મણ હોય, તેને પાશે તે યજ્ઞ કરાવો.	૧૦
દોશનીવારણ થાશે તમારો, સુણો વીરંચી વાંણી ;	
શંકર કહે બીમીયા પ્રતે, શૌનકને સુત પુરાંણી.	૧૧
એવાં વીર્યુંનાં વચન સુણી, તાંહાં આવીયા પ્રણદેવ ;	
શંકર વીર્યું ઈંદ્રાદીકમુની, આવીયા તતખેવ.	૧૨
શરવે આવી તાંહાં નીરમીત કીધું, વીશ્વ કરમાને બોલાવી ;	
શીદ્ધી ને વળી મુક્તીનું સાધન, એવી બોમી તાંહાં રચાવી.	૧૩
પ્રભાણ એક જ્ઞેજન તણું, સુવરણ તણું તે દીશ ;	
સુંદર નગર શોભીત ઘણું, જેહેના દરવાજા એવીશ.	૧૪
તે ક્ષેત્ર બહુ ઉતંમ કીધું, કુબેર ઉતર દશાછે ;	
પુરવ ઈંદ્ર યંમ દક્ષણ, પશ્ચીમ વરૂણ વશાછે.	૧૫
આર દીશાપર રક્ષક મુક્યા, યક્ષ ગાંધર્વ આદી દેવ ;	
રક્ષક બીજા મુક્યા ઘણા, આવી રક્ષા કરે તતખેવ.	૧૬
તે નગ્રના મધ્યબાજે, વહન ગંગા કરતાં ;	
હીરણ્યકશ નામે ગંગા કાઢાવે, પાપ જય ધ્યાન ધરતાં.	૧૭
તેમા બ્રહ્માના કમંડળનું જળ, નાંખીયું નીરધાર ;	
વહન ગંગા દશજ્ઞેજન, વેગ અપરંમપાર.	૧૮
એવીં તાંહાં ગંગા હીરણ્યકશ, તેના સ્મરણથી પાપ પળાય ;	
કોટીજનમનાં પ્રાચીત હોયે તે, બળીને બસ્મ થાયે.	૧૯

શ્લોક.

બ્રહ્મહાબ્રુણહાચૈવ માતૃહાગુરૂતલ્પગઃ ॥
 તસ્યાદર્શનમાત્રેણ મુચ્યતેનાત્રસંશયઃ ॥ ૧ ॥
 યથાચગોમતીનીરં યથાહિજાન્હવીજલં ॥
 તથાહીરણ્યગંગાયા જલંપાપવિશોધનં ॥ ૨ ॥

ગૌઢિ બ્રાહ્મણ બાળકી હત્યા, વળી સકળ પાપ તે હરશે.	
સ્નાન દાન વીધીવત પુજતે, પ્રેમ ધરીને કરશે.	૨૦
શીવ કેહે સુસાહે સતી, એવું માહાત્મએ નીરવાણ ;	
તે ગંગામાં સ્નાન કરે, યમહત સ્વપ્ને નહીં બાણ.	૨૧
તે ગંગામાં ત્રાધ કરે, તેના પીત્રીની સદગતી થાય ;	
એવું એ તીર્થનું માહાત્મએ, વળી અતી ઘણાં મહીમાય.	૨૨
બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ ઘણાં, વળી માતાની હત્યાએહ.	
યુરૂપત્ની શુંસંગ કીધો, દોષનીવારણ યાશે તેહ.	૨૩
દરશન માત્રેણ પાપ નાશે, ગોમતી જનહવી જળ પવીત્ર ;	
તેમ હીરણ્યકશ નામે ગંગા, પવીત્ર આ બ્રહ્મચરીત્ર.	૨૪

વલ્લાયુ.

પવીત્ર કરે જેમ જનહવી, તેમ હીરણ્ય ગંગાયરે ;	
સ્નાન દાન બ્રહ્મ જોજન કરે, તેનાં પ્રાચીત પ્રલય થાયરે.	૩

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે સુત શૌનકાદીક શીવ પારવતી સંવાદે
નમ્ર રચના હીરણ્ય ગંગા વહનો નામ ત્રીયો અધ્યાયઃ ૩.

શ્લોક.

દેવદેવજગન્નાથ વ્રુહિમેત્વંદયાકુરુ ॥
 કથંવિધિગતંપાપં કૃતંકિંચતતઃપરં ॥ ૧ ॥
 કુંડંચકારયજ્ઞસ્ય મુમિમુત્સ્વન્યલાંગુલૈઃ ॥
 તદર્થેચકૃતોવિપ્રો વ્રાહ્મણાપદ્મયોનિના ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

પછી બોલ્યાં પારવતી રાણીજી, સ્વામી કયા કહો તે વખાણીજી,
 કેઈ વીધી ગયું બ્રહ્માનું પાપજી, ટળ્યો દોશતણો સંતાપજી ;

રાગ વાણુજરાની દેશી.

બોલ્યાં સતી પારવતી વાત, શંકર સ્વામીરે, તમે સરવે જગતના તાત, કહુ શીશ નામીરે	
સ્વામી ટાળો મન નો સંધેહ, શંકરં મને સાંભળ વાનો બહુ નેહ.	કહુ ૦ ૧
હયા કરો શ્રી અવીનાસી, શંકરં પ્રભુ હુંધું તમારી દાશી ;	કહુ ૦
કેઈ વીધી ગયું બ્રહ્માનું પાપ, શંકરં યમે દોશની વારણ દાપ.	કહુ ૦ ૨

નળતા શંકર ખોલ્યા વાણ, સાંભળ સતીરે, કહું કથા તે પ્રણપુરાણ. પ્રીયા પારવતીરે	
સુવરણ કેરું જે હોળ, સાંભળ બેઈ જમીન બંકમ બેલ. પ્રીયા ૩	૩
પછી હેમતું હલ બેડાવી, સાંભળ પ્રીતિ પ્રથવી શોધન કરાવી; પ્રીયા ૪	૪
યસ કરવા કુંડ કીધો, સાંભળ પ્રણાપ્રણ ચારીનો વેશકીધો. પ્રીયા ૫	૫
એક પ્રણાણ સ્ત્રી નામ, સાંભળ વીરંચીયે આપ્યો વીત્રામ; પ્રીયા ૬	૬
તેને પ્રણાયે બોળે બેશારો, સાંભળ વળતાં વીરંચીયે વચન ઉચારો; પ્રીયા ૭	૭
પુત્ર આકાશ મારગ બવો, સાંભળ ત્યાંથી સાવીત્રીને તેડી લાવો : પ્રીયા ૮	૮
સુણી વીરંચી એવા વચન, સાંભળ ચાલ્યો આકાશ મારગ તંન. પ્રીયા ૯	૯
ગયો સ્ત્રી સત્ય લોકને માહે, સાંભળ કરબેડીને ઉભો તાહે ; પ્રીયા ૧૦	૧૦
પછી નામી સાવીત્રીને શીશ, સાંભળ મુજ પીતા તેડેછે આ દીશ. પ્રીયા ૧૧	૧૧
તારે ખોલ્યાં સાવીત્રી વાત, સાંભળ બપુત્ર આકાશ વીજ્યાત; પ્રીયા ૧૨	૧૨
આકાશ મારગ કરીને, સાંભળ પુત્ર બેજેતું ધ્યાન ધરીને. પ્રીયા ૧૩	૧૩
કરી બેસું સ્ત્રીયે આકાશ, સાંભળ બંહાં જીવેતાં પ્રણ વીલાશ; પ્રીયા ૧૪	૧૪
વારંવાર સ્ત્રીયે બેસું, સાંભળ બેતાંમાં દુઃખ સરવે બોસું. પ્રીયા ૧૫	૧૫
આવ્યો સાવીત્રી પ્રણાપાસ, સાંભળ ખોલ્યો પુત્ર હું આપણો દાસ; પ્રીયા ૧૬	૧૬
પ્રણદેવ થયા તાં પ્રસન્ન, સાંભળ પછી પુરણ સંતોષ્યે તંન. પ્રીયા ૧૭	૧૭
એક સુંદર સુભકંન્યાય, સાંભળ તે સ્ત્રીને પરણાવી પ્રણાય; પ્રીયા ૧૮	૧૮
સુભ સ્ત્રીનું લગ્ન મગન, સાંભળ નવ પુત્ર થયા હમ્મન. પ્રીયા ૧૯	૧૯
નવ રામરથ યુધીમાન, સાંભળ શાસ્ત્રી પુરાણીને વીદ્યાન; પ્રીયા ૨૦	૨૦
નવને નવ કંન્યા પરણાવી, સાંભળ સતીશીરોમણ સુંદરી કહાવી. પ્રીયા ૨૧	૨૧
હવે એક એક કંન્યાને પેટ, સાંભળ થયા સહસ્ર પુત્ર તે નેટ; પ્રીયા ૨૨	૨૨
હવે સુણ બેતે શ્રોતાજન, સાંભળ તંન નવ હજાર હૃતપન્ન. પ્રીયા ૨૩	૨૩
પછી એકને પોતાને સ્થાન, સાંભળ તેને બેશાડો દેઈ ધણું માન; પ્રીયા ૨૪	૨૪
એક તણું કીધું સ્થાપન, સાંભળ આચારજ કીધો બીજે જન. પ્રીયા ૨૫	૨૫
વળી હોતા ત્રીજને કીધો, સાંભળ અન્ય રૂત્વી જનો ઉતર કીધો; પ્રીયા ૨૬	૨૬
દ્વિજ બાકી કીધા રતિવજ, સાંભળ સરવે પામ્યા તે આણંદરીજ. પ્રીયા ૨૭	૨૭
એમ પ્રારંભ યજ્ઞનો કીધો, સાંભળ હલસુવરણ તણો લીધો; પ્રીયા ૨૮	૨૮
પછે બોમી કરાવી શોધન, સાંભળ બોમી સુદ્ધ થઈ હૃતપન્ન. પ્રીયા ૨૯	૨૯
બ્રહ્મું રતન જડીત પ્રકાસ, સાંભળ અતી બોમી તણો હજાર; પ્રીયા ૩૦	૩૦
કીધો મંડપ ચોસટ સ્થંભ સાંભળ હેમમય તાંહાં યજ્ઞરંભ. પ્રીયા ૩૧	૩૧
પછી વીજકરમાને પાસ, સાંભળ સુવરણનાપાત્ર હજાર; પ્રીયા ૩૨	૩૨
તાંહાં બેઠા સકળ સુનીજન, સાંભળ રૂઢકણસ કીધો સ્થાપન. પ્રીયા ૩૩	૩૩

પહુ યજ્ઞ મંડપ શોભાય, સાંભળ૦ મુખવરણવ કચ્છું નવબય;	પ્રીયા૦
સાવીત્રી કરવા ગયા સ્નાન, સાંભળ૦ તેને વાર લાગી નીધાન.	પ્રીયા૦ ૧૯
પછી ભોક્ષ્યા નારદ દેવ, સાંભળ૦ તેતો આવ્યા નહી તતખેવ;	પ્રીયા૦
હવે બેઠીયે જે યજ્ઞને વીશે, સાંભળ૦ જીવેતો સાવીત્રી નદીશે.	પ્રીયા૦ ૨૦
પછી દરબના સાવીત્રી કીધ, સાંભળ૦ કામ યજ્ઞના કીધાં શીધ;	પ્રીયા૦
પછી સ્વસ્તી વાચન કરાવ્યું, સાંભળ૦ સકળ દેવતાને મનભાવ્યું.	પ્રીયા૦ ૨૧
વળી સ્થાપન કીધા તવ, સાંભળ૦ કહ્યિ સુર્યાદીક ગ્રહ નવ;	પ્રીયા૦
આવ્યા તે આદીતને સોમ, સાંભળ૦ વળી આવીને બેઠા ભોમ.	પ્રીયા૦ ૨૨
બુધ શુક્ર શુક્ર તાંહાં આવ્યા, સાંભળ૦ સાથે પત્નીયો સહિત લાવ્યા;	પ્રીયા૦
આવ્યા શની રાહ કેતુ જેહ, સાંભળ૦ પત્નીસુધાં પધારયા તેહે.	પ્રીયા૦ ૨૩
વળી કાષ્ઠ પુષ્પાદીક સાર, સાંભળ૦ સરવે સામગ્રી કીધી તૈયાર;	પ્રીયા૦
પછી દેવતાગ્રહ માત્રીક, સાંભળ૦ વળી દ્વારપાળ આદીક.	પ્રીયા૦ ૨૪
તાંહાં પીઠાદીક પુજ્યાદેવ, સાંભળ૦ વીધીવત કરી તતખેવ;	પ્રીયા૦
વીપ્રાની વરૂણી કરીને, સાંભળ૦ વળી પુજ્યા તે પ્રેમ ધરીને.	પ્રીયા૦ ૨૫
વીપ્ર વેદની ધ્વની કરતા, સાંભળ૦ પછી યજ્ઞતું કામ પ્રવરતા;	પ્રીયા૦
હવે પ્રવ્રતે છે તાંહાં જગન, સાંભળ૦ યયા સકળ દેવ મગન.	પ્રીયા૦ ૨૬
ભોક્ષ્યા સકળ સુરવચન, સાંભળ૦ રૂડો યજ્ઞ કીધો આદીન;	પ્રીયા૦
હવે ગચ્છું તમારૂં જે પાપ, સાંભળ૦ ટળ્યો દોશ નીરમળ યયા આપ.	પ્રીયા૦ ૨૭
બ્રહ્મે યજ્ઞ કીધો કરી વીધી, સાંભળ૦ દેવે પુષ્પની વ્રણી કીધી;	પ્રીયા૦
બ્રહ્મદેવે કીધો નમસ્કાર, સાંભળ૦ દેવે વરત્યો તે જ્યજ્યકાર.	પ્રીયા૦ ૨૮
દેવે દીધો આસરવાદ તત, સાંભળ૦ ગાંધર્વ જ્ઞાન અપછરા નૃત્ય;	પ્રીયા૦
પાપ રહ્યું નહી એક રજ, સાંભળ૦ પાછું તેજ તે પાંખ્યા અજ.	પ્રીયા૦ ૨૯
પુખ પોતાની પાખ્યા બ્રહ્મ, સાંભળ૦ છુટ્યું વીર્યશ્રાવ જે ક્રમ;	પ્રીયા૦
દેવનાદેવ શ્રીત્રીપુરાર, સાંભળ૦ સુરસુની બોલે જ્યજ્યકાર.	પ્રીયા૦ ૩૦
યજ્ઞની સમાપ્તિ કીધ, સાંભળ૦ યયા કારજ સગળા સીધ;	પ્રીયા૦
સુની ચારણને વળી સોદ્ધ, સાંભળ૦ બ્રહ્મદેવને આગલ કીધ.	પ્રીયા૦ ૩૧
સાબરમતી ગંગાને સંગમ, સાંભળ૦ સ્વસ્તી વાચન કીધુ બ્રહ્મ;	પ્રીયા૦
તાંહાં કીધું સંગમમાં સ્નાન, સાંભળ૦ વીપ્રદક્ષણા ઘણું પુન્યદાન.	પ્રીયા૦ ૩૨
યજ્ઞ કીધાથી છુટ્યું ક્રમ, સાંભળ૦ પછે આસન આવ્યા બ્રહ્મ;	પ્રીયા૦
સાવીત્રી કરવા ગયા સ્નાન, સાંભળ૦ ધરતાં અલંકારવાર નીધાન.	પ્રીયા૦ ૩૩
ભોક્ષ્યા હતાનારદ દેવ, સાંભળ૦ નહી આવી પોર્યા તતખેવ;	પ્રીયા૦
ઈહાં સમાપ્તી યજ્ઞની કીધી, સાંભળ૦ યયા પ્રસન્નતા દેવ વીધી.	પ્રીયા૦ ૩૪

વક્ષણા.

સાવીત્રીને વાર લાંબી, કરવા ગયા જહાં સ્નાનરે ;
 યજ્ઞની સમાપ્તી કરવા, અન્ય કીધા ભક્ષા ભગવાનરે. ૪
 ઇતિશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મસેત્રે, શીવપારવતી સંવાદે, દરબ
 સાવીત્રી હૃતપન્ન, બ્રહ્મયજ્ઞ સમાપ્તી દેવપુષ્પ ત્રષ્ટી કૃત્યં બ્રહ્મવીષયદ્રષ્ટી દોષહમ
 નીવારણં નામ ચતુર્થો અધ્યાયઃ ૪ ॥

શ્લોક.

સાવિત્રીનાગતાકસ્માદ્દિતિયાસાકથંકૃતા ॥
 एतन्मेसंशयंछिद्धिमदनुग्रहकारक ॥ १ ॥
 श्रुणुदेविप्रवक्ष्यामिद्वિતियाकारगंतव ॥
 ब्रह्मणःपत्नीयाजाताह्ययापिषत्ततेमुदा ॥ २ ॥

રાગ રામગ્રી.

સાવીત્રી આવ્યાં નહી શુંકાજી, કેમ બીજાં કીધા માહરાજી;
 કયા કરી કહો સ્વામી તે હજી, ટાળો મન તણો સંધેહજી.

રાગ માઝ.

શંકર બોલ્યા તે સુણ હે બવાની, બ્રહ્મસેત્ર કથા મનમાની ;	
સુણે તેહેના તે શંકટ બય, બાવે બ્રહ્મસેત્રની કથાય.	૧
શ્રવણ નહી જે કથા પુરાણ, જન્મ એ જે ગયો એમ બણ ;	
શીશ ગુરૂ કરવા સમર્થ, જેથી સરે તે પોતાનો અર્થ.	૨
ગુરૂ છોડાવે માયાનો કાસ, આપે નામ તણો અભ્યાસ ;	
ગુરૂ વીના મળે નહી જ્ઞાન, ગુરૂ વીના લાગે નહી ધ્યાન.	૩
ગુરૂ આજ્ઞા આલંગે જેહ, પાપી પુરુષ કહીયે તે તેહ ;	
ગુરૂવીના ટળે નહી તાપ, ગુરૂવીના જેમ નગરો સાપ.	૪
ગુરૂ કરે ઘણો ઊપકાર, આપે જ્ઞાન તે અપરંમપાર ;	
આ છે જીવનું ઘણું અજ્ઞાન, કથા કીરતન સુણે નહી કાન.	૫
ગરઘવ સોમણ સાલુથી નાય, પણ ગરઘવ ગાય ન થાય ;	
ઘણાદીન પાપાણ બીજય, કાણાડી કુટે તો અગ્રી દેખાય.	૬
એમ જ્ઞાન વીના અજ્ઞાન, નહી કથા કીરતન માહે ધ્યાન ;	
કથા કીરતન એ કયાઈ થાય, પુર્ત ઉઠીને વેગળો બય.	૭

- સાત્ર કયા પુરાણ નવ ભાવે, નીચ વાતમા ધુમ મચાવે;
માયા છાયામા બહુ મન જાય, કયા સમે તો આવે નીદાય. ૮
- શીવશંકર બોલ્યા તે વાણ, સાંભળ સતી આ બ્રહ્મપુરાણ;
બ્રહ્મક્ષેત્ર સુણે ધરી ભાવ, તેહેને તંન પીડે નહીં તાવ. ૯
- સાંભળ સતી રાખી મન ધારણ, સાવીત્રી બીજં કરવાતું કારણ;
કરીયે કદાપી યજ્ઞતું કામ, પાસે ન હોય પોતાની ભામ. ૧૦
- બીજી વર્તેછે યજ્ઞમાં સાર, માટે દર્ભના કીધા બ્રહ્મનાર;
મજ પ્રારંભ કીધો જ્યારે, નહીં આવ્યાં સાવીત્રી ત્યારે. ૧૧
- વીધીયે મોકલ્યા નારદદેવ, સત્ય લોક ગયા તતખેવ;
સાવીત્રીને કીધો નમસ્કાર, મુજ પીતા તેડેછે નીરધાર. ૧૨
- યજ્ઞક્રમમા તમારું કામ, મુને મોકલ્યો છે આ ઠામ;
નારદમુની બોલ્યા એમ વાત, તમે વેહેલાં પધારો હે માત. ૧૩
- વળતાં સાવીત્રી બોલ્યાં વચન, જા હું આશુંછું હે તન;
કરી સ્નાન સજ્જં અલંકાર, પછી આશુંછું નીરધાર. ૧૪
- એવું સુણાને નારદ રૂશી, બ્રહ્મા પાસે આવ્યાં યે ખુશી;
નારદ વ્રતાંત કહું સહુમાંહે, બીજં કીધા સાવીત્રી ત્યાહે. ૧૫
- યજ્ઞ તણું તે કારજ કીધ, સકળ કામ તે યજુંછે સીધ;
બ્રહ્મપત્નીને વેદની માત, સકળદેવ બોલ્યા સાક્ષાત. ૧૬
- પછી સાવીત્રી સજ્જ સણગાર, આવ્યાં બ્રહ્મા પાસે જ્ઞેણીવાર;
આવી જોયું સાવીત્રી જ્યાંહે, પાસે દીઠાં ગાયત્રી ત્યાંહે. ૧૭
- પામ્યા સાવીત્રી બહુ મન દુઃખ, ગયું ઉતરી દેવીનું મુખ;
સકળદેવ બોલ્યા સાક્ષાત, શ્યાને શોક કરો છોહેમાત. ૧૮
- સ્રષ્ટિ કરતા તમે બ્રહ્મનાર, ગાયત્રી છે તે મોક્ષ દાતાર;
પછી શાન્તી સાવીત્રી પામ્યા, દુઃખ વીઘ્ન તે સરવે વામ્યા. ૧૯
- બ્રહ્મદેવે પછી બેહુ ભામ, એક દક્ષણ ભાગ એક વામ;
વસ્થા સીદ્ધમુની સહુ દેવ, બ્રહ્મક્ષેત્ર યજું તતખેવ. ૨૦
- સકળદેવ રક્ષા તેણે ઠામ, કોઈ દક્ષીણને કોઈ વામ;
કોઈ આગળને કોઈ પીઠ, કળીસમે યયાછે અદીઠ. ૨૧
- એમ સકળ દેવતા રેહેછે, શીવ ઉભીયા પ્રત્યે કેહેછે;
બ્રહ્મક્ષેત્રને સેવે જેહ, દુઃખ સ્વપ્ને ન દેખે તેહ. ૨૨

દેવી બ્રહ્મક્ષેત્ર એવું હોય, પારધી જીવ હશે નહીં કોય ;	
એવા ક્ષેત્રમાં કરશે જે પાપ, તેહેને સદાય મન સંતાપ.	૨૩
એના સ્મરણ માત્ર કરીને, પ્રાચીત પ્રલય તે થાય ડરીને ;	
એવું બ્રહ્મક્ષેત્ર કેહેવાય, ઉભીયા પ્રત્યે કહે શીવરાય.	૨૪
સુણતાં બ્રહ્મક્ષેત્રની કથાય, પ્રાણી પાપના તાપ મુકાય ;	
સ્નાન, દાનને, બ્રહ્મભોજન, સુણતા કરતા શાન્તી થાય મન.	૨૫

વલણ.

શાન્તી થાય મહુ શરીરની, એવું બ્રહ્મક્ષેત્ર બરપુરે ;	
સેવા સ્મરણ માત્રમા, દુઃખ દારીદ્ર દુરરે.	૫
ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે, ગાયત્રી ઉત્પન્ન, સાવીત્રી શોધ	
નીવારણં, સકળદેવ સ્થાપન નામ પંચમો અધ્યાયઃ ૫ ॥	

શ્લોક:

સ્વામિન્મેસંશયંછિંદ્વિકૃપાંકૃત્વામમોપરિ॥

સુતાઃપુરાઠતાઃસર્વેતેષાંકાજીવિકાઠતા ॥ ૧ ॥

સાધુપૃષ્ઠમહાદેવિતેષામાજીવિકાશ્રુણુઃ ॥

તત્સર્વેતેપ્રવક્ષ્યામિયથાવર્તતિતેસુતાઃ ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછે પારવતી નારીજી, સ્વામી ક્યા કહે વીસ્તારીજી ;
પ્રથમ પુત્ર કીધા ઉત્પન્નજી, જીવીકારી કરી આપી સ્વામીનજી.

રાગ વેરાડી.

ખોલ્યા શીવશંકર સાંબળ સતી, ક્યા તે બ્રહ્મપુરાણરે ;	
વીસ્તારી તુજને સંબળાજી, નીર્યે થાય નીરવાણરે.	૧
પ્રથમ પુછ્યું તમે પારવતી, સંબળાજી તેહેનો બેદરે ;	
ખોળે ખેશાડ્યો એક પુત્ર, જણે શાસ્ત્ર પુરાણને વેદરે.	૨
ખોળે ખેશારી ખુબ રમાડ્યો, વીદ્વાન ખોલ્યો વાણરે ;	
અજ આણુધ ગ્રહું પીતા આસું, કરો તે મુજને જણરે.	૩
ત્યારે વીરંચીયે વચન ઉચાર્યો, સાંબળ પુત્રતું વાતરે ;	
આણુધ ધરવા ભેગ નથી, નામ પ્રથમીમા વીંખ્યાતરે.	૪

તાહારી બીજ્યાત થાસે સુણ પુત્ર, આહુધને નામે નામરે;	
એહું કહીને પ્રણા રહ્યા, પછી પુત્રયે કીધો પ્રણામરે.	૫
યજ્ઞ કારણ હલ ખેડીયુ, બેવા જમીન સુંદર સુધરે;	
તેહેને પુત્રયે ગ્રહણ કરેહું, એ અજતણું આહુધરે.	૬
હજ ખેડવાથી ખેડવા વીપ્ર, વીશ્વમાહે વીજ્યાતરે;	
શંકર બોલ્યા સુણ સતી કહુ, પુત્ર જીવીકાની વાતરે.	૭
એ પુત્રને એક કન્યા પરણાવી, ઠીક બેઈ તેણે ઠામરે;	
સુંદર વદન અગાલોચની, સુલક્ષણા તેહેનું નામરે.	૮
કન્યા પરણાવી ભાખે પ્રણેદેવા, ચલાવજો ધરસુતરે;	
તપ ધ્યાન સાધન કરો વળી, સ્રષ્ટી પેદા કરો પુત્રરે.	૯
તે સુલક્ષણાના પેટથી પુત્ર, પેદા થયા તે અદારરે;	
દેવતા પુરુષ વૃષ્ટી કરી તાહા, વરત્યો તે જ્યજ્ય કારરે.	૧૦
અરઠા દશને અરઠા દશ કન્યા, પરણાવી સુંદર એવીરે;	
ત્યાર પછી તે શું થયું કહું, સુણ પારવતીદેવીરે	૧૧
તેહેને કહું તમો સ્રષ્ટી કરો, તે વો સાંભળી રહ્યા મંનરે;	
ઈશ્વરી છાયે એક એકને પેટ. હજાર પુત્ર ઉત્પન્નરે.	૧૨
ક્ષત્રી; થકા ક્રમ વણીજ કરતા, એવા થયાછે બાળરે;	
તેને કહું નવ હજાર પુત્રની, રાખજો તમો સંભાળરે.	૧૩
પોષણ કરો તમો વીપ્રના પ્રીતથી, બોલ્યા વીરંચી વાણરે;	
ત્યારે તે પુત્ર બોલોયા ત્યાહા, સહસ્ર અષ્ટાદશ જણરે.	૧૪
સ્વામી હમો કેમ પોષણ કરીયે, રથો હમને આધારરે;	
પછી વીરંચી વીચાર કરી ગમા, વીશ્ણુ ભોક મોજરરે.	૧૫
વીરંચી વીશ્ણુને જઈને મળ્યા, કીધો નમસ્કાર ધરીનેહરે;	
મુજ પુત્રની જીવીકા કરી આપો, સ્વામી કહુંહું તેહરે.	૧૬
વળતા તે વીશ્ણુયે વચન ઉચારયું, સુણો વીધી તમો વાતરે;	
આપણ જઈયે સરવે મળી, ક્ષીરસાગર તટ વીજ્યાતરે.	૧૭
વીશ્ણુ ગરૂડપર સ્વામી કીધો તાહાં, હંસ ઉપર પ્રણાયરે;	
વીરંચી વીશ્ણુ મળીને ચાલ્યા. ક્ષીરસાગર પ્રત્યે જાયરે.	૧૮
બેમે વીરંચીને વીશ્ણુ આગ્યા, ક્ષીરસાગરને તટરે;	
મન ઈચ્છા ઉત્પન્ન કરી ત્યાંહાં, ક્ષીરજહેવી પ્રગટરે.	૧૯

અંબીકાદેવી ઉત્પન્ન એ ક્ષીરજ, કરી ગયા ભગવાનરે ;	
બ્રહ્માને ક્ષીરજદેવી આખ્યાં, આવ્યા બ્રહ્મા પોતાને સ્થાનરે.	૨૦
તે સ્થાનમાંહે હીરણ્યાક્ષગંગા, મોમતી જન્મી જળરે ;	
ક્ષીરજદેવી ત્યાં લેઈને આવ્યા, બ્રહ્મા ઉત્પન્ન કમળરે.	૨૧
હીરણ્યાક્ષગંગાના દક્ષીણ ભાગે, ક્ષીરજ તણું સ્થાપનરે ;	
વીધીવત કરી પુજ દેવીની ત્યાં, વીરંચી વદેછે વચનરે.	૨૨
પરવત વીશે સ્થાપન કીધું, યછી વાણી તે બોલ્યા એવીરે ;	
આ વૈશ્ય પુત્ર છે વણીકના, તેહેના ગોત્રની કુળ દેવીરે.	૨૩
આપનારી રીફિ સીફિ ને છુફિ, લક્ષ્મી તણો ભંડારરે ;	
સુખ પુત્રના ધરવીશેજ રેહેએ, આપજે દ્રવ્ય અપારરે.	૨૪
વળતા વીરંચી વૈશ્યને કેહેછે, કરજે તે ક્ષીરજની સેવરે ;	
તેહેને પ્રસાદથી પામશે લક્ષ્મી, એમ બોલ્યા બ્રહ્મદેવરે.	૨૫
ક્ષીરજદેવીની ભક્તી વડે તમ, મનોર્થ પુરણ થાયરે ;	
સકળ શાન્તીને પામશે પુત્ર, હુઃ અદારી દ્રવ્યયરે.	૨૬
પોષણ કરજે તમે વૈશ્ય વીપ્રના, પ્રતાપ ક્ષીરજદેવીરે ;	
સમૃદ્ધિ આપશે અંબીકા અતી, ચીત ધરી જોણે સેવીરે.	૨૭
એ પુત્રકેરી જીવીકા કરી આપી, જદ્યપી છે તે હાળરે ;	
વીપ્ર તણું પોષણ કરેછે તે, વણીક વૈશ્યના બાળરે.	૨૮
અદાર હજાર ઉંબડ ઉત્પન્ન, એડવા નવ હજારરે ;	
બાહાર ગયા તે બાદ થયા, રણા ભીતર એડય મોજરરે.	૨૯
વણીક થઈને વીપ્રને ઉપર, દેશ કરે જન જોહરે ;	
રૌં રૌં નર્કને ભોગવશે તેહ, એમાં નહીં સંધેહરે.	૩૦
અન્ય બરણ કોઈ દેશ કરે, નહીં આણેબ્રાહ્મણપર ભાવરે ;	
શીવ કહે સુણ પારવતી, તેહેને પીડયા પામાંડે તાવરે.	૩૧
વણીક વીપ્રનું પોષણ કરે તો, લક્ષ્મી પામે બરપુરરે ;	
સુખ તે ભોગવે અતી ધણું, જય હુઃખ દારીદ્ર દુરરે.	૩૨
શંકર કેહેછે પારવતી પ્રત્યે, શૌનક પ્રત્યે સુતરે ;	
ભવાની શંકર કહે સુણો શ્રીતા, બ્રહ્મ લીલા અદ્ભુતરે.	૩૩

વસાણ.

બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા અદ્ભુત, સુણતાં જમ વીધંનરે ;	
નરનારી સુખ ભોગવે, સકળ શાન્તી થાય મનરે.	૬

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે ક્ષીરબદ્ધે બી ઉત્પન્ન. વૈશ્ય વરદાનં
વીત્ર પોષણં નામ પદ્ધતિઃ અધ્યાયઃ ૬ ॥ * *

શ્લોક

વૈશ્યાવાકસ્થિતાઃસ્વામિન્ બ્રાહ્મણાસ્તત્કૃતાશ્ચક્ર ॥

૧ ॥

શ્રૃણુદેવિવદિષ્યેહં પ્રશ્રશ્યાનંતરંતવ ॥

સુદેવ્યાક્ષિરજાયાશ્ચદક્ષિણપશ્ચિમભાગયોઃ ॥ ૨ ॥

વાસીતાવિધિનાગૌરી વૈશ્યાહિદ્વિજપોષકાં ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા પારવતી શીવ સાચજી, વૈશ્ય ક્યાં રહ્યા તે કહો નાચજી;
વીત્ર ઉત્પન્ન તે રહ્યા ક્યાહિજી, કર્ણા કરી કહો મુને આહિજી.

રાગધોળની દેશી.

શીવશંકર બોલ્યા વચનરે, સતીપારવતી, કયા સાંબળજે એક મંનરે. સતીપારવતી.
પુછ્યું પ્રશ્ન પારવતી રાણીરે, સતીં તેહની કયા કહ્યું વખાણીરે. સતીં ૧
હવે ક્ષીરજા નામે જે દેવીરે, સતીં તેને વૈશ્યપુત્રાચે સેવીરે ; સતીં
ક્ષીરજા દેવી હીરણ્યા ક્ષગંગારે, સતીં ત્યાંછે ત્રીવેણી ગંગનો સંગારે. સતીં ૨
તેના દક્ષીણ પશ્ચિમ ભાગરે, સતીં વૈશ્યપુત્ર રહ્યા તેની જગરે ; સતીં
વણીક વીત્ર પ્રસાદથી તરતારે, સતીં વૈશ્યવીત્રના પોષણ કરતારે. સતીં ૩
કીધા સ્થાપન દક્ષીણ વામરે, સતીં ક્ષીરજા પુરેતે મનની હામરે ; સતીં
તે દીનના આરંભીને ત્યાંહરે, સતીં વૈશ્યવશ્યા તે ક્ષીરજા જ્યાંહરે. સતીં ૪
વૈશ્યપુત્ર ક્ષીરજાને સેવેરે, સતીં દેવી લક્ષ્મી તે ભરપુર દેવેરે ; સતીં
બેરબેર તે સ્થાપન કીધારે, સતીં સહુને દેવીચે દર્શન દીધારે. સતીં ૫
વૈશ્ય પુત્ર પોતાના જણીરે, સતીં વળતા બોલ્યા વીરચી વાણીરે, સતીં
વીશ્વ કરમાને તરત તેડાવ્યારે સતીં વીશ્વ કરમા તતક્ષણ આવ્યારે. સતીં ૬
આવી બ્રહ્માને કીધો પ્રણામરે સતીં સ્વામી શું પડ્યું માહાઈ કામરે; સતીં
વળતા વીરચી વદેછે વચનરે, સતીં આછે વણીક વૈશ્યના તનરે. સતીં ૭
તમો દૃષ્ટી બોમીપર બાણેરે સતીં તેનાં સુબલુવન કરી આણેરે ; સતીં
પછી વીશ્વ કરમા ત્યાં બોલેરે, સતીં મન તણા તે પડદા ખોલેરે. સતીં ૮
વીશ્વ કરમા કહે શીશ નામીરે, સતીં તમો સમર્થછો બ્રહ્મસ્વામીરે : સતીં
તમો આગળહું તે કુંડામાત્રરે, સતીં ગજવીના છે માહાઈ ગાત્રરે. સતીં ૯

તમ કંઈણા વડે માહરાજરે, સતી૦ રચી આપું તે ભુવન આજરે; સતી૦
 રત્ન સુવર્ણ જડીત્ર પ્રકાશરે, સતી૦ રૂડા રચ્યા તે મેહેલ અવાશરે. સતી૦ ૧૦
 વીંશ કરમા ગયા તતકાળરે, સતી૦ દીશે ભુવન અકળમાળરે; સતી૦
 તેમાં બરયા બરપુર બંડારરે, સતી૦ વસ્તુ જે એઈયે તે તૈયારરે. સતી૦ ૧૧
 એવાં ઘરસ્થાપન કરી આખ્યારે, સતી૦ વીરચી દુઃખ વૈશ્યના કાખ્યારે; સતી૦
 બૈશ્ય વીત્રનાં પોષણ કરતારે, સતી૦ વીત્રવેદ સાસ્ત્ર ઉચરતારે. સતી૦ ૧૨
 પછી વીધીયે કીધો વીચારરે, સતી૦ માહારે જાગં સત્યલોક મોજરરે; સતી૦
 કહી પુત્રોને જવાની પેરરે, સતી૦ તમે વશો સકળ આ મેહેરરે. સતી૦ ૧૩
 હવે જાગં હું સત્યલોકરે, સતી૦ સુણી પુત્ર પામ્યા બહુ શોકરે; સતી૦
 પીતા તમે વીના ન રેહેવાયરે, સતી૦ ગડો એકમે વર્ષની થાયરે. સતી૦ ૧૪
 ત્યારે પીતામહ બોલ્યા વાણરે, સતી૦ તમે સાંજળો પુત્ર સુંજાણરે; સતી૦
 માહારી પ્રતીમાની પુજ કરજેરે, સતી૦ ધ્યાન અહોનીશ માહારૂં ધરજેરે. સતી૦ ૧૫
 ત્યારે પુત્ર બોલ્યા દુઃખ કાપેરે, સતી૦ તમે પ્રતીમા પીતા કરી આપેરે; સતી૦
 હમે પ્રતીમા સ્થાપન કરસુરે, સતી૦ કરસું પુજ ધ્રુવ ધ્યાન ધરસુરે. સતી૦ ૧૬
 પીતા તમ પ્રાપ્તિને કાજરે, સતી૦ હમે સેવા કરસું માહરાજરે; સતી૦
 એવાં સાંબળી વીનય વચનરે, સતી૦ બોલ્યા બ્રહ્માપુત્ર છે ધન્યરે. સતી૦ ૧૭
 પછી કંઈણા તે કીધી પુરતી, સતી૦ આપી ચોસઠ મુખની મુરતીરે; સતી૦
 ગૌરવરણ તે મુરતી નીહાણીરે, સતી૦ પુત્ર હરખ્યા તે બ્રહ્માને બાળીરે. સતી૦ ૧૮
 મુરતી મંદીરમા સ્થાપન કીધીરે, સતી૦ ગાયત્રી માવીત્રી સાથ લીધીરે; સતી૦
 થયા બ્રહ્મા તે અંતર ધ્યાનરે, સતી૦ ગયા સત્યલોક પોતાને સ્થાનરે. સતી૦ ૧૯
 પછી વીત્ર તે વેદ ઉચરતારે, સતી૦ પ્રેમે પ્રતીમાની પુજ કરતારે; સતી૦
 પુજ્યા સહસ્ત્રવર્ષ પર્થતરે, સતી૦ બાવે સેવ્યા બ્રહ્મા બગવંતરે. સતી૦ ૨૦
 પછી ચુકવા માંડ્યા સેવરે, સતી૦ નહી પુજ્યા તે બ્રહ્મદેવરે; સતી૦
 પછી બ્રાહ્મણ બ્રહ્માની પાસરે, સતી૦ કર જોડી કેહે હમે દાસરે. સતી૦ ૨૧
 કહું વ્રતાંત સર્વે વીસ્તારીરે, સતી૦ નથી પુજ તે થાતી તમારીરે; સતી૦
 પછી બત્રીશ મુખની દીધીરે, સતી૦ તેહેની સેવા ઘણા દીન કીધીરે. સતી૦ ૨૨
 તેપણ કાળે કરી ક્ષીણ પામેરે, સતી૦ બ્રાહ્મણ બ્રહ્માને જૈશીશ નામેરે; સતી૦
 ફરી પ્રાર્થના કરી શીશ નામીરે, સતી૦ નથો પુજન થાતું સ્વામીરે. સતી૦ ૨૩
 પછી બ્રહ્મા બોલ્યા મુખ બોલરે, સતી૦ આપી પ્રતીમા તે મુખ રોળરે; સતી૦
 તેપણ પુજવા સમર્થ ન થયારે, સતી૦ પાછા પ્રાર્થના કરતા ગયારે. સતી૦ ૨૪
 વારંવાર તે પ્રાર્થના કીધીરે, સતી૦ ચાર મુખની પ્રતીમા દીધીરે; સતી૦
 તે તો હાળ પ્રતક્ષ પુજયરે, સતી૦ સેવા કરતાં તે શંકદ બયરે. સતી૦ ૨૫

વલણ.

શંકટ જય તે સેવા કરતાં, આય દુઃખનો નાશરે.

સુખ શાન્તી પામે વણું, પોએ મનની આશરે.

૭

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મસૂત્રે, બ્રહ્મપ્રતીમા સ્થાપન, અજ અંત
રધ્યાનં, સત્યલોક ગમનં, નામ સપ્તમો અધ્યાયઃ ૭ ॥

શ્લોક:

કિંમર્થવ્રહ્મક્ષેત્રેચ ભૃગુણાહિકૃતંતપઃ ॥

એતન્મેસંશયંછિદ્ધિ કૃપારુત્વામમોપરી ॥ ૧ ॥

એકદોદેવિક્રષયો વ્રહ્મવિષ્ણુશિવેષુચ ॥

કોમહાનિતિવિજ્ઞાતું ભૃગુંતેડપ્રેષયનૃષિં ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી પુછે પારવતી સુણો માહરાજજી, બ્રુચુએ તપ કરચું તે સેકાજી.
કરણા કરી સ્વામી સંશય ટાળોજી, બ્રહ્મક્ષેત્ર તે તીર્થ રૂપાળોજી.

રાગ માઝ.

શીવશંકર બોલ્યા વચન, સુણ કયા હીમાચલ તન ;

બ્રુચુએ તપ કીધું ત્યાં જોહ, ટાળુ તેહ તણો સંધેહ.

૧

સુણ સુણ પારવતી દેવી, બ્રુ કયા છે સાંબળા જેવી ;

સંબળાજી સકળ વીસ્તારી, સુણતા હરખ તે હપજે બારી.

૨

હવે એકસમે સર્વે મુની, કરતા તે વેદશાસ્ત્રની ધુની ;

સકળમુની થયા છે ભેળા, બણે ગોધાવરીના તે ભેળા.

૩

કોઈ ઉચાર કરતા તે વેદ, કોઈ શાસ્ત્રપુરાણના બેદ ;

વેદાધ્યયન એમ ત્યાં થાય, કરે આણંદ સહુ રૂપીરાય.

૪

પછી સકળ તે મુનીજન, બણતા વેદ વીચારે છે મન ;

એક એકને પુછેછે વાત, આપણે નીચે કરવું સાક્ષાત.

૫

બ્રહ્મા વીષ્ણુ ને શંકરરાય, ત્રણમા મોટો તે કુંણ કેહેવાય ;

તેહેનો નીચે તે આપણ કરીયે, પછી ધ્યાન તે તેહેનું ધરીયે.

૬

એમ બોલ્યા તે સકળ મુન્ય, સરવે કરતા તે વેદની ધુન્ય ;

મુની બ્રુને તે શીશનામી, બોલ્યા સમર્થ છો તમે સ્વામી.

૭

- સુની મેહર હમો પર ધરીયે, ત્રૈલ દેવની પરીક્ષા કરીયે ;
એવાં સુણી સુનીયાંના વચન, પછી બોલ્યા જશુ સુનીજન. ૮
- ત્રૈલ દેવની પરીક્ષા હું એજ, સંધેહ મન તણો સહુ બોજાં ;
સુણી સકળ સુની થયા ખુશી, કરી નમસ્કાર ચાલ્યા જશુરશી. ૯
- ગયા સત્ય લોકમાં તતખેવ, જહા બીરાજતા પ્રભદેવ ;
ખેઠા પ્રભા સમાધીમાંહે, સુની નમન કીધું નહી ત્યાંહે. ૧૦
- વીનય વચન જશુ નવ બોલે, ત્યારે પ્રભા સમાધી બોલે ;
નમ્યો નહી તે મોટો વીરોધ, ચડ્યો પ્રભાને મનમાં ક્રોધ. ૧૧
- હુષ્ટ કુંભ છેરે તું તો પાપી, શુર કોહીન ઘણો સંતાપી ;
પીતા દેખી ના કરે નમસ્કાર, એવા પુત્ર ને છેરે ધીંકાર. ૧૨
- વળતા વીરંચી બોલ્યા તેવાર, પુત્ર કાહાડી મુકો એને બાહાર ;
એવા ક્રોધ એઈ પ્રભાના કાઠા, જશુ ત્યાંથી તતક્ષણ નાઠા. ૧૩
- સુણ સતી હીમાચલ તન, પછી કૈલાસ આવ્યા સુનીજન ;
હુંતો ધ્યાન ધરે યઈ ખુશી, ત્યાહાં આવ્યા તરત જશુરશી. ૧૪
- નહી નમ્યા ના બોલ્યા વચન, ત્યારે ક્રોધ ચડ્યો સુને મન ;
સુને નમ્યો નહી શામાટ, આજ ધડું હું એનો ઘાટ. ૧૫
- આજ કાહાડી નાંખું એનું મુળ, લીધું મારવા હાય ત્રીશુળ.
એમ શંકર કોપ્યા જ્યાહારે, સુની નાઠા તતક્ષણ ત્યાહારે. ૧૬
- સત્ય લોક વીરો નવ કાળ્યા, વળતાં કૈલાશમાંહે તે આવ્યા ;
કૈલાશમાં પણ શંકર રૂઠ્યા, કષી ત્યાંહાથી તતક્ષણ ઉઠ્યા. ૧૭
- વૈકુંઠમાં આવ્યા તતખેવ, જ્યાહાં વસ્તા દેવાધીદેવ ;
દીવ્ય એવું તે વૈકુંઠ એજ, ત્યાંહા જશુ તણું મન મોહું. ૧૮
- શેષ સંજ્યા પોહોડયા બગવાન, સુરસુની ધરે જેહેનું ધ્યાન ;
એવા નારાયણ શ્રીઅવીનાશ, જણે કોટી તે સુર્યપ્રકાશ. ૧૯
- પીળાં પીતાંબર કટી ધારી, કાહાવે દેવના દેવ મોરારી ;
શંખ ચક્ર ગદાપદ્મ સાર, શેષ સંજયે પોહોડયા મોરાર. ૨૦
- હવે જશુયે છોડી કૈલાશ, કષી આવ્યા તે વૈકુંઠવાસ ;
જશુ કષી તે સમરથ જણી, દ્વારપાળ તે બોલ્યા વાણી. ૨૧
- બલે પધારયા હે સુનીજન, હમો પાવન થયા આદીન ;
જશુ બગવત ધામમાં જય, જ્યાહાં બીરાજ્યા વૈકુંઠરાય. ૨૨

- બોલ્યા મુની લક્ષ્મીજી સુ વાણી, ક્યાં ગયાછે પુરસપુરાણી ;
 પછી બોલ્યાં લક્ષ્મીજી વાત, શેષ સજ્જ શયન ત્રીનાથ. ૨૩
 પ્રભુ શેષ સજ્જ પર શયન, ત્યાહાં આવ્યા જશુ મુનીજન ;
 જશુ ક્રોધ તે કીધો બારી, વીષ્ણુ હૃદયમાં પાટું મારી. ૨૪
 પ્રભુ બર નીંદામાંથી જાગ્યા, જશુ ક્રધીને પાયે લાગ્યા ;
 બહુ ઓળાશે મુનીના પાય, પછી બોલ્યા ત્રીભોવનરાય. ૨૫
 કોમળ સરખાં તમારા ચરણ, તમને હુઃખ થયું હશે ધરણ ;
 માહાફ હૃદય વચ્ચી કઠોર, તમને પગે વાગ્યું હશે ગોર. ૨૬
 મુની મેહેર માહારાપર ધરજો, મારો અપરાધ ક્ષમા કરજો ;
 તમ ચરણ વડે મુની દેવ, માહાફ પાપ ગયું તતખેવ. ૨૭
 એવાં કીધાં બહુ વીનય વચન, ઘણું સંતોષીયા મુનીજન ;
 પછી મુની બહુ લજ્યા પામે, વૈકુંઠનાથને તે શીશનામે. ૨૮
 જેહ કાહાવે દેવાધી દેવ, સુરનર કરે જેહેની શેવ ;
 સકળ દેવતા ધ્યાન ધરેછે, મુની મંડળ સેવા કરેછે. ૨૯
 એવાં જીવન પ્રાણ આધાર, મુનીને વીનવીયા વારંવાર ;
 લજ્યા પામ્યા તે સુણી વચન, કરી નમસ્કાર આલ્યા મુનીજન. ૩૦
 આવ્યા મુનીનું મંડળ બહે, નમસ્કાર કરી બોલ્યા ત્યાહે ;
 સહુની ઈચ્છા વડે હું ગયો, તેમાં અપરાધ મોટો થયો. ૩૧
 ત્વણ દેવની પરીક્ષા મેં કીધી, પ્રથમ સતલોક એયા વીધી ;
 સતલોક થકી એક ત્રાસ, જશુભાંખે હું આવ્યો કૈલાસ. ૩૨
 વીધી શંકર પાશે નવ કાવ્યો, ત્યાહાંથી તતક્ષણ વૈકુંઠ આવ્યો ;
 ત્યાહાં બેસું મેં વીષ્ણુનું રૂપ, સહુથી મોટા ત્રીભોવન ભુપ. ૩૩
 એવા વચન સુણી સહુ મુન્ય, પ્રભુ નામની મચાવી ધુન્ય ;
 એવું નીશર્યે કીધું ફરી ફરી, મોક્ષ દાતા નારાયણ હરી. ૩૪
 બીજી બ્રહ્મણ કીધી તે ત્યાગ, વીષ્ણુ પામવા વીષ્ણુ યાગ ;
 મુની નીશર્યે કહે સરવથી, હરી વીના મોટું કોઈ નથી. ૩૫
 હવે જશુયે મારી જે લાત, સુણો શ્રોતા સકળ એની વાત ;
 વીષ્ણુ હૃદયમાં પાટું મારી, જશુ શોક પામ્યા મન બારી. ૩૬
 દલગીર થયા મુનીજન, પછી બોલ્યા તે વીનય વચન ;
 મુની મંડળ કહો ઉપાય, માહાફ પાપ નીવારણ થાય. ૩૭

તારે બોલ્યા મકળ મુની દેવ, પીતા પાશે એવ તતખેવ ;
એવા સુણી મુનીયાના વચન, પછી ત્યાથી ચાલ્યા મુનીજન. ૩૮
ગયા સતલોકમાં તતખેવ, જ્યાહાં વશે પીતા પ્રભદેવ ;
આવી કીધો પીતાને નમસ્કાર, જ્યુ વીનવે તે વારંવાર. ૩૯

વક્ષણ.

વારંવાર તે વીનવે, કહી વીનય વચનરે ;
તાહારે પ્રભા બોલીયા, ક્યાંથી આવ્યો તું તંનરે. ૮
ઈતીશ્રી પ્રભચરિત્રે પ્રભપુરાણે પ્રભક્ષેત્રે, જ્યુ ત્રીણાતમ દેવ પરીક્ષા, મુની
મંડળ સમાગમ, જ્યુ સતલોક ગમન નામ, અષ્ટમો અધ્યા ॥ ૮ ॥

શ્લોક.

તત્રગત્વામૃગુઃસ્વામિન્નિકચકારતતઃપરં ॥
વિધિનાકથિતાંકિંહિ મૃગવેબુદ્ધિશાલીને ॥ ૧ ॥
શ્રૃણુદેવિ પ્રવક્ષ્યામિ શુભંકથાનકંતવ ॥
યસ્યશ્રવણમાત્રેણ નરોમુચ્યેતપાતકાત્ ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા હીમાચલ કેરી કુમારીજી, સ્વામી કયા કહો વીસ્તારીજી ;
સતલોક ગયા મુનીજનજી, વળતા વીરંચી શું બોલ્યા વચનજી.

રાગ ઢાલ.

વળતા શીવશંકર બોલીયા, સુણ દેવી જ્યુનું ચરીત્ર ;
જ્યુ પ્રભાનો સંવાદ સુણતાં, પાપી તે થાય પવીત્ર. ૧
હવે જ્યુ પ્રભાને પાશે જઈને, બોલ્યા તે વચન વીખ્યાત ;
મી વીજી હૃદયમાં પાડું મારી, તેનું પ્રાચીત બેહું મને તાત. ૨
હે પીતામહ કહો કહણા કરી, મુને મટાડો મનનો તાપ ;
કીધે ઠેકાણે વસું જૈનેતો, અથ માહાઈં પાપ. ૩
આજ પીતા માહાઈં અરાન ટાળો, તાત તમો પ્રભદેવ ;
પ્રાચીત નીવારણ થાયે માહાઈ, ત્યાહાં હું જઈ તતખેવ. ૪
વળતા વીરંચી વચન વદે, સુણ સુણ જ્યુ માહારી વાત ;
જ્યાહાં ક્ષેત્રછે અતી ઉત્તમ માહાઈ, ત્યાહાં પુંજજે સાક્ષાત. ૫

- એ ક્ષેત્રમાં તાહાઈં પાપ જાએ, નીશર્યે કહું નીરધાર; ૬
 બોક્ષદાયક સુજ ક્ષેત્રછે, તાહારે જગુ બોલ્યા તેણીવાર.
 હે પીતા કહો કીયા સ્થળ ક્ષેત્ર, કંણ દ્વીપખંડ ને દેશ; ૭
 જગુ કહે સુને ખતાવો પીતા, ત્યાહાં હું કંઈ પ્રવેશ.
 વળી નીશર્યે કરી સુને કહો પીતા, એમ જગુ પ્રણાને પુછે; ૮
 તેનું સીદ્ધ પ્રસીદ્ધપણું, સ્વામી તીરથમાં તે શું છે.
 વરણવ કરી સુને કહો સકળ, તમ ક્ષેત્ર પાવન કથાય; ૯
 ત્યાહાં જઈને હું તપશ્ચર્યા કંઈ તો, પ્રાચયીત માહાઈં જાય.
 એવાં જગુના વચન સુણી, પછી બોલીયા પ્રણરાય; ૧૦
 ચીત ધરી પુત્ર સાંભળજે, મમ ક્ષેત્રની તે કથાય.
 બંજુદ્વીપ બરતખંડછે, આણુ અંબાથી દક્ષણ દીશ; ૧૧
 આરાસુર પર અંબા બીરાજે, મોટા પરવત ને શીશ.
 તે આરાસુરથી દક્ષીણ દીશા, સરીતા સાખરમતી વેહેછે; ૧૨
 સાખરમતીની પુરવ દીશા સ્થળ, પ્રણક્ષેત્ર એવું કહેછે.
 તે ક્ષેત્રના મધ્ય ભાગમાં, હીરણ્યાક્ષ ગંગા નામ; ૧૩
 તે ગંગાના સ્મરણ માત્રમાં, પ્રાચયીત નાશે તે ઠામ.
 તે ગંગામાં શ્રાદ્ધ કરે, તેના પીત્રીની સકળતી યાય; ૧૪
 પ્રણા કહે જગુ એ ક્ષેત્રનો, અતી ઘણો મહીમાય.
 ભુત પ્રેત પીશાય યોની, વાવ્ય તળાવ ને કુંવો; ૧૫
 વાઘ વરૂં સર્પડંશ કીધો હોય, આપ ઘાત કરી મુવો.
 તે પ્રાણી અવગતીયેં ગયો હોય, સ્નાન શ્રાદ્ધ કરે જેહ; ૧૬
 સદગતી યાય તેહ તણી, જીવ સુગતી તે પામશે તેહ.
 પ્રયાગ ગંગા ગોમતી, ત્રીવેણી તણો છે સંગમ; ૧૭
 ગુજર દેશ મારવાડનું પાશુ, ખેડયમાં તીરથ અગમ.
 સંગમ છેત્રી વેણી તણો, પ્રણક્ષેત્ર બાજો બરપુર; ૧૮
 હીરણ્યાક્ષ કૌશંબી, બીમા શંકરી દરશનથી હુઃખ દુર.
 હવે શ્રાતા સુણો સાવધાન યઈ, જે ખેડય પ્રણાની કેહેછે; ૧૯
 ચતુરસુખા પ્રણા વશે ત્યાહાં, હીરણ્યાક્ષ ગંગા વેહેછે.
 તે ક્ષેત્રમાં જઈ સ્નાન દાન કરે, સ્ત્રીપુરુષ મનુષ્યા દેહ; ૨૦
 પ્રાચીત પ્રલય યાય તેહેના, એમાં નહીં સંધેહ.

- સ્નાનદાન બ્રહ્મભોજન કરે, જે પોતાની શ્રદ્ધા પ્રમાણ ;
પાપ નીવારણ થાય તેડું, શ્રોતા સુણે નીરવાણ. ૨૧
- હવે બ્રહ્મા કહેછે સુણ પુત્ર જગુ, નીરખ નેહ બરીને નેત્ર ;
હતમ સ્થળ જે કહ્યું, મીં તુજને એજ માહાંરે ક્ષેત્ર. ૨૨
- એવા બ્રહ્માના વચન સુણીને, બોલીયા ઋષીરાય ;
વીસ્તારીને કહો પીતા, બ્રહ્મક્ષેત્રની તે કથાય. ૨૩
- તે ક્ષેત્રમાં પાપ કોડું ગયું, શવણ કરવા ઈધુંધું મન ;
તે પીતા મુને કહો માંડીને, શ્રદ્ધા થાય હૃત્પન્ન. ૨૪
- એવાં જગુનાં વચન સુણી, વળતા વચન કહે બ્રહ્માય ;
પુરાતન ઈતીહાસ કહું તે, સાંભળો ઋષીરાય. ૨૫
- હવે એકસમે શીવ આવીયા, તે મારા સ્થાનકનો પાશ ;
પાંચ મુખ જેઈ માહેરા, સદાશીવને હૃત્પન્નો ત્રાસ. ૨૬
- પંચવદનનો સ્વર સુણીને, કોપીયા શીવરાય ;
ચતુરમુખ તો જોગછે, પણ પંચમુ મુખ અન્યાય. ૨૭
- એમ વીચાર કરી શીવશંકર, ત્રીસુણ હાથમાં લોધું ;
પંચમુ મુખ બ્રહ્મા તણું તે, શંકર છેદન કીધું. ૨૮
- તે બ્રહ્મકપાલ શીવને કર્યોદું, લાગી તે બ્રહ્મહૃત્યાય ;
બ્રહ્મહૃત્યાનું પ્રાચીત જણી, અકલાયા શીવરાય. ૨૯
- તે પ્રાચીત નીવારણ કરવા, સકળ પ્રથવી ફરચાય ;
અનેક જિપાય અન્ય કીધા પણ, બ્રહ્મહૃત્યા નવજાય. ૩૦
- એમ કેટલા દીન પ્રથવી ફરયા, કોઈ સ્થલમાં નવકાવ્યા ;
ઘણા દીવસ એમ વહી ગયા, પછી માહારા ક્ષેત્રમાં આવ્યા. ૩૧
- ત્રીવેણી સંગમમાં સ્નાન કીધું, તાહાં મુકયું તે બ્રહ્મકપાળ ;
બ્રહ્મહૃત્યા પાપ નીવારણ થયું, પાવન થયા પશુપાળ. ૩૨
- એવી છે ગંગા ગોમતી, હીરણ્યાક્ષ ગંગા નામ ;
કૌશંબી બીમાશંકરી, તાહાં છે ત્રીવેણી સંગમધાંમ. ૩૩
- બ્રહ્મા કહે જગુ એ ક્ષેત્રનો, એવો છે મહીમાય ;
તાહાં જઈને તું તપ કરેતો, પાપ તાહાંરે તરત જાય. ૩૪
- જે કોઈ એ તીરથમાં સ્નાન કરે, વહી શ્રદ્ધાસહીત પુનદાન ;
યમહૃતને નજરે નવ દેખે, સ્વપનામાં કોઈસ્થાન. ૩૫
- સ્વપ્ને હૃતને દેખે નહી, સુણે શ્રોતા સકળ નરનાર ;
વીધીવતથી સેવા કરે તો, પામે પદારથ ચાર. ૩૬

શ્લોક:

માઘમાસેનરાયેવૈ સ્નાનંકુર્વતીસંગમે ॥
 તેષાંદિનેદિનેપુણ્ય મશ્વમેધસતાધિકં ॥ ૧ ॥
 અષ્ટમ્યાંશુક્લપક્ષસ્ય ચતુર્દશ્યાંતથાહરેઃ ॥
 એકાદશ્યાંતિથૌમાઘે પુર્ણિમાયાંચયેનરાઃ ॥ ૨ ॥
 સ્નાનંકુર્વતિત્રીવેણ્યાઃ સંગમેનિયમાન્વિતાઃ॥
 તેપ્રવાંતિહરેર્લોકં મુક્તસંસારવંધનાત્ ॥ ૩ ॥

માઘ માસને વીશે જે પ્રાણી, ત્રીવેણી સંગમ નાહાય ;
 પુણ્ય તે પામે અતીઘણું, અશ્વમેધનું ફલ થાય. ૩૭
 માઘ માસ ને સુકળપક્ષ, આઠમ એકાદશી જણ ;
 ચતુરદશી પુરણીમાને દીવસ, સ્નાન કરે નીરવાણ. ૩૮
 સંસાર બંધનથી મુક્ત પામે, પાપી તે પાવન થાય ;
 પીંગલ ગરૂડના સુદમાં, ઘણા તીરથ થયાં ઋષીરાય. ૩૯
 સીદ્ધિને વળી મુકતી ને આપે, એવાં તીરથ છે એહ ;
 એવું સુણી જશ્ય કહેછે બ્રહ્માને, પીતા ટાળે સંધેહ. ૪૦
 કરૂણા કરી મુને કહો તાત એ, સાંભળવા ચીત સુદ ;
 શ્યા કારણથી તીરથ થયાં, શ્યાથી ગરૂડ પીંગલનું સુદ. ૪૧

વલણ.

સુદ થયું કુંડા કારણે, નીર્યે કહો નીરવાણરે ;
 કે રીતી તીરથ થયાં, પીતા કરો મુને જણરે. ૯

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે, બ્રહ્મા જશ્ય સંવાદે શીવ બ્રહ્મહૃત્યા-
 નીવારણં, ત્રીવેણી સંગમ, તીરથ સ્થળ ભોમ, નામ નવમો અધ્યાયઃ ॥ ૯ ॥

શ્લોક:

મૃગુપુત્રપ્રવક્ષ્યામિ તવાનુગ્રહહેતવે ॥
 પિંગલગરૂડયોર્યુદ્ધં શ્રોતૃણાંમુક્તિદાયકં ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા સુત શૌનકને સાથજી, કહે પારવતી સુણો નાથજી ;
 જશ્ય બાંખે બ્રહ્મા સંધાતજી, કહો ગરૂડ પીંગલની વાતજી.

રાગ દેવગ્રી.

હવે પ્રણા બ્રહ્મ શું બોલીયા, સાંભળ પુત્રવચન, ત્રોતે સુણતાં હરખ હપજે, થાય નીરમળ મન, બ્રહ્મા બ્રહ્મ શું બોલીયા,	ટેક.	૧
હવે પુરવ વૈર સંભારીને, થયું સુદ્ધ અપાર, સંક્ષેપ માત્ર વરણવ કહે, સાંભળ બ્રહ્મ વીસ્તાર.	પ્રણા૦	૨
હવે ગરૂડનો બક્ષ તે સરપ છે, અનેક મારીયા નાગ ; સરપમાં સમરથ છે ઘણા, કોઈનો કાવે નહીં લાગ.	પ્રણા૦	૩
પછી સરપ થયા સહુ એકઠા, હવે કરવું તે કેમ ; ગરૂડનો બચછે અતી ઘણો, કીજે તાપ ટળે તેમ.	પ્રણા૦	૪
સહુ સરપ વીચારી બોલીયા, ચાલો વીનતાની પાસ ; હાખ કીજે તેહની માતને, ટળે ગરૂડનો ત્રાસ.	પ્રણા૦	૫
પછી સરપ ગયા તે સકળ મળી, કીધાં વીનયવચન ; નીકંદન કરે કુંળ હમ તણું, ગરૂડજી તમતન.	પ્રણા૦	૬
તાપ ઘણો તમ તનનો, લાગે હમને બહુ ડર ; કરૂણા કરો માતા વીનતા, હમો આપીશું કર.	પ્રણા૦	૭
એવું સુણી માતા વીનતા, બોલ્યાં વચન વીવેક ; હવે ગરૂડ તમને નહીં દમે, નીત આપમે એક.	પ્રણા૦	૮
સાહે કહીને સરપ રહ્યા, યે માતાની મેહર ; એટલે ગરૂડજી આવીયા, માતા પ્રીછવી પેર.	પ્રણા૦	૯
હવે સરપ નહીં સંતાપશે, કહુ વાત વીવેક ; દીવસ પ્રતે તને આપશે, નાગ નીતનો એક.	પ્રણા૦	૧૦
વચન પુત્ર માહાફે પાળજે, તું છે ચતુર સુબ્રહ્મ ; કીધા પ્રમાણે ચાલજે, નીશચ્ચે કરી નીરવાણ.	પ્રણા૦	૧૧
એવું સુણી ગરૂડઓચરે, સાંભળો મુગ્ધમાત ; નીત નાગ એક આપશે, બીજી નવ કહે ઘાત.	પ્રણા૦	૧૨
સરપ સકળ આનંદીયા, ટળ્યો સરવે તે શોક ; પરદખણા ગરૂડની કરી, અહીં ગયા નાગ લોક.	પ્રણા૦	૧૩
પછી ગરૂડે કોધ સમાવીયા, ગયા પોતાને ધામ ; એમ કરતાં બહુ દીન ગયા, નહીં વૈર સંગ્રામ.	પ્રણા૦	૧૪

ગરૂડ કરલે તે પોતા તણો, બાંધી આખ્યે છે ધારો ;		
નાગે તે નામ નીસાણથી, કરી આખ્યેછે વારો.	બ્રહ્મા૦	૧૫
હવે એમ બણા દીન વહી ગયા, નાગખગ નહી વેર ;		
પછી તે વારો આવીયો, પીંગળ નાગને ઘેર.	બ્રહ્મા૦	૧૬
સમરથ સરપછે પીંગળ, તેને વીચારી વાત ;		
આજ ગરૂડ મને મારશે, નીશયે કરશે તે ઘાત.	બ્રહ્મા૦	૧૭
એમ બ્રમણતા મનમાં કરે, તેને થૈ બહુવાર ;		
પછી ગરૂડ તાહાં આવીયો, નાગ લોકભોજર.	બ્રહ્મા૦	૧૮
ગરૂડ આવ્યો સાંબળી, કુંખ્યો થરથર નાગ ;		
ઉપાય તે હવે ર્યો કરું, જઈ વશું કુંણ બગ.	બ્રહ્મા૦	૧૯
હવે સામદામ ભેદે કરી, કાંઈક કરું ઉપાય ;		
પ્રાણરક્ષા થાય માહુરી, ડર ગરૂડનો અથ.	બ્રહ્મા૦	૨૦
પોતે તે પીંગળ આવીયો, વીનતા સુતને પાશ ;		
વીનયવચન કરી બોલીયો, શીદ કરો અવકાશ.	બ્રહ્મા૦	૨૧
વાણી તે મીઠી ઓચરી, જલદી ખગ હવે ખાવ ;		
પેટ ભરીને તમતણું, સુખથી ઘેરે જવ.	બ્રહ્મા૦	૨૨
પછી ગરૂડે ચાંચમાં ધાલીયો, ઉડ્યો અવની આકાશ ;		
વેગે વહીને આવીયો, બ્રહ્મક્ષેત્રની પાસ.	બ્રહ્મા૦	૨૩
સંગમ છે ત્રીવેણી તણો, ગરૂડ આવ્યો તે ઠામ ;		
વીનયવચન તાહાં બોલીયો, નાગ પીંગળ જે નામ.	બ્રહ્મા૦	૨૪
હે વીનતા સુત સાંબળો, કહુંછું એક વાત ;		
પીંગળ નામનું શાસ્ત્ર છે, મુજ પાશે સાક્ષાત.	બ્રહ્મા૦	૨૫
મુજવીના કોઈ જણે નહી, પીંગળ શાસ્ત્ર પ્રમાણ ;		
માટે જણો મુજમુખથી, સાચી કહુંછું વાણ.	બ્રહ્મા૦	૨૬
વેદમથ આ શાસ્ત્ર છે, નહીં એમા સંપેહ ;		
ઉતમ શ્વર ભણ્યા પછી, વીનતાસુત જેહ.	બ્રહ્મા૦	૨૭
રસ્વ દીર્ઘ ને માત્રીકા, છંદ નાદ ને ભેદ ;		
ગરૂડજી તમને શીખવું, પ્રાણ બચાવા ઉમેદ.	બ્રહ્મા૦	૨૮
પછી પીંગળ વાણી ઓચર્યો, શાસ્ત્રપાઠ તે ઠામ ;		
અગેશ ખાવ હવે મુજને, થાય તમારું કામ.	બ્રહ્મા૦	૨૯

પાઠ કરજો નીત પીંગળ તણો, રાખજો હૃદયેમાહે ;	
અન્ય બણવાની ઈચ્છા હોય તો, તમને શીખવું આહિ. પ્રણા૦	૩૦
ગરૂડ પ્રસન્ન થૈ બોલીયા, ખીજું કીજે પ્રકાસ ;	
સાંભળવા ચીત માહેરું, કરૂં તેહનો અભ્યાસ. પ્રણા૦	૩૧
ભુજંગ પ્રયાતન વ્રતછે, તે શીખવું નીરધાર ;	
પ્રથવી ઉપર સુકો સુજને, કહુ સકળ પ્રકાર. પ્રણા૦	૩૨
એવું સુણીને વીનતાસુત, સુક્યો બોમીપર નાગ ;	
પીંગળ મન વીચારીયું, આયો આવે નહી લાગ. પ્રણા૦	૩૩
ગરૂડની દૃષ્ટી સુકાવીને, નાગ નાઠો તે વાર ;	
હીરણ્યાક્ષ ગંગામાં જઈ પડ્યો, જળ અપરંપાર. પ્રણા૦	૩૪
ગંગધરામાં પેઠો જઈ, બોલ્યો વચન કઠોર ;	
ગરૂડ પું સુને સુકરે, તાહારું કેટલું જોર. પ્રણા૦	૩૫
પીંગળ નાગ ગરૂડનો, થયોછે તે પ્રકાર ;	
બવાંની શંકર વરણવ કરે, સાંભળો નરનાર. પ્રણા૦	૩૬

વલણા.

હીરણ્યાક્ષમાં પીંગળ પેઠો, સેવન કરે ગંગા યરે ;

તારપછી સું નીપન્ધું, તેહની કહું કથાયરે.

૧૦

ઈતીશ્રી પ્રણયશીને પ્રણપુરાણે પ્રણક્ષેત્રે, પ્રણા જશ્ય સંવાદે પીંગળ ગરૂડ
સમાગમ, પીંગળ હીરણ્યાક્ષ ગંગા પ્રવેશ નામ દશમો અધ્યાયઃ ॥ ૧૦ ॥

શ્લોક:

કથનાગશ્વસંતપ્તઃ પ્રવિષ્ટોહિમહાહ્વદે ॥

ગરૂડેનચભોતાત કસ્માન્નહતોસહિઃ ॥ ૧ ॥

एकदाहिमयापुत्र माहान्यज्ञोहिकारीतः ॥

तदामहर्षिणावत्सतपोकारीमाहाह्वદે ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા જશ્ય પ્રણાને એમજ, શરપ કેમ રહ્યો કુશળ ક્ષેમજ ;

ગયો હીરણ્યાક્ષ ગંગામાં નાગજ, કેમ ના કાલ્યો ગરૂડનો લાગજ.

રાગ માલવ.

એમ જશ્યે વચન ઉચારોરે, ગરૂડે નાગને કેમ નહી મારોરે ;

ગરૂડ શમરથને એ સંધેશોરે, કેમ ગંગામાં નહી પ્રવેશોરે.

- ત્રૈલોક્યામાં ગરૂડ જાયરે, ગંગધરામાં જતાં સું થાયરે ;
તેહનો માંડીને મરમ વતાવોરે, તમો સમરથ પીતામહ કહાવોરે. ૨
- વળતા વીરંચી વદેછે વચનરે, કહુ કથા તે સાંભળ તનરે ;
એકસમે મેં કીધો યસરે, સુની મનમાં તે થૈ બહુ મગરે. ૩
- હવે બાણં હુ તેહનો જમરે, તાંહાં શબરી કશીનો આશ્રમરે ;
મોટો તપ તાંહાં સુનીયે કરીયો, શ્રાપ થકી તે ગરૂડ ડરીયોરે. ૪
- એવું સ્થળ કશીનું જણીરે, ગયો નહી ગરૂડ થાયે હાણીરે ;
પછી વીચાર કીધો મનમાંરે, રાજ્યું વૈર પોતાના તનમાંરે. ૫
- શરપ ગયો છળ ભેદ કરીનેરે, પાછો મળે હવે ક્યાં કરીનેરે ;
પાછો ફરી દેખું બે દૃષ્ટરે, એને ઘણું પમાડું કષ્ટરે. ૬
- એવું ગરૂડ મન વીચારેરે, પછી ગયો વૈકુંઠ મોજરે ;
નાગ નદી ધરામાં પેઠોરે, ઘણાં દીન હીરણ્યાક્ષમાં બેઠોરે. ૭
- પછી પીંગળ મન વીચારેરે, હવે રૂપ બીજું કોઈ ધારેરે ;
એમ વીચારે તે મન સાથરે, જાગ અવનીપર વીખ્યાતરે. ૮
- પછી પીંગળ પ્રાક્રમ કીધુરે, રૂપ પ્રાપ્ત કરે લીધુરે ;
થૈ વીપ્ર મોટો વીદ્વાનરે, નાગરૂપ તજ્યું બે સ્થાનરે. ૯
- પીંગળ ચાલ્યો તે પ્રથવી મોજરે, આવ્યો એક પ્રાપ્તને દ્વારે ;
બોલ્યો વીપ્ર સાથે શીશનામીરે, સુને વીદ્યા બણાવો સ્વામીરે. ૧૦
- કરતો સ્તુતી બેહુ કર બેડરે, સુને વીદ્યા બણવાના કોડરે ;
આજ દયાતે સુજ્વર આણોરે, સુને શીશ્ય પોતાનો જણોરે. ૧૧
- એવાં સુણીને વીનય વચનરે, વળતા બોલા વીપ્ર સુનીજનરે ;
સુણ પુત્ર બોલ્યા તાંહાં કષીરે, બણ્ય વીદ્યા થૈ મન સુશરે. ૧૨
- વેદશાસ્ત્રને શકળ પુરાણરે, પુત્ર બણાવું તને નીરવાણરે ;
એમ કહીને રાખ્યો તાંહાં પ્રણરે, નાગ વીપ્રછે તે નહી મર્મરે. ૧૩
- એમ ઘણા દીવસ તાંહાં ગણીયોરે, વીપ્ર પાસે તે વીદ્યા બણીયોરે ;
આગે પીંગળને થયો હુશીયારરે, થયો બળીયો તે અપરમપારરે. ૧૪
- એમ સુનીયે વીદ્યા બણાવીરે, પછી પુત્રી પોતાની પરણાવીરે ;
એમ વહી ગયા બહુ દીનરે, સુખ ભોગવે શામા સ્વામીનરે. ૧૫
- હવે એકસમે તે શરપરે, ઘણા લાગ્યો ગરૂડનો દરપરે
પુત્ર મનથી ગરૂડની કીધીરે, સાથે પત્ની પોતાની લીધીરે. ૧૬
- ઉતર દેશમાં કીધો નીવાસરે, નહી નાગતું રૂપ પ્રકાશરે ;
રાખ્યો વીપ્ર પંડીતનો વેશરે, આવી રહ્યો તે ઉતર દેશરે. ૧૭

- અગ્રીહોત્રી તે વેદીયો બ્રહ્મરે નીત આચરે વીપ્રનું કરમરે ;
વીનતા સુતને ધણું એક વેરરે, જીવે દૃષ્ટી કરી ઘેરે ઘેરરે. ૧૮
- ગરૂડે ધણાં એયાં ગામધામરે, નવ મળે પીંગળનું નામરે ;
વીનતાસુત વીચારે વાતરે, કોઈ દીન તે આવશે હાથરે. ૧૯
- એતો કરે જહાં તાંહાં ખગેશરે, નવ જણે તે વીપ્રનો વેશરે ;
બ્રહ્મા બોલ્યા જગુ સું વાંણીરે, શીવે પારવતી પ્રતે વખાણીરે. ૨૦
- સુત પુરાણી શૌનકને કહેછેરે, એમ પીંગળ છાનો રેહેછેરે ;
વેદે કરીને હોમિછે હોમરે, બોરંગ જણે નહી કોઈ બોમરે. ૨૧
- એમ દીવશ ગયા બહુ વહીરે, નાગ એવું કોઈ જણે નહીરે ;
પછી આવ્યા ઝાંભાશાના દીનરે, વ્રત આચરતાં જે સ્ત્રીજનરે. ૨૨
- નાગ પાંચમી આવેછે જેહરે, વીનતા વ્રત કરે ધરનીહરે ;
મળી માંતુંનીયો દશ બારરે, આવી પીંગળ વીપ્રને દ્વારરે. ૨૩
- પીંગળ પત્ની ને કહેછે વ્રતરે, આજ નાગ પાંચમનું વ્રતરે ;
માટે વ્રત તમોએ જાણોરે, શખીયો સાથે તે નાહાવા આણોરે. ૨૪
- એવું સુણીને પીંગળ નારીરે, કહ્યું સ્વામીને શકળ વીસ્તારીરે ;
વ્રત નાગ પાંચમનું છે આજરે, મુને આજ્ઞા આપો માહરાજરે. ૨૫
- તારે સ્વામી તે બોલ્યા વચનરે, આજ જાણું નથી સ્ત્રી જનરે ;
દ્વીજનાં દરશનને પતી દેવરે, વ્રતનું કળમળે તતખેવરે. ૨૬
- સુંદરી કરે જે સ્વામીની શેવરે, પતી પોતાનો જણે તે દેવરે ;
વ્રતવીનતા હ્રતમ એ સારરે, બાવે શેવે પોતાનો ભરથારરે. ૨૭
- પ્રેમદા પતીને પાટુવે મારેરે, પછી વ્રત ધણેરાં ધારેરે ;
તેહોના વ્રતતે મીઠ્યા જાયરે, વ્રતનું કળ કહ્યું નવ થાયરે. ૨૮
- એમ વારતા વીનતાને કીધીરે, શખીયો સાથેનાજવા દીધીરે ;
અગ્રીહોત્ર છે આપણે દ્વારરે, શ્રેષ્ઠ શરપ દેખાડીશ નારરે. ૨૯
- એવી સુણી સ્વામીની વાતરે, પછી બોલી જે સૈયર સામરે ;
અગ્રીહોત્રછે માહારે ઘેરરે, માટે કહ્યું એની પેરરે. ૩૦
- અગ્રીહોત્રની સમાપ્તી થાયરે, તારસુધી તે કયાંઈ ન જવાયેરે ;
એમ બોલી તે વીપ્રની નારીરે, તમો જોવને સૈયર માહારીરે. ૩૧
- પછી ગઈ તે સુંદરી સરવરે, મન કરતી ધણેરો ગરવરે ;
કરી સ્નાન અલંકાર ધરતીરે, રૂશીપત્નીની નીંદા કરતીરે. ૩૨

વક્તવ્ય.

નીંદા કરતી નારી ગઈ, જય લુવન કરી સ્નાનરે ;

તાર પછી સું નીપન્નું, તે શ્રીતા સુણો સહુ કાનરે.

૧૧

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મસેત્રે બ્રહ્મજન્ય સંવાદે પીંગળ વીપ્રવેશ
સ્ત્રીનાગ વ્રત ધારણ, પીંગળ પત્નીપતી આજ્ઞાય, નામ એકાદશ્યો અધ્યાયઃ ૧૧ ॥

શ્લોકઃ

અગ્રીહોત્રસ્યકર્માણિસમાપ્યદ્વિજસત્તમઃ ॥

પિંગલોહિશ્વપત્નિતાં પુન્યશ્વપ્રત્યુવાચહા ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછેછે બ્રહ્મકુમારજી, પીતા કહો આગે વીસ્તારજી ;
પીંગળ પત્ની તણું વ્રત માનજી, કયા સુણું હું થૈ સાવધાનજી.

રાગ માઝ.

વળતા વીરંચી વદેછે વચન, કયા સાંભળજે મુનીજન ;

શ્રવણે સાંભળતાં સુખ થાય, કોટીજનમનાં પાપ પળાય.

૧

વીપ્રથે વીનતાને ના કીધી, સર્ખીયો સાથે ના જવા દીધી ;

અગ્રીહોત્રની સમાપ્તી કરી, નારી સાથે તે બોલ્યો ફરી.

૨

તુજને કરાવું નાગ દરશન, તાહારે મન તે થાય પ્રસન ;

બ્રાહ્મણ બોરેગ રૂપ આ લેખ્યું, સુંદરી ચીત્ર તે નાગનું દેખ્યું.

૩

બોલ્યા સ્વામી પીંગળ તેણે ઠાર, આ જો સુંદરી શરપાકાર ;

બોલી જીવંતો તેણી જગ, સ્વામી આતો આજે ચેલો નાગ.

૪

મુને પ્રતક્ષ નાગ દેખાડો, રૂપ શરપનું દ્રષ્ટી પાડો ;

તાહારે નીરંચે થાય મુજ્જન, એમ વીનતા તે વદે વચન.

૫

એવો પ્રેમદાનો પ્રેમ જણી, વીપ્ર પીંગળ બોલ્યો વાણી ;

નવ ડરીશહે સ્ત્રીજન, તને દેખાડું નાગનું તન.

૬

નવ કરીશ કોઈ આગળ વાત, વાત કરીશતો મારી ધાત ;

માહારે ગરૂડ સાથે ઘણું વેર, ગરૂડ ખોળતો ફરે ઘેરેઘેર.

૭

ગરૂડ સુણશે તો કરશે ક્રોધ, થાશે વાતમાં વધતો વીરોધ ;

એને મારેછે શત્રુપણું, તુજ આગળ કહું સું ઘણું.

૮

એમ કહી પછી પીંગળ ભુપ, પ્રગટ કીધું તે નાગનું રૂપ ;

રત્નદયે ધ્યાન ધણીનું ધરજે, પ્રતક્ષ નાગનું દરશન કરજે.

૯

- કરતી નાગનું દરશન નાર, વીપ્ર પીંગળ બોલ્યો તેણીવાર ;
કરતું પુજ કરીને વીધી, નારી નાગની પુજ કીધી. ૧૦
- ધુપ દીપ નૈવેદ્ય આરતી, એવી પુજ તાંહા પ્રેમે ધારતી ;
માનુંની કેહે સુણો માહારાજ, હું કુતારથ થૈ તે આજ. ૧૧
- તમો સમરથ છો સુજ સ્વામી, આજ નાગના દરશન પામી ;
એવું રૂપ પ્રકાસું છે તમો, નથી એ વાતે સમરથ હમો. ૧૨
- વીનતા વીનવે તે વારંવાર, પાછું રૂપ પ્રગટો ભરથાર ;
એવું સાંભળી શરપાનુપ, લીધુ બ્રાહ્મણ કેરું રૂપ. ૧૩
- કરી બોલ્યો સુંદરીને સાથ, નવ કરીશ કોઈ આગળ વાત ;
યારો વાત કોઈ આગળ ધરણ, માનુની એમાં માંરું મરણ. ૧૪
- ગરૂડ બચથી હું તુજને કહું છું, વીપ્રવેશથી છાનો રહું છું ;
નીચે ધ્યાનમાં રાખજો નારી, વાત કરીસ નહી વીસ્તારી. ૧૫
- એવી વારતા એ કોઈ જણે, અંત ગરૂડ માહારો આણે ;
એમ વાત પરસ્પર કીધી, સુંદરીયે તે સાંભળી લીધી. ૧૬
- પછી વીનતા તે બોલી વચન, સ્વામી વાત હું રાખીસ મન ;
એમ દીવસ ઘણા ગયા વહી, કોઈ વારતા જણતું નહી. ૧૭
- એક સેમે સું થયું તે કામ, મળીમાનુંનીયો એક ઠામ ;
કરે હાસ વીનોદની વાત, તાળી લેઈ એક એકને હાથ. ૧૮
- પીંગળ પત્નીને એમ કેહેછે, બાઈ આપણાથી અજગી રેહેછે ;
એના સ્વામીથી ઘણી ડરેછે, એનો કંથ કહે તેમ કરેછે. ૧૯
- પતી નથી દેતો ક્યાંઈ જવા, નથી આવતી વ્રતમાં નાહાવા ;
એમ ઘણીના આધીન રેહેછે, માહોમાહો શૈયેર એમ કેહેછે. ૨૦
- પીંગળ પત્નીયે સાંભળી વાત, પછી બોલી તે શૈયેર સાથ ;
રથાને નીંદા કરેછો માહારી, માહારો સ્વામી છે સમરથ બારી. ૨૧
- તમો સ્નાન દાન વ્રત કરોછો, અભીમાન અધીક ધરોછો ;
એવાં વ્રતમી કીધાછે ત્યાગ, માહારો સ્વામી છે પીંગળનાગ. ૨૨
- તેનું પુજન નીત કરું છું, ધ્યાન ધણીતણું તે ધરું છું ;
એવી વીપ્રની નારીયે વાત, શખીયો વ્રતે કહી સાક્ષાત. ૨૩
- પ્રેમદા તણી લુધી છે પાની, માટે વાતને કરવી છાની ;
સુણી પીંગળનાગની પેર, વીનતા વાતો કરે ઘેરે ઘેર. ૨૪

- શેવટ વાત વીનતા સુતે જણી, આઁચો સુણીને નામ નીશાણી ;
જઈને જીવે તો બ્રાહ્મણ બેઠો, ગરૂડ બાળીને ઘરમાં પેઠો. ૨૫
- બોલ્યો વાણી વીનતા સુત પુરૂષ, અલ્યા હવે કયાં જઈશ દુષ્ટ ;
હવે છેહું હું તાહારું શીશ, સુઢ કીધે પ્રકારે જીવીશ. ૨૬
- સુને છેતરી નાઠો તું નાગ, કહું તાહારા સહસ્ર ભાગ ;
તાહારું બળ વીઘા બુધ સુધ, સંભારી કર સુજ સંગ જીવ. ૨૭
- એલું સાંભળી પીંગળ ભુપ, કરે જીવ તે વીપ્રને રૂપ ;
તાંહાં થયો દારૂણ સંગ્રામ, બેહુનું જખર બેરાવર કામ. ૨૮
- પીંગળનાગનું રૂપ તે ધરીયું, ગરૂડ પ્રૌઢ શરીરતાં કરીયું ;
મારે કુફવાડ પીંગળનાગ, મોટા પાહાડ ફાટે તેની અગ. ૨૯
- એલું ઘણું થયુંછે તાહાં જીવ, શેષ નાગ ભુલી અથ સુધ ;
બેઈ જીવને નવ રહે ધીર, મલ્લ સુધ કરે બેઠ વીર. ૩૦
- એવો સંગ્રામ દારૂણ હોઈ, બચ પામ્યા તે દેવતા બેઈ ;
માર ગરૂડનો સહન નવ થાય, પીંગળ નાગ ઘણો અકળાય. ૩૧
- ચડી રીશ ગરૂડને ઘણી, પાંખ વડે પાડી નાગફણી ;
પાંખ પડી વીનતા સુત કેરી, થઈ બેહુને ઈજ ઘણેરી. ૩૨
- પડ્યો પૃથ્વીપર પીંગળ નાગ, પછે રૂઢ આઁચો તેણી અગ ;
નાગફણી બેઈ શીવ હસ્તા, ફણીદ નામ ધરીને તાંહા વસ્તા. ૩૩
- હવે ગરૂડની પાંખ પડી તે, લીધી તતક્ષણ તેહેની ગડી તે ;
પાંખ પૃથ્વીમાં સ્થાપન કીધી, સકળ દેવની સાક્ષી દીધી. ૩૪
- ઉપર શીવનું સ્થાપન કરીયું, પક્ષીરાજ એલું નામ ધરીયું ;
સદાશીવ એવા પક્ષીરાજ, કરે મનનાં તે પુરણ કાજ. ૩૫
- એલું પવીત્ર ક્ષેત્ર તે બેઈ, સીદ્ધ સુની રક્ષાછે મોહી ;
લોકના હીતકાર વસેછે, સમય બેઈને દુર ખસેછે. ૩૬
- મોક્ષદાયક ક્ષેત્ર છે સારું, પ્રેમી જનને તે લાગેછે ધ્યાન ;
પ્રીયે કયા પ્રેમીને લાગે, સુઢ ઉઠીને વેગજો ભાગે. ૩૭
- નવ સુણે પુરાણ કથાય, તેનો જનમ તે એજે અથ ;
લાભ મનુશ્યા દેહનો જેહ, કયા કીરતન કહીયે તેહ. ૩૮
- અધા સહીત તે પુન્યદાન, તજવું તનતણું અબીમાન ;
કયા કીરતન નામનો સાર, બાવે બબે શ્રોતા નરનાર. ૩૯

વલણા.

નરનારી બાવે બને, પક્ષીરાજ માહાદેવરે ;

કણીદ કણેશ્વર નામ લેતાં, પાપ જય તતખેવરે.

૧૨

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મસેત્રે, બ્રહ્માબ્રુ સંવાદે પીંગળ ગરડ
સંગ્રામો, કણેશ્વર, પક્ષીરાજ, શીવ સ્થાપન નામ દ્વાદશો અધ્યાય. ॥ ૧૨ ॥

શ્લોક.

કિંદશંભો કૃતંયુદ્ધં પિંગલે નગરૂત્મતા ।

તત્સર્વં શ્રોતુમિच्छામિ પિતર્મા કથયાધુના ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછે જ્યુ તતખેવજી, કથા કહો પીતા મહદેવજી ;

શ્રવણ કરવા ઈછા મન ધણેરીજી, કથા ગરડ પીંગળકેરીજી.

રાગ ગોડીગુજરી.

પછી બ્રહ્મા જ્યુ સુવ દેજો, વરણવ શાંભળ પુત્ર તું રહેજો ;

જુધ ગરડ પીંગળ કેરંજો, યજું માહોમાહો ધણેરંજો.

૧

ધણો ગરડકેરો માર જો, નાંહી સહન થયો તેણી વારજો ;

થયો ગરડ થીક્ષીણ નાગજો, નવ કાળ્યો પીંગળનો લાગજો

૨

પીડયા પાંખી પ્રથવીપર પડીયો જો, કરી ક્રોધ ગરડ ગડગડીયો જો ;

વળી બોલ્યો વચન વીખ્યાત જો, ઉઠી જુધ કરો મુજસાથ જો.

૩

એવું વચન સુણી તેહેની જગજો, વળી વીકર્યો પીંગળ નાગજો ;

કીધું જુધ પીંગળ ધણી વાર જો, શેવટ પાંખ્યો ગરડથી હાર જો.

૪

મલ્લ જુધ બેહુતું થયું તાહેજો, પીંગળ પડ્યો ત્રીવેણી માહેજો ;

કર્યું ત્રીવેણીસંગમ સ્નાન જો ઉત્તમ શાધનનું ધરીયું ધ્યાનજો.

૫

કીધો યુદ્ધ વીરો દેહ ત્યાગ જો, પડ્યો ગંગામાં પીંગળ નાગજો ;

સંગમ ત્રીવેણી તીરથપ્રતાપ જો, ટળ્યો શકળ મનનો સંતાપજો.

૬

સ્નાન કરતાંમાં પીંગળ લુપ જો, પોતે પાંખ્યો તે દીવ્ય સ્વરૂપ જો ;

ચતુરભુજ થયો તેણી જગજો, નવ દીશે તે પીંગળ નામ જો.

૭

વીશ્ણુરૂપ થયો તતખેવ જો, જણે દીસે દેવાધી દેવ જો ;

એવું દીવ્ય વીશણું રૂપ જોઈ જો, વીનતા શું તે તે સુધભુધ જોઈ જો.

૮

કર જોડીને બોલ્યો વચન જો, સ્વાંખી રોશના રાખસો મન જો ;

કોટી અગ્રાધ ક્ષેમા કરજો જો, સ્વાંખી મેહર માહારાપર ધરજો.

૯

- તમાંસાયે મી ઘણું લુદ્ધ કરીયું એ, પ્રભુ હૃલદું કરમ આચરીયું એ ;
તમે ઈહાં આવ્યા શા શા રૂ એ, એઈ પ્રશંન થયું મન માહારૂ એ. ૧૦
- દીવ્યરૂપ બોલ્યા શાક્ષાત એ, કીધો વીચાર મીં મનસાથ એ ;
વીશ્ણુ લોકમાં જાતું છે માહારે એ, માટે પાશ આવ્યા છું હું તાહારે એ ૧૧
- એવાં સુણી દીવ્યરૂપ વચન એ, ગરૂડ આંણંદ પામ્યા તે મન એ ,
પીંગળ દીવ્યરૂપ તેણી વાર એ, ગરૂડ પર થયો તે સ્વાર એ. ૧૨
- ઠળ્યો શરપ તે રૂપનો શોક એ, પીંગળ પામ્યા તે વીશ્ણુ લોક એ ;
એવો તીરથ તણો પ્રતાપ એ. શરપરૂપી તે છુટ્યો પાપ એ. ૧૩
- નાગ પામ્યા તે વીશ્ણુનું ધાંમ એ, કીધી કરૂણા શ્રીકેશવરામ એ ;
જાણા કહે એ દીનથી રૂશીરાય એ, નાગ ધરો તે નામ કહેવાય એ. ૧૪
- સંગમ ત્રિવેણીનો છે તાહે એ, જ્યુ નીર્યે માનો મન માહે એ ;
એકું તીરથ નજરે બાળો એ, જ્યુ દોશ જઈને તાંહાં ટાળો એ. ૧૫
- તાંહાં છે ગંગાજળ પાવન એ, એવએ ક્ષેત્રમાં સુનીજન એ ;
તાંહાં પાપ પુત્ર ગુજ જશે એ, દરશનથી દોશ નીરવાણ થશે એ. ૧૬
- કરશે જે કોઈ તાંહાં પુન્ય દાન એ, વળી ત્રિવેણી સંગમ સ્નાન એ ;
પુન્યમેરૂના સમગ્રુદ્ય થાય એ, કોટી પ્રાચીતથી સુકાય એ. ૧૭
- થાય સકળ પુરણ કામ એ, અંતે પામે તે જગવત ધામ એ ;
નાગ ધરામાં આધ કરે છે એ, તેના પીત્રી તે નીર્યે તરે છે એ. ૧૮
- કોટી પ્રાચીતથી સુકાય એ, પીત્રીતણી તાંહાં શદગતી થાય એ ;
ગંગા ગોમતી યજુના રામ જળ એ, વશે શીઘ્ર સુની તે સ્થળ એ. ૧૯
- રૂશી પત્નીયો કરે છે તાંહાં સ્નાન એ, સુની બેઠા ધરીને ધ્યાન એ,
મીઠ્ઠાચારણ કીનર જેહ એ, આવી શેવે છે તીરથ તેહ એ. ૨૦
- એ છે પવીત્ર તીરથ બારી એ, આવી વર્યા શંકર ત્રીપુરારી એ ;
ફોરેશ્વર વળી પક્ષી રાજ એ, નામ લેતાં સુકળ થાય કાજ એ. ૨૧
- એવા શીવ વસે છે તાહે એ, તીરથ બારી બ્રહ્મક્ષેત્ર માહે એ ;
એવું સુણી બોલ્યા સુનીજન એ, પીતા શાંતી કરો ગુજ મન એ. ૨૨
- કહો વરણવ ગુજને આજ એ, શીવ સુણ્યા નથી પક્ષી રાજ એ ;
સુને સંબળાવો તતખેવ એ, માહાત્મ પક્ષીરાજ માહાદેવ એ. ૨૩
- પક્ષીરાજના સ્થળમાં શું થયું એ, તેમાં પ્રાચીત કોતું ગયું એ ;
સુને સંબળાવો હે પીતાય એ, પક્ષીરાજ માહાત્મ મહીમાય એ. ૨૪

પક્ષીરાજ શંકરનું નામ એ, નથી સાંભળીયું કોઈ ઠામ એ ;
 માટે કહો વીસ્તારી વાત એ, સુજ સંશય ટાળો હે તાત એ. ૨૫
 એમ બોલ્યા બ્રહ્મ સુની જન એ, શ્રોતા સાંભળએ સહુ મન એ ;
 એમ બ્રહ્મા બ્રહ્મનો સંવાદ એ, સુણતાં ઉપજે મન ઉલાદ એ. ૨૬
 નેહે નીરખોને તીરથ નેત્ર એ, બ્રહ્માની એડ્ય જણો બ્રહ્મસેત્ર એ ;
 નામધરામાં જે જન નાહાશે એ, તેના પાપ તે પ્રલે થાશે એ. ૨૭
 ત્યાંહાં સંગમ ત્રીવેણી ગંગાએ, ત્રેણ શરીતાનો છે સંગા એ ;
 બેથી ટળે સકળ સંતાપ એ, પ્રાણી પવિત્રપણું પામે આપ એ. ૨૮

વક્ષણા.

પવિત્ર પામે પ્રાણી ધણું, થાથ નીરમળ સુધ શરીરરે ;
 સુણતાં સંકટ દુર ખશે, બકતી પામે જડુ વીરરે. ૧૩
 ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મસેત્રે, બ્રહ્માબ્રહ્મ સંવાદે પીંગળનાગ દીવ્ય
 સ્વરૂપ, વીશું લોક મધનંઃ નામધરા નામ ધારણનામ ત્રયોદશે અધ્યાય. ॥ ૧૩ ॥

શ્લોક:

શૃણુપુત્રપ્રવક્ષ્યામિ પક્ષિરાજમાહાત્મનઃ ॥

તિર્થમહાચ્ચપાપમ્વંજનાનાંમુક્તિદાયકં ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી બ્રહ્મ બ્રહ્માને પુછેજી, પક્ષીરાજનું માહાત્મ તે સુંછેજી ;
 કોનું પાપ ગયું તે ઠારજી, સુને સંભળાવો કરી વીસ્તારજી.

રાગ ઢાળ.

એવાં બ્રહ્મનાં વચન સુણીને, બોલીયા બ્રહ્મરાય ;
 સાંભળ પુત્ર ચીત ધરીને, પ્રાચીત ગયાની કથાય. ૧
 સંધેહ ટાળું મન તણો તે, સાંભળો સુનીજન ;
 પાંચ તે પાંડવ પુરણ બક્ત, તે મધેના અરજન. ૨
 અરજનનો અભીમન્યુ યથો, વળી તેનો પરીક્ષતરાય ;
 તેહેનો પુત્ર જનમેજય રાજ, સાંભળ તેહેની કથાય. ૩
 હવે એકસમે સું નીપન્યું. તે સુણએ શ્રોતાન્મન ;
 સુર્યવંશી ઉત્તપન્ન થયા, એવા જનમેજય રાજન. ૪
 તે પ્રથવી વીશે રાજ કરેતો, ન્યાય સાસ્ત્રની રીત ;
 ધરમ વીશે તતપર ધણો, વળી પ્રજાપર બહું પ્રીત. ૫

ધરમ ધોરંધર ધીર ઘણોને, ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતીપાલ ;	
સત ચાલે સત વાદીયો, રાખે સકળની સંભાળ.	૬
વીપ્ર તણાં બહું પોશણ કરતો, જે માગે તે આપે ;	
ધનવીના કોઈ દુખી નહી, દુખી હોયે તો દારોદ કાપે.	૭
નીતી પ્રમાણે પ્રજા સહું ચાલે, પાપ કોઈ નવજાણે ;	
એવુંછે પુરશોહાંમણું, કયા કીરતન નીત વખાણે.	૮
આણંદ ઓછવ અતી ઘણો, પ્રજા પ્રેમે પુરશોતમ પુજે ;	
જળ માણ્યું આપે મેઘરાજ, ત્રીકાળ ધેનુ દુજે.	૯
એવું જનમેજય રાજ કરતા, શતી શીરોમણ નાર ;	
હવે એક શમે શતોને થયોછે, સોક અપરંપાર.	૧૦
પછી સ્વામીને પ્રતે શતી કહે, ગયું ઉતરી અબળાનું મુખ ;	
સુણો પતી હુ પુત્રવીના, એ મોદુ મુજને દુખ.	૧૧
માટે સ્વામી તમો સાંભળો, મુજ અબળા કેરું વચન ;	
ઉપાય સ્વામી એવો કરો જે, પ્રજા થાય ઉતપન્ન.	૧૨
એમ અબળા આતુરતા જાણી, જનમેજય રાજન ;	
રાજ તજને ચાલીયા પોતે, ગયા તેવન ઘહન.	૧૩
જ્યાંહાં વેહે ગંગા ગોમતી, ત્યાંહાં ગૌઝિતમનો આશ્રમ ;	
ગૌઝિતમાદીક ઘણા તે મુની, વેદ બણાંતા બ્રહ્મ.	૧૪
વારંવાર ડંડવત કરીને, બોલ્યા તે વીનય વચન ;	
હે મુની શ્યા પાપે કરી, માહારે પ્રજા નહી ઉતપન્ન.	૧૫
વેદશાસ્ત્ર પુરાણ એવા, શોધી કાઢાડ્યો મુની મરમ ;	
જનમેજય સાથે બોલીયા, ગૌઝિતમાદીક ઋષી બ્રહ્મ.	૧૬
વીપ્ર વીચારો વાણી વદે, તું સાંભળ જનમેજયરાય ;	
પુરવ તણા પાપે કરો, તારે પ્રજા ઉતપન્ન નવ થાય.	૧૭
વળતા જનમેજય બોલીયા, મુની સાંભળ એ સહુ આપ ;	
પુરવ જનમ હું કુણ હતો, ને સુ કીધું મીં પાપ.	૧૮
મુનો મંડળ સહુ બોલીયા, રાજ પ્રજા પુછ્યુ તે તો ઠીક ;	
પુરવ જનમમાં તું હતો, સુણ વૈશ્ય જાત વણીક.	૧૯
વણજ વેપાર કરતો ઘણો, પાળે કુટુંબ પોતાની પ્રજાય ;	
એક દીન વણીક વેપાર અરથે, પરમાંમ પોતે જાય.	૨૦
ચાલ્યો જય મારગ વાણીયો, ત્યાંહાં આણ્યું માહા એકવન ;	
સુધા તે લાગી અતી ઘણી, ત્રશ્યા થકી તે તરફડે તન.	૨૧

તે વનમાં એક કુંપ આવ્યો, સુણ જનમેજય વાંણી ; વણીક કુંપ ઊપર ગયો તે, પીવા કારણ પાણી.	૨૨
કુંપ ઉપર જૈ નજર કરેતો, નવ મળે જળતું નામ ; વણીક ત્યાંહાંથી ચાલીયો, નીરાશ થઈ તેણે ઠાપ.	૨૩
વણીક ત્યાંહાંથી આગળ ગયો, હુધા ત્રસાયી ક્ષીણ બળ ; એવે તાહાં આશ્રમ આવીયો, તાહાં જશ્ન બરેણુ જળ.	૨૪
જળ જોઈ જીવ પ્રશન્ન થયો, જળ પીવા દ્રણ જાય ; તે ઠેકાણે પાણી પીવા, એક તરશી તે આવી ગાય.	૨૫
ગાય પછવાડે વાછડી, બેહુ આવ્યાં તે પીવા પાણી ; વણીક વીચાર્યું મનવીશે, જળ ડોળી કરે ધુળધાંણી.	૨૬
પાપી ચંડાળ તે વાણીયો, તેને મતતે હપની માટી ; ક્રોધ કરી તેણે કાઠી મારી, ગાય ત્યાંહાંથી નાટી.	૨૭
પછી ગૌ ગઈ જળ પીધાવીના, દુષ્ટ કામ એવું કીધું ; પછે પ્રવેશો જળવીશે, તે પાપીયે પાણી પીધું.	૨૮
ગૌવચ્છ ગયાં પાણી પીધાવીના, દેહનો ત્યાગ તાં કીધો ; તે વેળાયે વણીક પુત્રને, શ્રાપ તે ગાયે દીધો.	૨૯
તરશે તે તરફડી મુવાં હમો, દુષ્ટ તુજને નવ આવી દયાય ; પાપી દુષ્ટ ચંડાળ તાહારો, વંશ વધી નવ થાય.	૩૦
એવો શ્રાપ ગૌ દીધો વણીકને, સુણ જનમેજય રાય ; તે પુરવના પાપ થકી, તાહારે પ્રજા ઉત્પન્ન નવથાય.	૩૧
બળતા જનમેજય બોલીયા, સહુ સાંભળો સુનીરાજ ; ક્યાં બગિને હું સું કરું તો, સુકળ થાય મુજ કાજ.	૩૨
તાહારે સુનીવર બોલીયા, સુણ રાજ વચન વીજ્યાત ; અંબુ દ્વીપ ભરતઅંડમાં, નાની મારવાડ દેશ યુજરાત.	૩૩
પ્રક્ષેત્ર આ એકય પ્રજાની, ત્યાંહાં પક્ષીરાજ માહાદેવ ; ત્રિવેણી તણો સંગમ છે, રાજ ત્યાંહાં જતું તતખેવ.	૩૪
ત્યાંહાં જૈ શીવની ભક્તી કરજે, જે સદાશીવ ભગવાન ; તુરંતમાં ન થાશે તુજને, શીવ આપશે સંતાન.	૩૫
એવું સુણીને રાજ ઉઠયો, નમ્યો સુનીયાને પાય ; ઋષી સકળ સંતોષીયા, પછી રાજ ભુવનપે જાય.	૩૬
ભુવન આવ્યો ભુપતી, સાથે સૈન્યા તે લીધી સકળ ; મત્તી પોતાની પ્રેમથી સાથે, લીધી પ્રજા પુરંદળ.	૩૭

સંગ ચાલ્યો જેમ મોઢાવરી, તેમ ચાલ્યાં સકળ નરનાર ;
 થોડા દીવસમાં આવીયાં, બ્રહ્મક્ષેત્ર ખેડય મેંજર. ૩૮
 પક્ષીરાજનુ તે પુજન કીધું, ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન ;
 બ્રહ્મજોગન કરી વીત્ર સંતોષ્યા, આપ્યાં દક્ષણા દાન. ૩૯
 વીધીએ કરીને પુજન કીધું, પક્ષીરાજ માહાદેવ ;
 પક્ષીરાજ પ્રસન્ન થૈ ને, બોલીયા તતખેવ. ૪૦
 જનમેજ્ય રાજ વર આપુ તને, હુખ તાહારે જશે ;
 પાપ પુરવતું ઠળી ગયું, હવે પુત્ર તે તાહારે યાશે. ૪૧
 તે વર પામીને લુવન આવ્યો, નીરમળ રાખી મન ;
 નીત નીત કથા ફીરતન ઓછવ, બાવતાં બ્રહ્મજોગન. ૪૨
 થોડે દીને પછી પુત્ર થયો, પક્ષીરાજ સંકરના પ્રતાપ ;
 એવું તીરથ છે બ્રહ્મક્ષેત્રનું, છુટે તે પ્રાણીનું પાપ. ૪૩

વક્ષણા.

પાપ છુટે તે પ્રાણી તણું, તાંહાં તું જાજે તનરે ;
 હવે શીવની ઈતીહાસ પુરાતન કથા, કહુ તે ધરજે મનરે. ૧૪
 ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બ્રહ્મજય સંવાદે, જનમેજ્ય રાજ
 પુરવ પાપ નીવારણં, પક્ષીરાજ વરદાનં, જનમેજ્ય પુત્ર ઉત્પન્ન, હ્રિહા
 નામ ચતુરદશે અધ્યાયઃ ॥ ૧૪ ॥

શ્લોકઃ

પક્ષિરાજસ્યતિર્થંહિવક્ષ્યામિતવપુત્રક ॥
 પક્ષિરાજંશિવંદષ્ટામુચ્યતેકોટિપાતકાત્ ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી બોલીયા બ્રહ્મજય ઋષીજી, પીતા કથા કહો યૈ પુશીજી ;
 બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા પવીત્રજી, શદગતી પામે જેમાપીત્રજી.

રાગ માફ.

એવું વચન સુણી બ્રહ્મરામ, બોલ્યા સાંબળ પુત્ર કથાય ;
 પક્ષીરાજ સંકરનું નામ, સુણતાં સુકળ થાયે સહુ કામ. ૧
 નેહે દરશન કરશે નરનાર, તેનું પ્રાચીત જાય નીરધાર ;
 શ્રવણ નક્ષત્ર આવણ માશ, વ્યતીપાત તે યોગ પ્રકાશ. ૨

શીવ પક્ષીરાજવાડી માહે, સતી સીતા કુંડછે જહે;	
પ્રણભોજન કરે તેણે ઠાર, કોટી ફળ પામે નીરધાર.	૩
વળી યૈ પોતે મનમાં મગ્ન, કરશે તીરથમાં જે કોઈ મગ્ન;	
કરે દેવતા લોકમાં આનંદ, છુટે મોહ માયાનો કંદ.	૪
કરશે ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન, શ્રદ્ધા સહીત કરે પુન્યદાન;	
તેહેનાં પ્રાચીત પ્રણે થાય, કોટી પાપ થકી તે મુકાય.	૫
આધાદીક કરેછે તે ઠામ, પીત્રી પામે તે પુરણ ધામ;	
અવગતીની સદગતી થાય, એવો તીરથ તણા મહીમાય.	૬
શીવ શંકર પારવતી પ્રમાદ, પ્રણાજયુ તણાછે સંવાદ;	
શૌનક પ્રતે તે સુત પુરાણી, કહી કથા વરણવ વખાણી.	૭
વીત્ર કહે વીરંચી સુવાત, આગળ કથા કહો મુને તાત;	
પીતા કહો વીસ્વારંચી સત, કોના પીત્રીની યૈ સદગત.	૮
પીતા અન્ય કોનું ગયું પાપ, કોનો ટલ્યો સકળ સંતાપ;	
મુને સંભળાવો તતખેવ, સુણવા ઈહું પીતા પ્રણદેવ.	૯
એવું સાંભળીને પ્રણરાય, બોલ્યા સાંભળ પુત્ર કથાય;	
કથા ઈતીહાસ પુરાતન, સુણતાં વેગળુ જય વીધન.	૧૦
એવું વદે વીરંચી વચન, હવે વરણવ સુણો મુની જન;	
કહું કથા તે રૂડંપેર, અવંતી નગ્રી જે ઉજ્જલ શહેર.	૧૧
એક વીત્ર વશે ઘાતકી, બગ્રી ગામી ઘણા પાતકી;	
તે પણ તીરથ તણા પ્રતાપ, છુટી ગયો ઘણેઈ પાપ.	૧૨
કીધું ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન, છુટ્યો પ્રાચીતને સુણકાન;	
વળી પક્ષીરાજ માહાદેવ, તેની બક્તી કીધી તતખેવ.	૧૩
વીધી વડે પુજ્યા શીવરાય, સ્નાન દાન કીધાં જે શ્રધાય;	
છુટ્યું બગ્રી ગામીનું કરમ, દેવલોક તે પામ્યો પ્રણ.	૧૪
બગ્રી ગામી થકી તેવીશોક, પીત્રીયે તજવ્યો પીત્રી લોક;	
તે પણ તીરથ તણા પ્રતાપ, પીત્રી લોકને પામ્યો તે આપ.	૧૫
એવા શંકર તીરથ પક્ષીરાજ, જયુ કથું મી તુજને આજ;	
સુણતાં શંકર જય દુર, પ્રેમે બક્તી પામે બરપુર.	૧૬
એવું સાંભળી કહે મુનીજન, પીતા આતો કૌતક વચન;	
પ્રણણ કેમ થયો બગ્રીગામી, કેમ ફરટી તે કીધી હરામી.	૧૭
એવું કરમ ના કરે કોઈ ચંડાળ, કેમ કીધું પ્રણણને બાળ;	
આતો પરમ કૌતક કહેવાય, મુને સંભળાવો પ્રણ પીતાય.	૧૮

નળતાં વીરચી બોલ્યા વાણ, સુણ પુત્રવું ચતુરસુબણ;	
હજણ નગરી અવંતીકા નામ, શુતદેવ વીપ્ર તેણે ઠામ.	૧૬
પતીવ્રતા પોતાની નાર, કરેશ્ચુત દેવ વેદ હ્યાર;	
સાઈં અલેછ તે ધરસુત્ર, પછી તેને થયો એક પુત્ર.	૨૦
પુત્રી જનમાં તે બીજવાર, નરનારીને હરખ અપાર;	
થયું પુત્રીને વરણ જ્યાંહાં એક, હવે નવ ટળે લખ્યા જે લેખ.	૨૧
હવે એક સમે તેણે ઠાર, પુત્ર રમવા ગયો હતો બાહાર;	
એક ધરમાં તે ગૌરી ગાય, તેવું પય કાઢાડયું અબળાય.	૨૨
દોહી દુધ મેલ્યું એક જગ, આવી બોટણ કીધુ તાંહાં નાગ;	
નરનારી જણે નહી વાત, નવ ટલે તે લેખવી ધાત.	૨૩
પડી પયમાં તે શરપની ગળ, આવી બણી હસે એવી પળ;	
નરનારી તે પીધુ દુધ, નવ રહી તે શરીરની સુધ.	૨૪
ગળપયમાં પડી સરપ તણી, પીધુ દુધ તે આવો બણી;	
પાંખ્યા મરણ બેહુ નરનાર, પુત્ર પુત્રી રૂવેછે અપાર.	૨૫
એઈ કંઈલા તે જાપને મન, એવું બે બાળકનું રદન;	
એવું રદન સાંભળું જહે, ગામના બ્રાહ્મણ આવ્યા તાહે.	૨૬
બેહુને ધોરજ આપી અપાર, શખ બેહુના લીધા તેણીવાર;	
દેહુ સંસ્કાર કીધો તે ઠામ, અકાળ મૃત્યુ તે તેહુનું નામ.	૨૭
પ્રેતયોની પાંખ્યાં નરનાર, તેહુનો આગે યાશે બિહાર;	
સરવ બ્રાહ્મણ ગયા તે ઘેરે, તારપછી સો હપનીપેરે.	૨૮
સમંધીયે તે લીધી સંભાળ, હતર કીયા કરી તતકાળ;	
બાઈ બેહેન કરે બહુ શોક, આવા સમજવે ગામનું લોક.	૨૯
થોડા ઘણા ગયા હસે દીન, પછી પુત્રને થયું વીધન;	
પુત્રી સ્નાન કરવા શરીરતાય, તાંહાં કૌતક મોટું થાય.	૩૦
આવ્યું નદી ઔચીતાનું પાણી, પુરવી રોતે પુત્રી તણાણી;	
બાઈ સુણી તે બેહેનની વાત, બહુ કરવા માંડ્યો કલ્પાત.	૩૧
પછી ગયો દેશાવર દુર, એક નગરે નવીન પુર;	
પેલી કન્યા કોઈ બ્રાહ્મણે બાલી, કાહાડી બાહાર પુત્રીસમ પાલી.	૩૨
હસારી કન્યા બ્રાહ્મણને ઘેરે, હવે કહું તે પુત્રની પેરે;	
પુત્ર ગયો દેશાવરજ્યાહે, બ્રાહ્મણ કરતો તે બોમીને માહે.	૩૩
વીપ્ર વીઘા બણવાની પેરે, આવ્યો પેલા બ્રાહ્મણને ઘેરે;	
કર બેડીને લાગ્યો પાય, સ્વામી બણાવો મુજને વીઘાય.	૩૪

એવા સુણી બાળકના વચન, વીંત્ર વદેછે સાંભળતન ;	
ખોવપીયો સુખે મુજ પાશે, રૂડો કરો ને વીંત્રા અભ્યાસો.	૩૫
જુદિમાન રહ્યો તેણે ડામ, તારપછી થયું સું કામ ;	
પુત્રી પાળી હતી મુની જ્યાહિ, રેહુછે બેહુજ્જા તે ઘરમાંહિ.	૩૬
ઘણા દીન રહ્યો તેણે ઠાર, બહુયો વીંત્રા તે અપરમપાર ;	
પછી મુલખ જવા મન થાય, માગી ગુરૂ તણી આજ્ઞાય.	૩૭
પછી મુનીયે વીંત્રારથું મન, બ્રાહ્મણ તણો છે પુત્રરતન ;	
પુત્રી કયાં લગે મોટી ધાય, મોટે પરણાવી દીધું આ કન્યાય.	૩૮
વીંત્રારથીને કરો સહુ વાત, મુજ પુત્રી પરણો સાક્ષાત ;	
થયા વીંત્રારથી મુની મગ્ન, તતક્ષણ લીધું ત્યાંહાં લગ્ન.	૩૯
થયો ચોરીમાં હસ્ત મેલાપ, નથી કોઈ તણે મન પાપ ;	
ખોલ્યા બ્રુ પ્રણાની સાથ, જણી કેમ બાઈ બેનની વાત.	૪૦
તારે વદે વીંત્રેચી ત્યાંહાં વાણ, સાંભળ પુત્ર કંઈ તને જણ ;	
હસ્ત મેલાપ થયો જ્યાર, થયો અધરમ અપરંપાર.	૪૧
આતો વાત થૈ તે વીંત્રાશ, એવી વાંણીતે થૈ આકાશ ;	
લેખે ચતુરાઈ સકળ સુકાઈ, આતો પરણેછે બેનને બાઈ.	૪૨
એવી વાણી સુણીને આકાશ, સહુને મનમાં તે ઉપન્યો ત્રાસ ;	
જુદિમાન ખોલ્યો ગુરૂસાથ, સ્વામી આ તે સુ અનરથ વાત.	૪૩
માહારી બગ્ગી તમારી તન, એતો શી રીતી થૈ ઉત્પન્ન ;	
તારે ખોલ્યા ગુરૂ મુખ વાણી, આવી કન્યા નદીમાં તણાણી.	૪૪
એવાં સુણી મુનીનાં વચન, ત્રાસ ઉપન્યો નીંચે થયું મન ;	
સાચાં મલ્યાં તે સગળાં બેન, નકી તણાંણી એમુજ બેહુન.	૪૫
નીંચે થયું જુદિમાન બ્રાહ્મ, આ તો બેઠું અતીશે ક્રમ ;	
મનમાં પ્રગટયું તે હુખ અપાર, ત્રાહુકરો આલ્યો તેણીવાર.	૪૬
ઘણાં કરતો તે તીરથ આપ, કરે કરવા નીવારણ પાપ ;	
એક મુની મલ્યા તેણીવાર, કહ્યું જ બ્રાહ્મણેત્ર મોજર.	૪૭
નમસ્કાર મુનીને કીધા, બ્રાહ્મણેત્રનો મારગ લીધો ;	
કંઈ ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન, પક્ષીરાજનું ધરીસુ ધ્યાન ;	૪૮
વીંધી કરીને પુજ્યા માહાદેવ, દોશ નીવારણ થયો તતખેવ ;	
પ્રેતથોની પામ્યાં માખાપ પામ્યા સદગતી તીરથ પ્રતાપ.	૪૯
બગ્ગી ગાંમીનું કહ્યું વ્રતાંત, બ્રુ સુણીને પામ્યા તે શાંત ;	
એવા સમરથ સંકર પક્ષીરાજ, નામ લેતાં સુકળ થાય કાજ.	૫૦

સુણે પક્ષીરાજ માહાત્મ જેહ, થાય પવીત્ર પાવન તેહ ;
 સુણી માહાત્મ કરશે પુન્યદાન, તેને સાહે શંકર બગવાન. ૫૧
 એમ ઘણાં કારણ શીધું, સંક્ષેપ માત્ર મેં વરણ કીધું ;
 શ્રીતા સુણે થેને સાવધાન, માહાત્મ સુણી કરજે પુન્યદાન. ૫૨

વલ્લાણ.

પુન્ય કરે પ્રીતી વડે, પાપના તાપથી મુકાયરે ;
 શેવા કરતાં પક્ષીરાજની, દોશ નીવારણ થાયરે. ૧૫
 ઈતીશ્રી પ્રણયરીત્રે પ્રણપુરાણે પ્રણક્ષેત્રે પ્રણાબ્રુ સંવાદે પક્ષીરાજ માહાત્મ
 બગીચાંબી બુધીમાન, દોશ નીવારણ નામ પંચદશો અધ્યાયઃ ॥ ૧૫ ॥

શ્લોક:

ફણિશ્વરસ્યત્વંદેવ.મહાત્મ્યંકથયાધુના ॥

કિંફલંતસ્યતિર્થસ્યકસ્યાભૂત્તીર્થજંફલં ॥૧॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછે જશુ તતજેવજી, માહાત્મ કહો ફણેશ્વર માહાદેવજી ;
 પ્રાચીત કોણું એ તીરથમાં ગચ્છુંજી, પ્રાપત જૈશ્વર્ય કોને થયુંજી.

રાગ શેરઠ.

ફણીંદ ફણેશ્વર માહાત્મ્ય સાંભળોરે— ટેક.
 એવું વચન સુણીને બોલીયારે, જશુપ્રતે પ્રજાપત દેવ ;
 સાંભળ પુત્ર હું પ્રીછવું પ્રીતથીરે, સુણતાં પાપ ટળે તતજેવ. ફણીંદ૦ ૧
 બોલ્યા પારવતી પ્રતે શીવજીરે, સુત પુરાણી શૌનક સાથ ;
 તે કયા સુણતા તે સંકસ્ટ દુર પળેરે, મન થાય ઘણું રળીયાત. ફણીંદ૦ ૨
 વળતા વીરંચી વાંણી ઓચરેરે, જશુ સાંભળ પ્રણયરીત્ર ;
 નામ લેતાં શ્રી શીતાપતીનાથનુંરે, પ્રાણી પળમાં તે થાયે પવીત્ર, ફણીંદ૦ ૩
 હવે એક સમે સુ નીપન્ધુરે, મુની સાંભળ કહું આ ઠામ ;
 અવધપુરમાં અવીનાશી અવતરારે, કૌશલ્યા દશરથસુત રામ. ફણીંદ૦ ૪
 વીસ્વામીત્ર યજ્ઞની રક્ષા કરીરે, પછી પરણ્યા તે જનકી નાથ ;
 પરણ્યા પછી ઘેરે આવીને વન ગયારે, રામ લક્ષ્મણ સીતાસાથ. ફણીંદ૦ ૫
 ચીત્રકોટ ડંડકારણ્ય આવીયારે, ઘણા વશે નીશાચરત્યાહે ;
 પાવન પંચવટી રામ ચરણથીરે, એક મદુલી કરી વનમાંહે. ફણીંદ૦ ૬

પછી અગ આળ્યો એક કારભોરે, હઠ લીધી સીતા તેણીવાર ;
 અગને મારવા રામજી ચાલીયારે, ધનુષ બાણ ધરયાં હથીયાર. ફણીંદ૦ ૭
 સુકયા આશ્રમ વીશે લક્ષ્મણરે, બાઈ સાચવળે આધરણ ;
 કઠીણ વચનથી લક્ષ્મણજી ગયારે, દશાનન કીધુ સીતા હરણ. ફણીંદ૦ ૮
 રામ લક્ષ્મણ બે ચાલ્યા શોધવારે, આળ્યા જટાશુ પાશે શ્રીરામ ;
 સદ્ગતી આપી જટાશુ ગ્રધનેરે, હિતરક્ષીયા કીધી તેણે ઠામ. ફણીંદ૦ ૯
 પછી વીલાપ કરતા આગળ ગયારે, ફરતા જોતા તે જંગલ રાન ;
 કીસ્કંધા પાશે છે પંખા મરોવરે, ત્યાંહાં બેઠ થે હનુમાન. ફણીંદ૦ ૧૦
 બળ પ્રાક્રમ જોયુંતાં બજરંગેરે, પછી આવીને નમીયો પાચ ;
 રામજી વાત કહી સીતાહરણનીરે, પછી સુગ્રીવ આશ્રમ અથ. ફણીંદ૦ ૧૧
 વરયા રામ રસીસુખ પરવતેરે, કરી મૈત્રી સુગ્રીવને સાચ ;
 અષ્ટાદશ પદમ કરચું સૈન્ય એકદુરે, તેતો જીતવા લંકાનાથ. ફણીંદ૦ ૧૨
 મોકલ્યા સુધ લેવા સીતા તણીરે, બજરંગ માહાબળ વીર ;
 સસુદ્ર ઓલંઘીને હનુમાનજી ગયારે, રામ પ્રતાપે રણધીર. ફણીંદ૦ ૧૩
 રાખ્યાં રાવણ અસોકવન જનકીરે, ત્યાંહા ગયા તે વાણું કુમાર ;
 બેહુ કર જોડી અંજનીસુત બોલીયારે, માતા કુંજ લાવ્યું આઠાર. ફણીંદ૦ ૧૪
 પછી સીતાથે વાત સકળ કહીરે, વળતા બોલ્યા તે માહાબળવીર ;
 ધીરજ રાખજે માતાજી મન વીશેરે, કાલ આવશે શ્રીરઘુવીર. ફણીંદ૦ ૧૫
 માગી આજ્ઞાને વન હજડીયુરે, વળી પ્રજાજી લંકા ગામ ;
 સતી આજ્ઞા લેઈ શીઘ્ર કરી ચાલીયારે, આવી પોચો વશે શ્રીરામ. ફણીંદ૦ ૧૬
 સમાચાર કહ્યા સહુ વરણવીરે, પછી ચડીયા તે લક્ષ્મણ રામ ;
 સૈન્ય સસુદ્રને કાંઠડે આવીયુરે, રાવણ સાથે કરવા સંગ્રામ. ફણીંદ૦ ૧૭
 સકળ શીધુને તીરે આવીયારે, અઢાર પદમ સૈન્યા તતખેવ ;
 સસુદ્રને તીરે સીવનું સ્થાપન કરચુંરે, શેતુંબંધ રામેશ્વર માહાદેવ. ફણીંદ૦ ૧૮
 રીંછ મરકટ કપી હજારેરે, બાંધી પાણીયર પથરપાળ ;
 રામ નામ મંત્ર થકી તો પથર તરારે, હિતરયા સુવેણુ એ તતકાળ. ફણીંદ૦ ૧૯
 એવી નીરમળ કીરતી વીસ્તરીરે, રામ ગયા લંકાગડમાંજર ;
 સુદ્ધ કીધું જગદીશે અસુરસું, મારા રાક્ષસ અપરમપાર. ફણીંદ૦ ૨૦
 રાવણ કુંબકરણ ઈંદ્રજીતનેરે, અન્ય રાક્ષસ મારા અપાર ;
 લંકાનું રાજ વીબીષણને આપોયુંરે, પછી વરતો તે જયજયકાર. ફણીંદ૦ ૨૧

પછી સીતા લેઈ ઘેરે આવીયારે, ધયાં સકળ પુરણ કામ ;
 અવધધુરમોહિતે આણંદ વરતીયોરે, રૂડું રાજ કરેછે શ્રીરામ. કણીદં ૨૨
 એક સમે બેઠા તે સભા કરીરે, બોલ્યા વસીષ્ઠમુનીની સાથ ;
 દશરથનંદન ધરમ ચલાવવારે, મોહિ બેઠા ધણા મુનીનાથ. કણીદં ૨૩
 મોટા મુની ત્યાંહાં ધરમાચરણ કરેરે, સુણો દશરથ નંદન આપ ;
 કશીનો પુત્ર તે રાવણ મારીયોરે, લાગ્યું અભ્રહત્યાદીક પાપ. કણીદં ૨૪
 એવું સાંભળી બોલ્યા શ્રીરામજીરે, ગુરૂ વસીષ્ઠ સાથે તતખેવ ;
 આ અભ્રહત્યાનું પ્રાચીત ક્યાં જશેરે, મુને કહો ગુરૂ મુનીદેવ. કણીદં ૨૫
 એવું સુણી વસીષ્ઠવાણી વદેરે, કહું પ્રાચીત જવાનો ઠામ ;
 અભ્રક્ષેત્રમોહિ ક્ષેત્રશ્વર શીવછેરે, જાઓ એસ્થળ શીતાપતી રામ. કણીદં ૨૬
 ત્યાંહાં હીરણ્યાક્ષનદી ગંગા વહેરે, એવ દશરથ રાજકુમાર ;
 ત્યાંહાં મારા કમંડળનું જળ નાખીયુંરે, ગંગાશોધિ સુકતી આપનાર. કં ૨૭
 એવું વચન સુણીને વસીષ્ઠનુરે, અભ્રક્ષેત્ર ગયા શ્રીરામ ;
 સ્નાન કર્યું ત્રીવેણી સંગમમારે, દાન દીધાં ધણા તેણે ઠામ. કણીદં ૨૮
 વીધીવત ક્ષેત્રશ્વર પુછ્યારે, અભ્રભોજન અપરમપાર ;
 આ ભુવણઅલંકારઅતીઘણાઆપીયારે, સુવરણનાં દાંન તે માર. કણીદં ૨૯
 પાપ મુક્ત થયા તે તીરથમારે રાવણાદીક હૃદ્યાની હૃદ્યાય ;
 દોશ નીવારણ થયો તેનો જગુરે, ગયા અવધધુરમાં રઘુરાય. કણીદં ૩૦
 મોટે પુત્ર ત્યાંહાં જઈ તમો તપ કરેરે, પાતું મારનો જશેદોશ ;
 મુક્ત થાશે તે શરવત્ર પાપથીરે, વળી પાંમશે બહુ મેતોશ. કણીદં ૩૧

વક્ષણા.

કયા સુણી અભ્રક્ષેત્રની, પ્રસન્ન ધયા કપીરાયરે ;
 વારંવાર નમસ્કાર કરીને, લાગ્યા પીતાને પાયરે. ૧૬
 ઈતીશ્રી અભ્રચરિત્રે, અભ્રપુરાણે, અભ્રક્ષેત્રે, રામચંદ્ર, રાવણાદીક વધ,
 અભ્રહત્યા પાપ નીવારણ, અભ્રાજગુ સંવાદે, નામ ષટદશો અધ્યાયઃ ॥ ૧૬ ॥

શ્લોક:

તત્રગત્તામૃગુઃસ્વામિન્કિંચકારવસંશ્રક્ ॥

एतत्सर्वममाचक्ष्वपुण्यंस्वस्त्ययनंमहत् ॥ १ ॥

રાગ રામઝી.

બોલ્યાં પારવતી શીશનામીજી, કહો કયા જગુની સ્વામીજી ;
પછી શું કર્યું તે રસીરાયજી, મુને કહો આખ્યાન મહીમાયજી.

રાગ ઢાળ.

- એવું સુણી શીવ બોલીયા, સુણ સતી પારવતી રાણી ;
જગુએ ત્યાંહાં જે તપ કીધું તે, કહું વરણવ વખાણી. ૧
- પ્રલદેવે પ્રલક્ષ્મીની કયા, કહ્યો તીરથ મહીમાય ;
જગુએ સુણી પ્રલપીતાને, વારંવાર લાગ્યા પાય. ૨
- તીરથનું માહાત્મ્ય સાંભળી, કષી યથા તે મન રખીયાત ;
પરદક્ષણા ત્રેણ કીધી પ્રણાની, જગુ પાંખ્યા સુખ સાંત. ૩
- પછી રસી ત્યાંહાંથી ચાલીયા, આળ્યા પ્રલક્ષ્મી મોંજર ;
તીરથ એણું ત્રીવેણી સંગમ, હરખ્યા તે મન અપાર. ૪
- ત્રીવેણી સંગમમાં સ્નાન કીધુ, પોતા તણું નીતનેમ ;
નમસ્કાર કીધો શહુ દેવને, મન આણી ઘણેરો પ્રેમ. ૫
- ખેટા મુંનીયાંની સ્તુતી કીધી, પ્રેમ પીતાની શેવ ;
પક્ષી રાજને પુજ્યા, પુજ્યા ક્ષેત્રર માહાદેવ. ૬
- હીરણ્યા ક્ષગંગાના દક્ષીણ તીરે, કીધો પોતાનો આશ્રમ ;
તે ઠેકાણે મુંનીવર પોતે, શું કીધું જગુ પ્રલ. ૭
- પોતાને નામે વીક્ષાત એવા, શીવનું કર્યું સ્થાપન ;
તપ કરવા ત્યાંહાં ખેટા મુંનીવર, સાંભળ શતી વચન. ૮
- ત્રીજે દીવસ કળ આહાર કરતા, જપે જોગેશ્વરનો જપ ;
પીતા વીરંચીના વચન થકી તે, કરવા ખેટા ત્યાંહાં તપ. ૯
- વેદતણી તે ક્ષત્રી ચલાવે, પ્રલચરજ વ્રત ધારી ;
શાન્ત થાવા મન મુંનીવર પોતે, જટા તે નખ વધારી. ૧૦
- વલ્કલ વસ્ત્ર પેહેરીયાં, ડંડ કમંડળું યજ્ઞોપવીત ;
કટી તે મેખલા અગચંમર, અક્ષસુત જોગ રીત. ૧૧
- અગચંમર તે ખોઢવા સાર, વળી બીજું દરબાશન ;
પોતાના નીમની વધી કરે, એવા સમરથ તે મુંનીજન. ૧૨
- પ્રાતઃકાળને સાથ કાળે, સુર્ય અગ્રીને શેવે ;
ગુરુ પ્રાણણ ભગવતને પુજે, વેદ ઉચરે મુંનીદેવ. ૧૩

- આરાધન શાધન શીવતણું, તપ કીધું તે બ્રહ્મક્રમાર ;
એકાશન પોતે બેઠા સુંનીવર, વરસ તે દશ હજાર. ૧૪
- મૃત્યુંને જીત્યા એવા સુંનીવર, જોઈને શીવ બ્રહ્માય ;
દેવ સુંની ને મનુષ્ય પીત્રી, દેખીને વીરમે થાય. ૧૫
- એ પ્રકારે બ્રહ્મચરણ વ્રત, તપ કીધું સુંની દેવ ;
પ્રાચીત પ્રલે થયું તે સરવે, સુધ શરીર તતખેવ. ૧૬
- એવા બ્રહ્મ ભગવાનને ભજતાં, જપ બેગ આરાધન ;
વરસ હજારો હજાર કીધું તપ, શીવતણું શાધન. ૧૭
- એવા સુંનીના તપ વડે કરી, કોયો તે સુરપતી રાય ;
ઋષીતણું તપ ધ્યાન સુકાવા, ઈંદ્ર કીધો ઉપાય. ૧૮
- ઈંદ્ર તે મોકલી અપહરા, વળી ગાંધર્વને કામદેવ ;
મળીયાચળ પરવતનો વાણું, કોધ મદ તતખેવ. ૧૯
- તે દળ શકળ આવીયું, હીરણ્યાક્ષગંગાની તીર ;
આવી જીવે આશ્રમ સુંનીનો તો, સુંની બેઠા થે સ્થીર. ૨૦
- ક્ષીરજદેવી પાસે પવોત્ર એવો, રૂશીતણો આશ્રમ ;
તે નેકણે તપ કરે સુંની, સ્થીર થે બેઠા બ્રહ્મ. ૨૧
- વ્રક્ષ રૂડાં પર પક્ષી બોલે, જળાશ્રમતેણે ઠાર ;
ભમર ગુંજર કરી રણા, થાય કોકીલા શબ્દ અપાર, ૨૨
- મચ્છર એવા જે મોર નાચે, પક્ષીના શબ્દ અનેક ;
એવો આશ્રમ ત્યાં જળનાં તે ખીડ, શીતળવાણું વીશેક. ૨૩
- આવી અપહરાઓ અતી ઘણી, તેનો પતી કાહાવે કામદેવ ;
સુંનીને આગળ ચાલ્યું નહીં, ઘણો ઉપાય કીધો તતખેવ. ૨૪
- વળી મન વીશે વીચાર કરેજે, તપ કહું તેહયું ભંગ ;
રૂશી સ્થીર મન તપ કરે તેને, શું કરે અગ્ની અનંગ. ૨૫
- કામદેવે કામબાણ મુકયાં, જણે જીત્યા સુંનીવર આજ ;
તે બાણ શરવે નીશકળ ગયાં, એવા શમરથ સુંની માહારાજ. ૨૬
- તે રૂશીના તપ તેજ થકી તે, બળવા માંડયા કામદેવ ;
તપનું તેજ અમાયું નહીં. પછી પાછા ગયા તતખેવ. ૨૭
- જેમ સુતો શરપ બરનીંદામાં, ખીજવી બાળક જાય ;
એમ ખીજવી સહુ પાછાં ગયાં, નહીં ધ્યાન સુક્યા રૂશીરાય. ૨૮

એવા મુંની જરા ક્ષોભ ના પામ્યા, કામદેવ એઈ ત્યાહિ ;	
મુંનીનો મહીમા અતી ઘણો, શહુ વીરમે થયા મંન માહિ.	૨૯
તપ શ્વાધ્યા ચંન નીમે કરી, મુંની મંનને તે વશ કરતાય ;	
દેવ મુંની સહુ અચરજ પામ્યા, એવા જગદ્ગુણરાય.	૩૦
એવા રૂશીના અનુગ્રહ અરથે, શંકર પારવતી એવ :	
નંદકેશ્વર પર એશીને શીવજી, પ્રગટ થયા તવ ખેવ.	૩૧
એવા શદાશીવ પ્રગટ થયા, પક્ષીરાજ ક્ષેત્રેશ્વર નામ :	
શીવ પારવતી એઈને મુંનીયે, કીધો તે ડંડ પ્રણામ.	૩૨
મધુરે વચંને શંકર બોલ્યા, જે શદાશીવભગવાન ;	
ભસ્મ તે પાપ થયું જગુ તાહાદું, માગ્ય માગ્ય વરદાન.	૩૩
કરી નમસ્કાર શીવરાયને, પછી બોલ્યા જગુ મુંનીજન :	
પ્રસન્ન થયા તો પાળો શીવજી, પોતા તણું તે વચંન.	૩૪
આ સ્થળ માહિ વશો શીવશંકર, સદાશીવભગવાન ;	
તમારું પુજન કરે જે પ્રાણી, જપ તપ હોમ શનાં દાન.	૩૫
એકતું કોટી ઘણું પુન્ય પામે, એવો કીજે મહીમાય :	
અસ્તુ અસ્તુ કહીને શીવશંકર, ત્યાંહાં વસ્યા શીવરાય.	૩૬
જગુ તીરથ તેનું નામ જઠરીયું, પ્રથવીમાહિ વીક્ષાત ;	
એ તીરથનો ધ્રુ મહીમા મોટો, સુણ દેવી પારવતી વાત.	૩૭
સુત કહે શૌનકને પ્રતે, એ તીરથ તણેા મહીમાય.	
નામ લેતાં બ્રહ્મક્ષેત્રનું, પાપ જાય ને પાવન થાય.	૩૮

વક્ષણા.

બ્રહ્મક્ષેત્રનો કથા હ્રત્તમ, સુણતાં પ્રાણી યાય પવીત્રે,

સુણએ ગાએ શ્રોતા શરવે, જગુ બ્રહ્મચરીત્રે.

૧૭

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે, જગુ માહાત્મ્ય, શીવ પારવતી સંવાદે,
જગુ તપસ્યા, શીવ વરદાન, જગુ દોશ, નીવારણ નામ સપ્તદશે અધ્યાય. ॥ ૧૭ ॥

શ્લોક:

શિવેનકથિતંચત્તત્ત્મયાપ્રતિભાષિતં ॥

મહાત્મ્યંબ્રહ્મક્ષેત્રસ્યશ્રણુત્વેન્ચાપિમાર્ગવ ॥ ૧ ॥

રાગ રામઝી.

બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા પાવનજી, સહુ સુણજે તે શ્રીતાજનજી ;
શંકર પારવતી પ્રતે વખાણીજી, શૈવનક પ્રતે તે સુત પુરાણીજી.

રાગ ધનાશ્રી.

- શૈવનકાદીક ઋષીધીની પ્રતે, કથા કહી સુતપુરાણીરે ;
ઉતમ કથા બ્રહ્મક્ષેત્રની, શીવે પારવતી પ્રતે વખાણીરે. ૧
- તે માહાત્મ્ય અતી ઉતમ કથા, સાંબળજે શ્રીતામરે ;
કળીના પાપને હરે એણું, બ્રહ્મક્ષેત્ર તીરથ કેહેવાયરે. ૮
- અતી ઉતમ બ્રહ્મક્ષેત્ર છે, સરવે દેવ વશે તેણે ઠારરે ;
શીદ્ધી આપે ને સુકતી પમાડે, સહુ સાંબળ જો નરનારરે. ૩
- શીદ્ધીને પામ્યા દેવ સુની ત્યાંહાં, ગયા ઘણાનાં પાપરે ;
મનુષ્ય પ્રાચીત કેમ નવ છુટે, એવા તીરથના પ્રતાપરે. ૪
- ઉતમ એણું આ બ્રહ્મક્ષેત્ર તે, ભુતળમાં કેહેવાયરે ;
એ ક્ષેત્રના દરશનમાત્રમાં, છુટે તે બ્રહ્મહત્યાયરે. ૫
- પ્રાચીત જે સુવરણની ચોરી, કરચું હોય સુરાપાનરે ;
અનેક પાપથી મુકાય પ્રાણી, કરતાં ગંગામાં સ્નાનરે. ૬
- ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન કરેતો, અશ્વમેધ ફળ યાયરે ;
વેદના પાઠનું ફળ મળે, સરવે પ્રાચીતથી મુકાયરે. ૭
- કારતક માધને ચૈત્ર મહીનો, ચૈથિ તે શ્રાવણ માસરે ;
એ ચાર માસનું ફળ ઘણુંછે, પાપનો થાય નાશરે. ૮
- બ્રહ્મક્ષેત્રમાં બધા વશેછે, વશેછે ક્ષીરજ દેવીરે ;
જગત જનનીછે, જગતંબે. જુગતી તે જોયા જેવીરે. ૯
- ફણેશ્વર ફળ આપે ઘણું, વળી પક્ષીરાજ માહાદેવરે ;
વીધીયે કરીને પુજ કરેતો, ફળ પામે તતખેવરે. ૧૦
- મંગમ હીરણ્યાક્ષ સાબર તેણે ત્રીવેણી સંગમ કેવાયરે ;
નાગ ધરામાં શ્રાધ કરે, તેના પીત્રીની સદગતી યાયરે. ૧૧
- શ્રવણ નક્ષત્ર વ્યતીપાત વીશે, નીરમળ રાખી મનરે ;
પક્ષીરાજ માહાદેવની વાડીમાં, કરેતે બ્રહ્મભોજનરે. ૧૨
- શીતા કુંડવીશે બ્રહ્મભોજન, કરશે જે કોઈ નરનારરે ;
કોટી ઘણું ફળ પામશે પ્રાણી, અલખત અપરમપારરે. ૧૩

- તે તીરથમાં કોઈ યજ્ઞ કરે, તેના પુન્ય તણા નહીં પારે ;
આ લોકમાં આણંદ કરે, અંતેજય દેવલોકમાં જરે. ૧૪
- હીરણ્યાક્ષગંગા ત્રિવેણી સંગમ, સ્નાન દાન કરે જેહરે ;
પુન્યની વધી થાય ઘણી, પુરણ તેજને પામે તેહરે. ૧૫
- બ્રહ્માની ખેડય જણો બ્રહ્મક્ષેત્ર, જગ્ય તીરથ છે ત્યાંહરે ;
એ તીરથનો છે મહીમા ભારી, નીચે કરે મનમાંહરે. ૧૬
- બ્રહ્મચરીત્ર શ્રીબ્રહ્મપુરાણ, આ બ્રહ્મક્ષેત્ર કેહેવાયરે ;
ગંગા ગોધાવરી બદ્ધીકાશ્રમશમ એવો છે મહીમાયરે. ૧૭
- તે ક્ષેત્રનું ઠામ ઠેકાણું, નીચે કરી ને વતાવુંરે ;
એ કોઈને મન ઈચ્છા હોય તે, બ્રહ્મક્ષેત્રમાં જવુંરે. ૧૮
- ગુજરાત દેશ અમદાવાદ જીલ્લો, તાલુકે તે શાદરાયરે ;
ઈડર પ્રગણે વડાલીને પાશે, બ્રહ્માની ખેડય કેહેવાયરે. ૧૯
- બ્રહ્માની ખેડય એ બ્રહ્મક્ષેત્ર સ્થળ, સાંભળો શ્રોતાજનરે ;
ભાવ ધરી ભગવતને ભજતાં, શાન્તી તે પામે મનરે. ૨૦
- પ્રાકૃત વાણી સાંભળી શ્રોતા, રાખશે નહીં કોઈ રોશરે ;
સંત સાધુ કવીજનને બ્રાહ્મણ, દેશો નહીં દીલદોશરે. ૨૧
- પીંગળ પાઠનો ઠાઠ ને જાણું, કૃષ્ણ તંણી કૃપાયરે ;
દાસ છું બ્રાહ્મણ સંત તણો, સાહે સમરથ શારદા માયરે. ૨૨
- ગાંડાધેલા પણ ગુણ પ્રભુના, ગાય તો પાવન થાયરે ;
નામ લેતાં નારાયણ કેરે, પ્રાચીત દુર પલાયરે. ૨૩
- નામ યકી અજમેલ જિઘરીયો, ગુણકા પામી સદગતરે ;
એમ અધરમીનો જિહાર થયો, રામ નામ એક સતરે. ૨૪
- માટે આ છે બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા, સાંભળતાં સુખ થાયરે ;
પ્રીતે પુજે પક્ષીરાજ કૃષ્ણેશ્વર, દુઃખ દારીદ્ર જાયરે. ૨૫
- બ્રહ્મક્ષેત્ર પ્રકાશતે પુરણ, સાંભળો સહુ ચીત ધારીરે ;
વીત્ર પાશે આ કથા વંચાવી, પુણ્ય કરે નરનારીરે. ૨૬
- દેહ રખતાં તે દાન કરવું, પુણ્ય તે શ્રદ્ધા પ્રમાણરે ;
આ કથા સાંભળે બ્રાહ્મણ સુખથી, થાય કોટી કલ્યાણરે. ૨૭
- વીત્રને વાંચવા ભુવન બેસાડે, ગંધ લેપન પુસ્પ હારરે ;
સુષો કથા એક ચીતથી જે કોઈ, શ્રોતા સકળ નરનારે. ૨૮

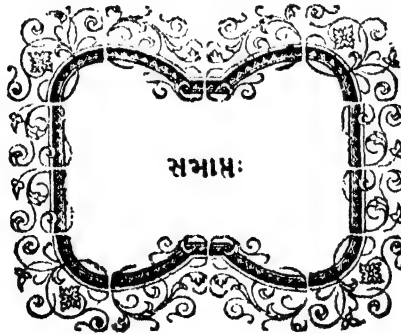
કથા પુરાણ તે પુરણ સાંભળી, વીંપ્ર પાંખડે સેતોશરે ;	
બ્રહ્મક્ષેત્ર ગયા તણું કળ પામે, થાય નીવારણ દોશરે.	૨૯
બાવે કરી બ્રહ્મક્ષેત્ર ને શેવેતો, પોએ તે મનની આશરે ;	
સંક્ષેપ વરણવ કરીને કેહેછે, બવાંની શંકર દાસરે.	૩૦
ગુજરાત દેશ ઘઢવાડાંમાંહે, તારંગા આવક ધામરે ;	
સાબરમતી નદીને કીનારે, નીવાસ હડોલ ગામરે.	૩૧
બ્રહ્મક્ષેત્ર ગાયું બાવ ધરીને, સુણએ તે શ્રીતાજનરે ;	
સુણે સંભળાવે તે માહાસુખ પામે, વેગળું જય વીંધનરે.	૩૨
સ્વત ઓગણીશે પાત્રીશ માહે, આનંદી અસ્વીન માશરે ;	
કૃષ્ણપક્ષ ગુરુવારને સસ્ટી, પુરણ કાવ્ય પ્રકાશરે.	૩૩

વલણા.

પુરણ કાવ્ય પ્રકાશ કથા, ગાએ સુણએ બાવે કરીરે ;	
બવાની શંકર કેહે સરવે શ્રીતા, એકવાર બોલો શ્રીહરીરે.	૧૮

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બ્રહ્માહાત્મ્ય સુતશૌનકાદીક શીવ પાર્વતી સંવાદે બ્રહ્મક્ષેત્ર માહાત્મ્ય નામ અષ્ટાદશો અધ્યાયઃ ॥ ૧૮ ॥

ઈતીશ્રી બ્રહ્મક્ષેત્ર માહાત્મ્ય કથા સંપુરણ.

શ્રીસાંભળાજીનો ગરબો.

નહી આણું નંદાજીના લાલરે, મહીડાં માહારરે-એ રાગ.	
શ્રીગુરુ ગણપતી સરસ્વતી માત, તમને શીશ નામુંરે ;	
સાહે કરજો સામલીયા નાથ, જીવો મુજ સામુંરે ;	૧
ગુજર દેશ ઘણો ધર કહાવ, અમદાવાદ જીલ્લોરે ;	
સાદરાથી ઉતર ઈસાંન, ઈડરઘટ કીલ્લોરે.	૨
ઈડરઘટ જણે ઘણા દેશ, ગવાય છે ગીતરિ ;	
વર કન્યા પરણે ત્યાં કેહે, ઈડરઘટ જીત્યારે.	૩
ઈડરઘડથી ઉગમણે દીશછે, શ્રીસાંભળાજીરે ;	
હરીચંદ્ર પુરી કેહેવાય, ત્યાં જીગતી જીજરે.	૪
સ્વસ્થાન ટીટોઈને પાસે, સામળીયો બીરાજેરે ;	
કરે દરશન જે નરનાર, દુઃખડાં બાજેરે.	૫
જેહને કેહેછે ગદાધર માહાત્મ, પ્રભુજી એજરે ;	
પુરે કોડ શ્રીરાય રણછોડ, તપે મુખ તેજરે.	૬
કોટી બાતું પ્રભુમુખ તુરછે, મુગટ માથેરે ;	
શંખ ચક્ર ગદાપદ્મ ધરીયા, ચતુરભુજ નાથેરે.	૭
વાધા કેશરીયા ધરકાવછે, કુલનો તોરેરે ;	
પ્રીતિ પેહરચું પીતાંમરનાથ, કટી છે કંદોરેરે.	૮
કેઠે શોભે મુગતાફળ હારમાળ, કુંડલ જળ કેરે ;	
બાળ તીલક કીધું કંપોળ, છબી ખુબ શણકેરે.	૯
ત્રૈલોક્ય માળતું દેવળ હંચું, શીખર ખુબ શોભેરે ;	
જેઈ જળીયાં માળીયાં અવાસ, મનકું યોભેરે.	૧૦
ઉતર દીશા બણાંછે દ્વાર, ગરૂડજી સામેરે ;	
હરી ગરૂડ દસ્તી એક, યાય છે તે ઠામેરે.	૧૧
બેહુ બાજીછે બેદરવાન, જય વીજય કીજેરે ;	
મુખ જીવે દરપણ લેઈ હાથ, મન ઘણું રીજેરે.	૧૨
દરવાજે હસ્તીની બેડ, સીંદુરથી નાહાયારે ;	
પાસે આઘા પાલવતું ઝાડ, શીતળ છાયારે.	૧૩
ડાંઢી બાંધી હસ્તી પર માળ, ચોઘડીયાં વાજેરે ;	
સનમુખ સામળીયો નાથ, બીહારી બીરાજેરે.	૧૪

દેવળ પછવાડે સારો ચોક, આગળ રૂપાળોરે ;	
બાગ બગવાનદાસનો ખાખ, ચોક નીહાળોરે.	૧૫
રૂડી આછા પાલવની છાયા, સદાવ્રત આપેરે ;	
ત્યાંછે ત્રીલોકી નાચનું ધામ, દુઃખ સહ કાપેરે.	૧૬
તેને પાસે રૂપાળી વાવ્ય, મીઠું બહુ પાણીરે ;	
બહુ ચમતકારી છે ધામ, શું કહું વખાણીરે.	૧૭.
વીશ્વનાથ શંકર ત્યાં ખીરાળે, પારવતી સંગરે ;	
પુરવ દીશા બણી શોભનાથ, જટામાં ગંગરે.	૧૮
ઉતર દીશાયે બરીયું તળાવ, કમળલુજ કેહેછેરે ;	
બ્રહ્મદેવે કીધેલાં કામ તે, નીશાણીયો રેહેછેરે.	૧૯
રૂડો બાંધેલો દીશે બજર, સરકારની ચોકીરે ;	
તેને પાસે છે પ્રેતશલ્લાય, બરયું જળ અલોકીરે.	૨૦
પ્રેતયોની પામ્યો હોય ત્રાણી, તેહેની થાય ગતીરે ;	
ત્રીવેણી તણાંછે સંગમ, ત્યાં નદીત્રિશવતીરે.	૨૧
ગળે ત્રીવેણી સંગમમાં હાડતે, નજરે જીવોરે ;	
નાગ ધરોછે નૈઋત કુંભ, ત્યાં જૈ પાપ ખુવોરે.	૨૨
તેને પાસે છે શ્રીરણછોડજી, દરશન કરીયેરે ;	
પ્રભુ પુરે તે મનના કોડ, સંસારથી તરીયેરે.	૨૩
હરીચંદ્ર રાજની ચોંરી, ઘણા વરષ કેરીરે ;	
દીશે જાણું રચેલી હાલ, સોબા ઘણેરીરે.	૨૪
તેને પાસે છે સુરજકુંડ, તેમાં કોઈ નાહાસેરે ;	
બ્રહ્મહત્યાદીક પ્રાચીત, તે સરવે જશેરે.	૨૫
તેને આગળ ત્રીકુટી પરવત, મેરૂ આકારરે ;	
ત્યાં ખીરાળે શ્રીબગવાન, બ્રહ્મા ત્રીપુરારે.	૨૬
ઘણા દેવરૂશીના આશ્રમછે, જળકાર જાણુંરે ;	
જ્યાંહાં ત્યાંહાં ધુણી દેખાય, જેમ ગીરીરાજ આધુરે.	૨૭
ઉપર ઘણા બરયા જળકુંડ, સજીવન પાણીરે ;	
સીસ ઘણાં દેવળ દેખાય, શું કહું વખાણીરે.	૨૮
ત્યાં વસેછે સંત મહંત માહા, બેગી અઘોરીરે ;	
સજ્જ થાય નાનાપ્રકાર, ત્યાં માતા સીદ્ધોરીરે.	૨૯

વસે પશ્ચિમ દીશામાં માત, દરશનદે દાહાડીરે ;	
બહુ બમર કરે ચુંબર, જ્યાં જંગળ આહાડીરે.	૩૦
તેને પાસે સામળ પુરગામ, રૂદા માહાદેવરે ;	
રૂદમાળ રચ્યો છે ત્યાહિ, કરીયે તેની શેવરે.	૩૧
દક્ષણ દીશા છે ગામ વાંદીયોળ, ત્યાં વૈજનાથ શીવરે ;	
બોળો બાળે તે બવના દુઃખ, બાળજે જીવરે.	૩૨
પરવત કીનારે શરીતાગંગ, ત્યાં નીરમળ વેહુછેરે ;	
તેને કીનારે ખોડીયાળમાત, દરશણ દેછેરે.	૩૩
ઘણા કુપ તળાવ ને વાવ્ય, પુરાઈ ગયેલીરે ;	
કોઈ સમે સમેની વાત, નીસાંણીયો રહેલીરે.	૩૪
આજ ખપ કરી ખોદવા બય, ચમત્કાર થાશેરે ;	
મહિ દેખી મણીધરનાગ, જીવ લેઈ બશેરે.	૩૫
ત્યાં ટીટોઈ તાણુકદાર, કનકસંગ રાખરે ;	
તેહેને સામળીયાની સાહે, પુન્યવાંન બખરે.	૩૬
ફરી શીખર દેવળનું કીધું, ચતુર ચીત ધારીરે ;	
બહુ દેવળની રચનાય છે, શોભા સારીરે.	૩૭
કનકસીંધ કનકમણી જેવો, છે ફાંકડો છેરોરે ;	
સંત શાધુ બ્રાહ્મણ પ્રભાવ, જ્ઞાની ધણેરોરે.	૩૮
જેને સામળીયાની સાહે, જગતમાં જીતરે ;	
વાળે નોખત નગારાં નીસાણ, રાજની રીતરે	૩૯
પુરવબણી માંરી છે ગામ, ત્યાંનો ચોક્કો પોરોરે ;	
રાખે શકળ વરણને વશ, ઠીક ઠાકોરોરે.	૪૦
કારતક સુદ પાચમને દીન, બરાથછે મેળોરે ;	
શુરસીંહ ગોધાવરી બય, તેમ સંગ થાયે મેળોરે.	૪૧
માગશર સુદ પાચમ દીન સુધી, મેળો એક માસરે ;	
બણે મુંબઈ મધ્ય બખર, એવો ત્યાં ઉજારે.	૪૨
ઘણા દેશથી આવે મનુષ્ય, કમાવા ગરથરે ;	
કોઈ આવે લેવા જાણસ બાવ, કોઈ દરશન અરથરે.	૪૩
ચાર તરફ શરકારની ચોક્કી, ઉપાડાં દારેરે ;	
કરે કપટ જપટ તરકર, જીવથી મારેરે.	૪૪

ધણા દેશના આવેછે રાજ, ધણા શહુકારે;	
ઈંડર સાદરા કચેરી ત્યાંહે, બડે મુમકારે.	૪૫
ત્યાં બણે મુંબઈનો બજાર, શું કહું વખાણીરે;	
રૂડુ રાજ રૂપાણુ આજ, વીકટોરીયા રાણીરે.	૪૬
એવી શામળાજીની શોભા, સંક્ષેપે કહીછેરે;	
વરણવ કરતાં તો નાવે પાર, રચના બહુ રહીછેરે.	૪૭.
બ્રહ્મણ વસેછે ખેડય, ગદા ધર એજરે;	
કળનાથ બવનાથ માહાદેવ, ઈંડરઅંગ તેજરે.	૪૮
ત્યાં માહારાજધીરાજ, કેશરીસીંધ બંકારે;	
ગુણ શકળમય બરપુર, સ્વરૂપે સીંહ લંકારે.	૪૯
એ ઈંડરના પંચ રત્ન, ધરી પ્રેમ ગાસેરે;	
તેને કરશે શામળીયો સાહે, દુઃખડાં જાશેરે.	૫૦
ગુજર દેશ ઘઢવાડાં મોહિ, છે હડોલ ગામરે;	
કેહે બવાનીશંકરદાશ, પુરજો મુજહામરે.	૫૧
સ્વત ઝાગણીસે બેતાલીશ, ચઈત્ર સુધ બીજરે;	
લુધવારે થયું કામ સુધ, કરૂણા કીજરે.	૫૨

સંપુરાણ.

લાવાણી.—મછેંદ્ર ગોરખ વીશે.

ગુરૂ મછેંદ્ર ગોરખ એલા, શીઘ્ર ત્યાગી ગુરૂ ધરખારી;	
મોહનીરૂપમે મોહે મછેંદ્ર, બડા જોગી તપશ્યાધારી.	ટેક. ૧
કહે મછેંદ્ર સુનખે એલા, પ્રથવી પરદક્ષણ કરના;	
રહો આસનપર રટો રામકું, રામ નામ જપહૈ તરના.	૨
ગયે ગુરૂ ગોરખ શમજકર, મુલક મુલકમે ફીરતા હૈ;	
ગ્યાંન ધ્યાંન તપ જોગ સમાધી, માહા જોગી મન સ્થીરતા હૈ.	૩
ચાર પુટમે ફીરકે જોગી, શબ દેવનકા દરશન કીયા;	
નીગમ પાહાડ કે જોગી મછેંદ્ર, કાળ ચોટકું ચુકા દીયા.	૪
કામરૂં દેશમાં આયે મછેંદ્ર, કામની હૈ કામનગારી;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ્ર, બડા જોગી તપશ્યાધારી.	ગુરૂ ૧
કામરૂં દેશકું મક્ષાદેવી, કામનપુર નગરી કાહાયે;	
જોગી અવધુતા ડર નાંહી હુતા, ફીરત ફીરત ગુરૂ વાંહા આયે.	૧

- મીલી માનુની મોહ ઉપજવત, બસીકરણ વીણા બળમે;
ગાવત નૈન નચાવત નારી, ગુરુધર આથે હૈ મોદળમે. ૨
- બસ બહાદુરકર નામ સુંદરી, કામનપુર નગરી રાગી;
અધીક ઓપમા ઈંદકી અપછરા, ક્યાક્યા ગુન મેં બતલાગી. ૩
- ફીરતે ફીરતે નાથ મછેંદ, બસ બહાદુરકે વાંહાં આથે;
અલકજગાવત આવત બેગી, દ્વારપાળને બોલવાથે. ૪
- ગથે દરબાજે અંદર મછેંદર, મોહની મોહ કાંશી ડારી;
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ, બડા બેગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૨
- મછેંદ મન બીચાર કરત હૈ, મુલક દેખ્યા મેં નવખંડા;
કામરૂં દેશ મેં મીલી કામની, મોહ ઉપજવત હૈ રંડા. ૧
- કેહે કામની સુનો બેગી તુમ, હો સ્વામી મેં હું ચેલી;
હરી મુલ ગાવત નૈન નચાવત, મોહ ઉપજવત અલબેલી. ૨
- શબ્દા શોલ શણગાર સુંદરી, સ્ત્રીચરીત્ર અપરમપારા;
લપટ ગથે ગુરુ ગોરખકે વાંહાં, માનુની હૈ મોહકીધારા. ૩
- બસ બહાદુરને બાંધ લીયા હૈ, નીગમ પાહાડ જંગલ બેગી;
મોહે મછેંદ દીલ દશેંદ, બવ તારણ હુવે બેગી. ૪
- તીરીયાને તીન લોક નચાથે, સુરખણા ઐર ત્રીપુરાશી;
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ, બડા બેગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૩
- ભુલ ગથે જપ બેગ ધ્યાન તપ, સંસારી હુવે સંતા;
પુત્ર હુવે દો પ્રગટ જગતમે, અપાર માયા બગવંતા. ૧
- ગોરખ ગુપ્ત ગુફામેં બેઠે, ગુરુ હુવે વાંહાં ઘરબારી;
શીથ સમાધી ચડા દેખત હૈ, ગોવીંદકી ગતહૈ ન્યારી. ૨
- શીથ સમાધી છોડ દીથે, ઐર ચલે ધુંડનકું ગુરુ દેવા;
કાહાં ગથે મેરેનાથ મછેંદ, કરલ્યું મેં બિનકી સેવા. ૩
- ગુપ્ત ગુફા આશનકું છોડી, દેશ દેશ ફીરતા બેગી;
ખબર હુઈ કામનપુર નગરી, બવતારણ હુવે બેગી. ૪
- મૈલું પાશ મંદીર મોહનકા, ગોરખ જ્યાંન કરે બારી;
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ, બડા બેગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૪
- બેઠે ગોરખ જ્યાંન તાનમે, બહુ બીધ બાબ બજવાથે;
શમશ્યામેં શમજવત ગુરુકું, ચેંત મછેંદ ગોરખ આથે. ૧

- ગોરખકી બાનીજદ જની, મછેદ મનમેં પસ્તાયે ;
કહા સુંદરીસેં શબ શમજકર, શીથ્યમેરા ગોરખ આયે. ૨
- લપટ લેના લાતા મે જતા, ગાતા શુંન અવશુન મેરા ;
ગોરખ શુંનમે ગુન્ય નહી, કુચ બળ પ્રાક્રમ કરના તેરા. ૩
- મીલે ગુરૂ ગોરખકું જકર, ગોરખ ગુરૂકે શુન ગાયે ;
બાત ચીત વાંહા કીની પરસ્પર, દોનું મીલ મૈલું આયે. ૪
- દેખા ગુરૂકા ગફલત તોટા, પુત્ર દોઝધરમે નારી ;
મોહની રૂપમે મોહ મછેદ, બડા જોગી તપશ્યાધારી. ગુરૂ ૫
- આદરમાંન દીયા સુંદરીને, પીછે ગુરૂકા હૈ કેહના ;
ગોરખ બચા શીથ્ય હૈ સચા, નવીન શીજકો પાલેના. ૧
- અચા ગુરૂ ગોરખ ગયે ઘરમેં, અથ પલંગપર સુતાહૈ ;
આઈ મોહની મોહ હપજવત, મોહનીરૂપ અદલુતા હૈ. ૨
- મોહ માયા ત્રસ્સા નહી મોરખ, શુભ કીની વાહા ગુરૂવાંણી ;
દ્વાર ખોલ ગુરૂ દેખન લાગે, મીલે નહી મોહના રાંણી. ૩
- પીછે ગુરૂ ગોરખકું પુછે, ગુરૂવાણીકું ક્યા કીયા ;
બોલે ગોરખ આગ્યાદીની તુમ, પાલેહેના સો પાલીયા. ૪
- અરેરેરે બચા હે ક્યાં કીના, ગુરૂ ગોરખકું તુસ્કારી ;
મોહની રૂપમે મોહ મછેદ, બડા જોગી તપશ્યાધારી. ગુરૂ ૬
- શોક રદનમે ગુરૂ જૈઠે, ગોરખ શુન માયા જણી ;
કથું રોતે હો ગુરૂ મછેદ, દેખો ખડીઓ ગુરૂવાણી. ૧
- મછેદ કુંજદ મીલી મોહની, આનંદ મન પ્રસન્ન બયે ;
રહે ગોરખ વાંહાં ગુરૂકે ઘરમે, પાંચ દશ દીન ખીત ગયે. ૨
- એક દીન ગુરૂ કેહ સુંન ચેલા, લેજવે પુત્ર દોના ;
અથ નદી ગંગાકે ઉપર, બચા અચા કરધોના. ૩
- અચા ગુરૂ ગોરખ ગયે ગંગપર, દો પુત્ર દો હાયે લીયા ;
માર પછાડ પથરપર ઝીંહીકે, જલ નીકાલ ફીર સુકા દીયા. ૪
- ગંગા તીરથેં ગોરખ જૈઠે, શીથ્ય શમાધી હોમકારી ;
મોહની રૂપમે મોહ મછેદ, બડા જોગી તપશ્યાધારી. ગુરૂ ૭
- બખત હુઈ બાલક નાહી આયે, ગુરૂ દેવ ધુંડન ધાયે ;
ગંગતીર ગોરખ ધ્યાન ધરત હૈ, ગુરૂ મછેદ વાંહાં આયે. ૧

ગુરુ ગોરખકું પુછન લાગે, દો પુત્રકું કયા કીયાં ;	
ગુરુજી અચા ધોંકર બચા, દેખો સામને સુકા દીયા.	૨
દેખ પુત્ર ગુરુ રોવન લાગે, ગોરખ ગુરુકું શમજાવે ;	
શમરથ સ્વામી ભગમે ભુલે, માયા ગરી ગરી બરમાવે.	૩
બહુ બીધ બોધ દીયા ગોરખને, શમજત નહી ગુરુ શોક હીયે ;	
માયા જની બોહત મસ્તાની, દો પુત્રકું પ્રગટ કીયે.	૪
દેખ પુત્ર ગુરુ પ્રસન્ન હુવે હૈ, શોક રૂદન શબહી ટારી ;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેદ, બડા બેગી તપસ્યાધારી.	ગુરુ ૮
કહે ગોરખ સુનો તુમ ગુરુજી, ધરધંધા અંધા કાહાવે ;	
અબધુત બેગી હુવે તુમ બોગી, ચેલા પીછે કાંહા જાવે.	૧
બોહત ગોરખને ગ્યાંન બતાયા, મછેદ મનમે શમજ ગયે ;	
પીછે પસ્તાયે મેં કાંહાં આયે, કાહા કામની કે શંગ બયે.	૨
છોડ દીની ફીર શબહી માયા, ગયે ગુરુ ગોરખ શંગા ;	
અથ શરણમે સ્નાન કીયા હૈ, જહાં બેહતી પાવન ગંગા.	૩
શીધ બડા ગુરુસે કેહેતે, મછેદકા મોહ છોડવાયે ;	
ગયે ગુપ્ત ગુફા આબુમે, બવાની શંકર ગુન ગાયે.	૪
ગુરુ ગોરખકી ખુબ લાવણી, ગાવો શબહી નરનારી ;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેદ, બડા બેગી તપસ્યાધારી.	ગુરુ ૯

સંપુરણ છંદ.

પનરાતીથી.—હમકું છોડ ચલે બનમાધું એ રાગે.

બજ મન બજ મન રામકૃષ્ણકું, બંશીધર મોરલીવારેરે.	બજ ૦ ટેક.
પ્રતીપદા શખી પ્રથમ કાહાવે, પ્રભુયે કરના કોહીનીરે ;	
લક્ષ્મી ચારાશી છોડી કૃષ્ણજીયે, મનુષ્યા દેહ ઉતમ દીનીરે.	બજ ૦ ૧
દ્વીતીયમ દીવ્ય નૈનદીયે હૈ, પ્રભુકે દરશન કરનારે ;	
જઠરાગ્રીમે રક્ષા કીની, ધ્યાન ઓહી પ્રભુકે ધરનારે.	બજ ૦ ૨
ત્રીતીયમ ત્રીભાવન નાથા, સાહે કીની દીયા અવતારેરે ;	
જઠરાગ્રીમે જીવ અકલાતા, વાંહાં બજતો શ્રીકીરતારેરે.	બજ ૦ ૩
ચતુરથીયે ચતુરભુજ સુમરે, નાથ નરકસે નીકારેરે ;	
અખ નાહી છોડું પ્રભુકું ગડીમે, સુમરન કરે શ્રીગુરારેરે.	બજ ૦ ૪

પંચમી પંચ તત્વ પુતરા, નીકારા નરકશેં બાહ્યરેરે ;
 પ્રસ્વહવાતબશબહીત લુલે, ગલેમોહ કે કંદ ડારેરે. બજ૦ ૫
 સષ્ટીમે શીસુ રૂપ હવે હૈ, બારાબરશ બાલા પનમેરે ;
 જીવાંનીમેં સુત નાર મીલી હૈ, જીવલગા નારી તન ધનમેરે. બજ૦ ૬
 સપ્તમીમેં ચીત ફીરે બટકતા, નાહી રેહવે કુંચ ઠેકાનારે.
 બોબલમેં જીવ આઈ પરા હૈ, માયામેં ગોથા ખાનારે. બજ૦ ૭,
 અષ્ટમી આણંદ હુવા તન દેખા, બોહોત મનમે મગ્ન હુવેરે ;
 નાહી બીચાર કરત મુઠ પ્રાણી, આગે પીછે કીતિ મુવેરે. બજ૦ ૮.
 નવમીમેં નીરબાગ્ય પ્રાણીકો, મોલો દેખી શુત બોત દારારે ;
 નાહી શમજત પ્રાણી જડબુદ્ધિ, પ્રભુ બેદ અપરમપારારે. બજ૦ ૯
 દશમીમેં દીન જવે બટકતા, માયાસે સખહી હારેરે ;
 શીવ ઐર સુરમુની બ્રહ્માદીક, માયાયે નાહી કોઈકું ઠારેરે. બજ૦ ૧૦
 એકાદશી અપવાસને હોવે, જવે જીવાની હોવે બુદારે ;
 નૈનનાશીકા લગે ગલનેકું, તોબી માયા નાહી તજે મુદારે. બજ૦ ૧૧
 દ્વાદશીમેં દેખત નાહી મુઠા, નૈનાસે હવે અંધારે ;
 તોબી માયાસે દીલ નાહી છુટત, મલમુત્રમે જતા બંધારે. બજ૦ ૧૨
 ત્રયોદશી તીનતાલ હવે હૈ, ફીર આયે જમકે દુતારે ;
 હર રહે સખ અંત બખતમે, આપે જયે શમશાંને સુતારે. બજ૦ ૧૩
 ચતુરદશીમે ચતુર નર ચેતક, બજે પ્રભુ પુરણ પ્યારેરે ;
 ઐર હુબ શખ ફીરે ચોરાશી, બનચોરાશી અગ્નીજરેરે. બજ૦ ૧૪
 પુરનીમે શખ પુરન હોવે, શ્રીકૃષ્ણ રાધે રટત નામારે ;
 બવાનીશંકર કહે કરજેરી, મીલે બિનકું બૈકું ઠધામારે. બજ૦ ૧૫
 પનરા તીથી પ્રીતસે ગાવે, કરે મનમે બીચારારે ;
 નાથના વજ્ર્યું પકડ લેવે તો, બોબલસે ઉતરે પારારે. બજ૦ ૧૬

સંપુરણ છે.

